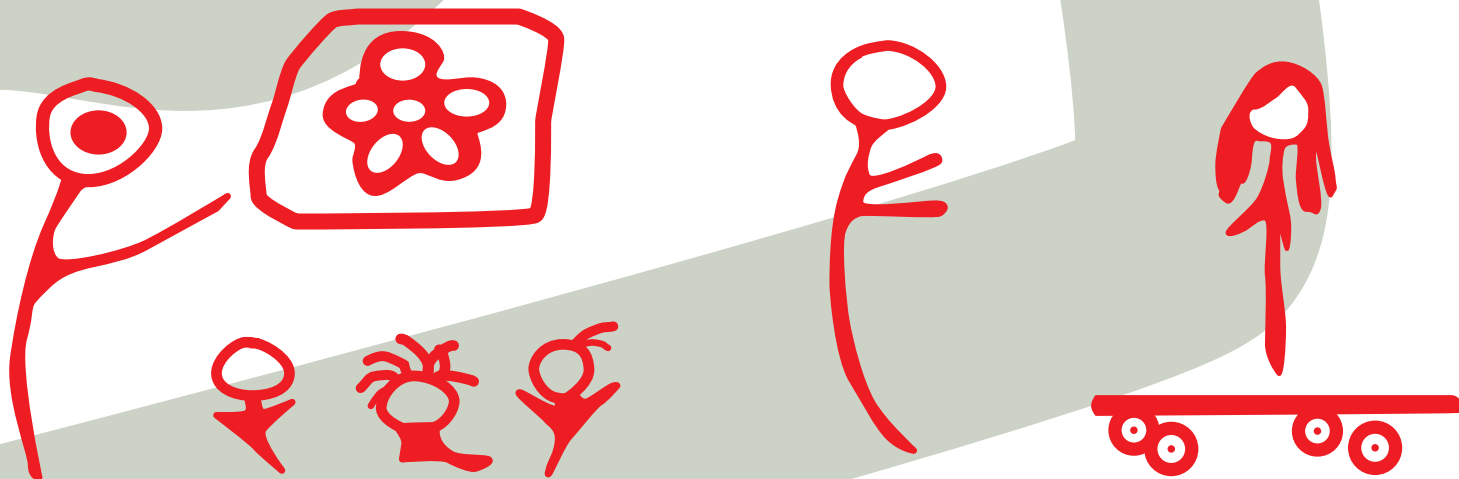

KAIP SKATINTI VAIKINUS* RINKTIS SOCIALINĖS SRITIES PROFESIJAS

Vadovas, skirtas mokytojams, profesinio orientavimo konsultantams ir kitiems specialistams, dirbantiems su jaunimu.

Šis leidinys parengtas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programos (2014-2020) lėšomis.

Norėdami atsisiųsti šį vadovą PDF formatu, apsilankykite „Z kartos vaikinai renkasi socialinės srities profesijas“ tinklalapyje: www.boys-in-care.eu

Šis leidinys buvo sukurtas įgyvendinant Europos sąjungos lėšomis finansuojamą projektą „Kaip skatinti Z kartos vaikus* pasirinkti profesijas socialinėje srityje“ (angl. BOYS IN CARE dalis – Strengthening Boys to pursue Care Occupations (BiC)).

Dotacijos sutarties numeris: JUST/2015/RGEN/AG/ROLE/9249

Projekto koordinatorius:

Dissens – Institut für Bildung und Forschung e.V (Berlin, Germany)
Allee der Kosmonauten 67, D-12681 Berlin

Projekto partneriai

- Lygių galimybių plėtros centras (Vilnius, Lietuva)
 - Moterų studijų ir politikos centras (Sofija, Bulgarija)
 - Vyrų ir lyčių studijų institutas (vok. Institut für Männer und Geschlechterforschung im Verein für Männer und Geschlechterthemen) (Gracas, Austrija)
 - Nekaltųjų institutas (ital. Institute degli Innocenti) (Florencija, Italija)
 - Taikos institutas (Liubliana, Slovėnija)
- Daugiau informacijos apie projekto partnerius rasite vadovo pabaigoje.

Vadovą redagavo Danielis Holtermannas.

Iš anglų kalbos vertė: Auksė Kuokštienė.

Prie šio vadovo rengimo prisidėjo: Bernardas Könnecke, Danielis Holtermannas, Elli Scambor, Erika Bernacchi, Francesca Lamedica, Irene Biemmi, Irene Farsi, Josua Russmannas, Marcas Gärtneris, Majda Hrženjak, Margarita Jankauskaitė, Mojca Frelj, Roza Dimova, Tatyana Kmetova, Vilana Pilinkaitė-Sotirovič, Yannik Markhofas ir Živa Humer

Dizaineris: Hinkelsteinas Druckas (Berlynas, Vokietija), dizainą lietuviškam leidiniui pritaikė Ringailė Jurgelevičiūtė

Korektūra: Jasonas Kirkpatrickas

2019 m. rugsėjis

41338-18-0

Šis leidinys parengtas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programos (2014-2020) lėšomis.

Projektą „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ bendrai finansavo Federalinė šeimos reikalų, senjorų, moterų ir jaunimo ministerija (Vokietija), Federalinė darbo, socialinių reikalų ir vartotojų teisių apsaugos ir moterų lygybės ministerija (Austrija).

Visa atsakomybė už šio leidinio turinį tenka projekto „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ komandai. Leidinio turinys negali būti vertinamas kaip atspindintis Europos Komisijos ar kitų bendrai projektą finansavusių institucijų nuomonę.

1. Įvadas	5
1.1. Kodėl svarbu skatinti vaikus* rinktis socialinės srities profesijas	7
1.2. Vadovo turinys	8
2. Konteksto nustatymas	11
2.1. Lytis, stereotipai ir nelygybė	11
2.2. Lytis, vyrai* ir globa	12
2.3. Segreguota darbo rinka, situacija Europoje	13
2.4. Socialinės srities profesijos ir lytis	14
2.5. Profesijos, lytis ir biografija	14
2.6. Kokia situacija susiklostė projekto partnerių šalyse	16
3. Moduliai	23
3.1. 1 modulis. Mitų apie lytį griovimas	25
3.2. 2 modulis. Pastangos įveikti horizontaliąją segregaciją lyties pagrindu švietimo sistemoje	37
3.3. 3 modulis. Socialinės srities specialistų segregacija pagal lytį darbo rinkoje	51
3.4. 4 modulis. Profesinis orientavimas, daugiausia dėmesio skiriant lyčiai	64
3.5. 5 modulis. Rūpestingasis vyriškumas	79
3.6. 6 modulis. Lyčių lygybės vizijos	89
4. Palaikymo veiksmai, skatinantys vaikus* rinktis netipines profesijas	99
4.1. Gerosios praktikos pavyzdžiai, skatinantys vaikus* rinktis socialinės srities profesijas	100
4.2. Kampanijos, skatinančios vaikus* rinktis socialinės srities profesijas	104
4.3. Kortelių rinkinys	109
5. Išvados	115
6. Bibliografija	118
7. Projekto partneriai	123

1. ĮVADAS

Kviečiame susipažinti su vadovu „Z kartos vaikinai*¹ renkasi socialinės srities profesijas“. Jo tikslas – suteikti pradinių ir vidurinių mokyklų mokytojams, profesinio orientavimo konsultantams, socialiniams darbuotojams ir ekspertams dirbantiems su jaunimu, ypač vaikinais*, informacijos, kaip skatinti vaikus* pasirinkti su minėta sritimi susijusį išsilavinimą ir profesijas. Pagrindinis dėmesys mokymo priemonėje skiriamas specialistų gebėjimų siūlyti vaikinams* profesinio orientavimo paslaugas, susijusias su lyčių lygybe, stiprinimui. Todėl šiame vadove rasite apibrėžimų ir bendrojo pobūdžio informacijos apie lyčių stereotipus ir nelygybę, vyriškumui keliamus lūkesčius, segregaciją darbo rinkoje ir vaikinų* įtraukimą į socialinę sritį. Taip pat lyčių lygybe grindžiamų profesinio orientavimo metodų, skirtų skatinti vaikus* rinktis minėtos srities profesijas.

Šie metodai pateikti šešiuose moduluose. Kiekviename jų nagrinėjama konkreti su lyčių aspektu susijusi profesinio orientavimo tema. Metodai derinami su praktine informacija, kaip juos įgyvendinti, taip pat su gerosios praktikos pavyzdžiais. Tikimės, kad šis vadovas taps praktine priemone švietimo specialistams ir padės vykdyti lyčių lygybe pagrįstą profesinį orientavimą vaikinams* savo kasdieniame darbe.

1 * Šiame vadove kalbant apie vaikus*, merginas*, vyrus*, moteris* ar transeksualus* naudojama žvaigždutė norint pabrėžti socialiai konstruojamą lyties ir lyčių tapatumo pobūdį, taip pat parodyti, kad egzistuoja daugiau nei dvi lyčių tapatumo galimybės. Mat ne visi asmenys, kurie suvokiami kaip vaikinai*, vyrai*, moterys* ar merginos*, tapatina save būtent su tokiais lyties apibrėžimais. Žvaigždutė taip pat nurodo lyčių tapatumo atvirumą ir tai, kad šis procesas yra tęstinis ir niekada nesibaigiantis.

Projektas „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“

Šis vadovas parengtas įgyvendinant Europos Sąjungos projektą „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ (angl. Boys in Care work – strengthening boys in pursuing care occupations, BiC). Projektą vykdė šeši partneriai: „Verein für Männer und Geschlechterthemen Steiermark“ (Austrija), *Moterų studijų ir politikos centras* (Bulgarija), „Dissens“ – „Institut für Bildung und ForschungV“ (Vokietija), „Istituto degli Innocenti“ (Italija), *Lygių galimybių plėtros centras, LGPC* (Lietuva) ir *Taikos institutas* (Slovėnija). Projektą finansavo Europos Komisija; jis vyko nuo 2017 m. spalio iki 2019 m. spalio.

Šio projekto tikslai yra...

- aiškiai įvardyti vaikus* kaip varomąją jėgą ir tikslinę grupę siekiant mažinti lyčių atotrūkį išsilavinime ir profesijos pasirinkime, daugiausia dėmesio skiriant socialinės srities profesijoms;
- kurti, diegti ir platinti mokytojams ir profesinio orientavimo konsultantams skirtas priemones, kurios skatintų vaikus* pasirinkti nevyriškomis laikomas profesijas;
- imtis veiksmingesnių iniciatyvų, kurios skatintų vaikus* pasirinkti nevyriškomis laikomas profesijas;
- mesti iššūkį nepakankamam vyrų* atstovavimui socialinės srities profesijose, įskaitant sveikatos priežiūrą, pagyvenusių žmonių globą, ankstyvąjį vaikų ugdymą ir pradinį mokymą, nes daugumoje ES valstybių narių vyrai* sudaro mažiau nei 15 proc. šios srities darbuotojų;
- sukurti palankią aplinką vaikinams* siekti karjeros socialinės srities profesijose;
- mesti iššūkį kultūriniam darbo socialinėje srityje apibūdinimui;
- ugdyti rūpestingąjį vyriškumą ir keisti nuostatas dėl lyčių vaidmenų.

Siekiant šių tikslų visų pirma kiekviename nacionaliniame kontekste buvo nagrinėjama medžiaga, skirta „moteriškas“ profesijas pasirinkusiems vyrams* ir (arba) „vyriškas“ profesijas pasirinkusioms moterims*. Remiantis šia analize kiekvienoje šalyje buvo parengta ir vykdoma gebėjimų ugdymo programa. Be to, remiantis esamomis iniciatyvomis, tokiomis kaip Vaikinių diena Austrijoje ir Vokietijoje, buvo įgyvendinamos paramos vaikinams*, pasirinkusiems socialinės srities profesijas, priemonės. Norint papildyti šios veiklos patirtį ir vertingą dalyvių indėlį buvo patobulinami metodai atsižvelgiant į lyčių aspektą vaikų* profesinio orientavimo srityje ir pateikti šiame vadove. Projekto „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ metu buvo parengtas ne tik šis vadovas, bet ir kita medžiaga, pavyzdžiui, mokytojams ir konsultantams skirta internetinė priemonė, pristatanti lyčių lygybę grindžiamus ugdymo ir profesinio orientavimo metodus, taip pat filmuota medžiaga apie socialinėje srityje dirbančius vyrus*.

Norėdami sužinoti daugiau, apsilankykite mūsų interneto svetainėje:
<https://www.boys-in-care.eu/>

1.1. KODĖL SVARBU SKATINTI VAIKINUS* RINKTIS SOCIALINĖS SRITIES PROFESIJAS

Vaikinų* įgalinimas rinktis socialinės srities profesijas yra svarbus skatinant lyčių lygybę. Šio aspekto įvertinimas konsultuojant karjeros klausimais visų lyčių atstovus įgalina kurti (profesinį) gyvenimą be ribojančių normų ir stereotipų. Tai, be abejojimo, pasakytina ir apie vaikinų*. Įgalinant juos rinktis socialinės srities profesijas, šiuo vadovu siekiama prisidėti prie bendro tikslo – skatinti lyčių lygybę.

Didesnė vyrų* dalis socialinės srities profesijose reikštų mažėjančią lyčių nelygybę darbo rinkoje, nes daugelyje socialinės srities profesijų jie sudaro mažiau nei 30 proc. Vaikinų* pasiryžimas rinktis šias profesijas ne tik skatina lygybę darbo rinkoje, bet padeda labiau pripažinti socialinės srities darbo vertę visuomenėje. Tiek apmokamą, tiek neapmokamą priežiūros darbą vis dar dažniausiai atlieka moterys*. Gausėjant vaikinų* gretoms socialinės srities profesijose darbas rūpinantis kitais, taptų vertinamas ne kaip moterų prievolė, o kaip visuomenei svarbi užduotis, kurią atlikti turi visų lyčių atstovai. Kitas svarbus vaikinų* drąsinimo dalyvauti šioje profesinėje veikloje aspektas yra lyčių lygybės stiprinimas puoselėjant vyriškumo įvaizdžius, apimančius rūpinimąsi kitais ir savimi. Šiuo vadovu siekiama skatinti vyriškumą, grindžiamą sveikesniu ir mažiau smurtingu elgesiu.

Norint padrąsinti vaikinų* domėtis socialinės srities profesijomis, reikia žinoti, kokios kliūtys jiems kyla.

Visų pirma, vaikinams* kyla kliūčių, kurias galima įveikti pasitelkus profesinį orientavimą. Europos visuomenėse socialinės srities profesijos suvokiamos kaip moteriškos. Emocinė, fizinė globa ir rūpinimasis, vaikų auklėjimas, vyresnių žmonių priežiūra laikomi moterų* atsakomybe ir priskiriami prie moteriškos lyties tapatumo bruožų. Kita vertus, tradicinė vyriškumo samprata nulemia lūkesčius dėl vyro* kaip šeimos maitintojo vaidmens. Taigi jo profesija visų pirma turi suteikti galimybę aprūpinti šeimą. Vyrišku laikomas darbas gamybos sektoriuje. Šie tradiciniai „vyriškų“ ir „moteriškų“ profesijų įvaizdžiai daro didelę įtaką vaikinų* pasirinkimui. Vienos jų atitinka tradicinę vyriškumo sampratą, kitos jai prieštarauja. Todėl ketinantys rinktis socialinės srities profesijas vaikinai* gali persigalvoti, baimindamiesi nuvertinimo dėl to, kad teikia pirmenybę su moteriškumu siejamai profesijai, arba gali iš viso nesvarstyti minties, kad socialinės srities profesijos yra tinkamas karjeros pasirinkimas, nes, kaip minėta, šios profesijos neatitinka tradicinio vyriškumo įvaizdžio. Taigi lyčių lygybė grįstas profesinis vaikinų* orientavimas, kuris nuvainikuoja lūkesčius, siejamus su tradiciniu vyriškumu, yra svarbus indėlis, suteikiantis vaikinams* galimybę rinktis lyties stereotipų nevaržomą profesinį ir gyvenimo kelią.

Vyriškumo lūkesčiai ypač tampriai susieti su sėkminga karjera „vyriškose“ profesijose. Svarbus tradicinių vyriškumo įvaizdžių aspektas yra ekonominis savarankiškumas, prestižinių ir su daiktais siejamų, dažnai techninių užduočių atlikimas. Rūpinimasis apskritai ir su rūpinimusi susijusios profesijos tradiciškai nėra laikomos vyriškumo dalimi. Į tai reikia atsižvelgti konsultuojant vaikinų* profesijos ir gyvenimo kelio pasirinkimo klausimais.

Iki šiol į lyčių aspektus atsižvelgiantis profesinis konsultavimas daugiausia buvo kreipiamas į merginas* skatinant jų karjeros pasirinkimą MTIM² profesijose, pavyzdžiui, raginant tapti inžinierėmis, mechanikėmis ar chemikėmis. Šiame vadove ypatingas dėmesys skiriamas vaikinams* ir suteikiama galimybė dirbti atsižvelgiant į savitus vaikinų* poreikius bei iššūkius, susijusius su lyčių lūkesčiais švietimo, profesinio orientavimo ir socialinės srities darbe.

Įtraukiant daugiau vaikinų* į socialinės sferos profesijas³ ugdomas yra ir su šio darbo verte siejamas vyriškumo įvaizdis. Kitaip tariant, rūpinimosi, globos veikla užsiimančios vyrai* taip pat ir mokamo darbo srityje, emocinę ir fizinę priežiūrą laiko svarbiais ir vertingais bruožais. Taigi vyrų* dalies socialinės srities profesijose didėjimas pajvairina ir tai, kas gali būti vertinama kaip

² MTIM profesijos yra mokslo, technologijos, inžinerijos ir matematikos srities profesijos.

³ Šiame vadove priežiūros profesijos suprantamos kaip profesijos švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinės pagalbos srityse. Šis apibrėžimas yra tapatus EWH profesijų kategorijai, kurią naudoja Europos lyčių lygybės institutas (EIGE 2017).

vyriška, ir galiausiai atsieja profesijas ir joms priskiriamus bruožus nuo lyties. Be to, rūpestingojo vyriškumo puoselėjimas daro teigiamą poveikį patiems vyrams* ir visai visuomenei (Scambor, et al. 2016).⁴

Visų Europos valstybių darbo rinkose vis dar pastebimas stiprus išsiskaidymas lyties požiūriu. 2018 m. vyrų* dalis socialinės srities profesijose Europos Sąjungoje sudarė tik 24 proc. Tokia darbo rinkos segregacija daro poveikį darbo užmokesčio, darbo laiko ir pensijų nelygybei. Skatinant vaikus* rinktis socialinės srities profesijas, šią segregaciją galima sumažinti, o tai skatina ekonominę lygybę. Svarbu pabrėžti, kad siūlomas vadovas nėra skirtas įtikinti vaikus* rinktis socialinės srities profesijas prieš jų valią ar kenkiant jų interesams. Pagrindinis jo tikslas – padėti, jeigu yra susidomėjimas, ir palengvinti šį kelią šalinant kliūtis. Daugiau pastabų apie darbo rinkos segregaciją rasite 2 skyriuje ir 3 modulyje.

Integruodami su lyčių lygybe susijusį požiūrį į vaikus* profesinį orientavimą, turime galimybę padėti jiems siekti lyčių stereotipų nevaržomo gyvenimo ir karjeros, puoselėti rūpestingojo vyriškumo įvaizdį ir mažinti lyties pagrindu susiformavusią išsilavinimo ir profesinę nelygybę.

1.2. VADOVO TURINYS

Po pirmojo įvadinio skyriaus antrajame skyriuje aptarsime su lyčių sistema susijusį vaikų profesinio orientavimo kontekstą, tai yra lyčių stereotipus, lyčių nelygybę ir darbo rinkos segregaciją Europoje, daugiausia dėmesio skirdami socialinės srities profesijoms. Taip pat išsamiai pristatysime kiekvienos organizacijos partnerės nacionalinį kontekstą.

Trečiasis skyrius – pagrindinis šio vadovo skyrius. Jame rasite šešis mokymo kursų modulius. Kiekviename jų nagrinėjama konkreti tema, skirta skatinti vaikus* rinktis socialinės srities profesijas. Siekdami aiškesnės modulių pateikimo struktūros, apraše nurodome kiekvieno jų programą, trumpą teorinį kontekstą, vieną ar du metodus su praktiniais patarimais, kaip juos naudoti, taip pat dalinamės patirtimi ir gerosios praktikos pavyzdžiais. Taigi skyriuje pristatomos šios modulių temos:

1. Mitų apie lytį griovimas
2. Pastangos įveikti horizontaliąją segregaciją lyties pagrindu švietimo sistemoje
3. Socialinės srities specialistų segregacija pagal lytį darbo rinkoje
4. Profesinis orientavimas, daugiausia dėmesio skiriant lyčiai
5. Rūpestingasis vyršikumas
6. Lyčių lygybės vizijos

Ketvirtasis vadovo skyrius skirtas palaikomiesiems veiksams, kurie padės skatinti vaikus rinktis socialinės srities profesijas. Jame aptarsime esamas priemones, praktiką ir veiksmus, didžiausią dėmesį skirdami vaikų* skatinimui rinktis vyrams* nebūdingas profesijas. Šiame skyriuje taip pat pristatysime projekto praktiką. Be to, pateiksime informaciją, kaip organizuoti palaikomuosius veiksmus. O vadovo pabaigoje rasite išvadas ir rekomendacijas.

⁴ Daugiau informacijos apie rūpestingąjį vyriškumą rasite 2 skyriuje ir 5 modulyje.

2. KONTEKSTO APŽVALGA

Norėdami užtikrinti profesinį konsultavimą, pagrįstą lyčių lygybės nuostatomis, turite žinoti pagrindinius terminus, statistiką ir lyčių lygybės politikos nuostatas. Šiame skyriuje pateiksime informaciją, kurios reikės skatinant berniukus* rinktis profesijas socialinėje srityje

2.1. LYTIS, STEREOTIPAI IR NELYGYBĖ

Terminas *lytis* reiškia socialines, kultūrinės ir politines normas, sąlygas ir procesus, lemiančius, su kuo moterys*, vyrai* ar kitos lyties atstovai (pavyzdžiui: transseksualūs* ir tarplyčiai* asmenys) gali arba negali savęs sutapatinti. Kalbėdami apie lytį mes pripažįstame, kad (bent jau tam tikru mastu) tai, kokie esame vyrai*, moterys* ar kitos lyties atstovai, priklauso nuo istorinės raidos ir pokyčių, sąmoningos kontrolės ir politinio reguliavimo. Lyties vaidmenys konstruojami socialinėje sąveikoje ir simbolinėse struktūrose; jie atspindi galingų kultūrinių ir socialinių svertų⁵ poveikį.

Lyčių normos daro didžiulę įtaką tam, kuo (įsivaizduojame) galintys užsiimti būdami vyrais*, moterimis* ar kitos lyties atstovais. Pavyzdžiui, dominuojantis šeimos maitintojo vaidmuo daugelyje kraštų ir laikmečių arba, atvirkščiai, moterų*, kaip mažesnių pajamų gavėjų, vaidmuo namuose glaudžiai susiję su lyčių lygybės normomis ir lūkesčiais, kaip turime elgtis vadovaudamiesi šiais pagrindiniais vaidmenimis. O tie asmenys, kurie dėl įvairių priežasčių nepatenka į vieną iš minėtų kategorijų, paprastai ignoruojami, išjuokiami, agresyviai „protinami“ arba gniuždomi. Dažnai vieni žmonės net neįsivaizduoja, kad galima gyventi nesilaikant šių normų, o kiti (priklausomai nuo jų pačių valios, galimybių ir šių normų galios) ne tik įsivaizduoja, bet kartais jas laužo. Jei lyčių normos yra griežtos ir laikomasi principo „juoda–balta“, paprastai jos vadinamos „stereotipais“, pavyzdžiui: vyrai* yra (arba turėtų būti) stiprūs ir drąsūs, o moterys* – gražios ir silpnos; rožinė spalva tinka mergaitėms*, o mėlyna – berniukams* ir t. t.

Lyčių normos ir stereotipai prisideda prie mūsų, kaip vyrų*, moterų* ar kitos lyties atstovų, padėties šioje visuomenėje ir, atvirkščiai, šios struktūrinės pozicijos atkartoja (o kartais keičia) lyčių normas.

Su lytimi susijusius vaidmenis ne tik nustato ir atspindi normos; jiems taip pat būdinga tradicinė hierarchija ir tam tikra nelygybė. Lyčių nelygybė gali pasireikšti daugeliu aspektų, pavyzdžiui: aukštesnėmis pareigomis vyrams* ar mažesnėmis vidutinėmis pajamomis ir pensijomis moterims*.

Lyčių nelygybės panaikinimas – vienas iš Europos Sąjungos tikslų pradedant 1957 m. Romos sutartimi, kurioje buvo įtrauktas straipsnis dėl vienodo darbo užmokesčio moterims* ir vyrams*, baigiant 2010 m. priimta Moterų chartija.

Tačiau Lyčių lygybės indeksas atskleidžia, kad per pastarąjį dešimtmetį (2005–2015 m.) pažanga lyčių lygybės srityje 28 ES valstybėse narėse yra gana vangė. Šis indeksas nurodo šešias sritis (darbas, pinigai, žinios, laikas, galia, sveikata), papildytas dar dviem sritimis, susijusiomis su smurtu ir daugialype nelygybe. Atlikus daugiamatę analizę gautas 31⁶ galutinis rodiklis; šie rodikliai sugrupuoti pagal šešias sritis, kurių kiekviena išskirta į du posričius (iš viso 12 posričių). Indeksas parodė, kad didžiausias pagerėjimas per aptariamą laikotarpį matomas valdžios srityje, tačiau laiko srityje lyčių atotrūkis tik padidėjo, o neatlygintinos globos srityje per pastaruosius 10 metų lyčių (ne)lygybės mastai išliko beveik nepakitę.

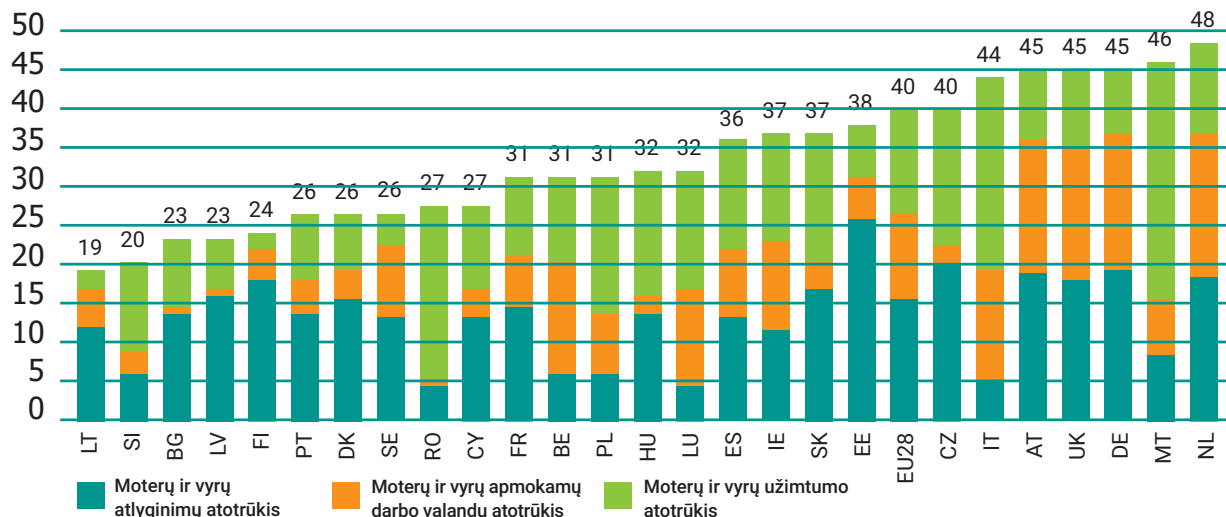
Vienas iš svarbiausių su darbu susijusių nelygybės rodiklių yra išmokų ir darbo užmokesčio atotrūkis, paprastai vadinamas moterų* ir vyrų* darbo užmokesčio skirtumu. 28 ES valstybių

5 <https://www.uni-bielefeld.de/gendertexte/gender.html>

6 Lyčių lygybės indekso paaiškinimą galite rasti šiuo adresu: <http://eige.europa.eu/gender-equality-index>; o visą ataskaitą – šiuo adresu: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report>

narių vidutinis vyrų* ir moterų* darbo užmokesčio skirtumas 2017 m. sudarė 16 proc. t. y. moterys* vidutiniškai uždirbo 16 proc.⁷ mažiau nei vyrai*. Tačiau svarbūs ir kiti rodikliai, tokie kaip užimtumo lygis ir darbo valandų pas(is)kirstymas. Toliau pateiktame grafike sujungti šie trys pagrindiniai rodikliai ir vaizdžiai parodytas diferencijuotas lyčių nelygybės vaizdas ES.

1 pav. Bendrasis moterų ir vyrų gaunamų pajamų atotrūkis 2014 m., ES-28

Šaltinis: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2017_report_equality_women_men_in_the_eu_en.pdf

2.2. LYTIS, VYRAI* IR GLOBA

Nelygybę nemaža dalimi lemia tradicinis geriau ir prasčiau apmokamų ar neapmokamų darbų paskirstymas tarp lyčių: socialinis darbas ir menkiau vertinami darbai – moterims*, techniniai ir su valdžia susiję darbai – vyrams*. Tačiau ir šioje nusistovėjusioje struktūroje vyksta pokyčiai. Øysteinas Gulvagas Holteris (2003) kalba apie vyriškumo sampratos pokyčius, kai idealu jau nėra laikomas vien tik vyras* šeimos maitintojas, visų pirma aprūpinantis savo šeimą, bet linkstama prie *rūpestingojo vyriškumo*, tai yra vyrų* įsitraukimo į globą. *Vyrų vaidmens siekiant lyčių lygybės tyrimas* (Scambor ir kt., 2013) atskleidė pagrindinių moterų* ir vyrų* darbo rinkos ypatybių supanašėjimą (pavyzdžiui: užimtumas, darbo laikas, darbo netekimas) ir empirinį ryšį tarp pasitenkinimo darbu ir tikrojo darbo laiko: darbuotojai vyrai* labiausiai patenkinti savo darbo sąlygomis šalyse, kuriose savaitės darbo valandos palyginti neilgos, o mažiausiai patenkinti šalyse, kuriose savaitės darbo valandos ilgiausios. Be darbo rinkos pokyčių ir besikeičiančių santykių tarp lyčių Europos visuomenėse, akivaizdūs ir lūkesčiai, susiję su vienodu moterų* ir vyrų* dalyvavimu globoje, ypač vaikų globoje (Heilmann ir Scholz, 2017). Minėtame tyrime rūpestingasis vyriškumas įvardijamas kaip vizija ir tikslas, taip pat kaip dalies šiuolaikinių vyrų* gyvenimo modelis. Šį modelį įkvėpė feministė mokslininkė Nancy Fraser. Ji sukūrė lyčių lygybės sampratą, kurioje „globa“ apibrėžiama kaip socialinio ir ekonominio bendradarbiavimo pagrindas – žmogiškoji norma, taikoma ne tik moterims*, bet ir vyrams*. Todėl globos sąvoką siūlė suprasti plačiąja prasme, kad ji atitiktų sudėtingus gyvenimo reikalavimus: „<...> vyrai* nėra vien tik tėvai ir jų teikiama globa neturėtų apsiriboti vien vaikų priežiūros užduotimis, tokiomis kaip maitinti kūdikius, paguldyti juos į lovelę, padėti vaikams atlikti namų darbus. Globa apima gerokai daugiau: emocinę paramą, meilės rodymą; tai didesnis dėmesys vaikų ir kitų, pavyzdžiui: draugų, pagyvenusių žmonių, kaimynų, darbo

⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_pay_gap_statistics#Gender_pay_gap_levels_vary_significantly_across_EU

kolegų ir šeimos narių poreikiams“ (Scambor ir kt., 2013: 151).

Tai reiškia, kad globą reikėtų sieti su veikla buityje ir šeimoje, taip pat su asmenybės bruožais ir socialinio pasaulio perspektyva. O kas gi vyksta profesiniame pasaulyje?

2.3. SEGREGUOTA DARBO RINKA, SITUACIJA EUROPOJE

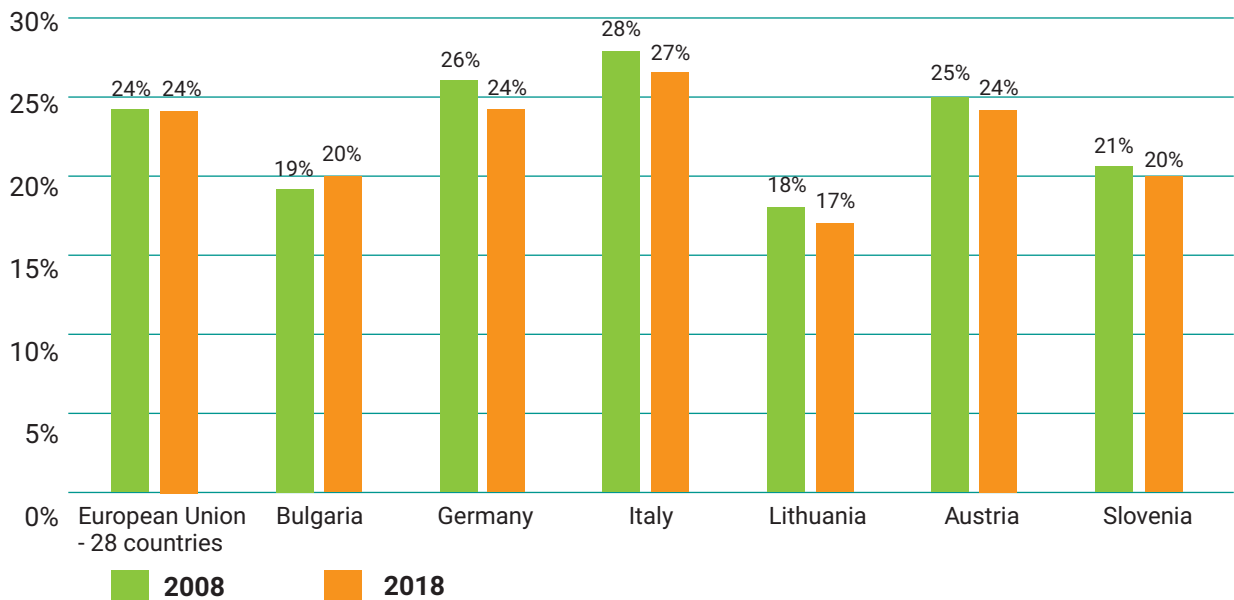
Nagrinėdami su darbu susijusią nelygybę, ypač darbo užmokesčio skirtumus, turime atsižvelgti į segregaciją darbo rinkoje. Galima išskirti horizontalią ir vertikalios segregacijas. Vertikalioji segregacija – tai nevienodas lyčių grupių, paprastai (ir oficialiojoje statistikoje) moterų* ir vyrų*, pasiskirstymas hierarchijos lygiais. Vyrų* daug daugiau vadovaujančiose pareigose ir aukščiausios organizacijų valdymo grandies, įskaitant valdybas, sudėtyje.

Horizontalioji segregacija – tai nevienodas lyčių grupių paskirstymas pagal profesijas ir profesijų grupes, pavyzdžiui, vaikinai* ir vyrai* mieliau renkasi techninio pobūdžio profesijas, o moterys* – socialinę sritį. Šie pasirinkimai yra suvokiami ir suprantami (kartais tiesiogiai, bet dažniau subtiliai ir latentškai) kaip „tinkami lyčiai“. Taigi lyčių segregacija pagal profesijas ir ekonomikos sektorius tebėra visuotinė Europos darbo rinkos savybė. 2017 m. paskelbtoje Moterų ir vyrų lygybės ES ataskaitoje, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas lyčių segregacijos didėjimui pagal profesijas ir ekonomikos sektorius, teigiama, kad 2014 m. išaiškinta apie 24,3 proc. profesinės segregacijos ir 18,9 proc. sektorinės segregacijos atvejų (European Union 2017: p.57).⁸

⁸ Sektorinė segregacija apibūdina reiškinį, kai tam tikruose sektoriuose pastebima akivaizdi vyrų arba moterų dauguma (pvz., sveikatos priežiūros sistemoje). O būdingas profesinės segregacijos pavyzdys – per didelis slaugytojų moterų* skaičius. Profesinė ir sektorinė segregacijos yra pagrindinės moterų* ir vyrų* darbo užmokesčio skirtumų priežastys (<https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/segregation>).

2.4. SOCIALINĖS SRITIES PROFESIJOS IR LYTIS

Kalbant apie darbą socialinėje srityje visoje Europoje, tenka konstatuoti, kad nepakankamas vyrų* atstovavimas joje kelia nerimą. Toliau pateiktoje diagramoje parodyta, kokia vyrų* dalis dirba apmokamą darbą socialinėje srityje ir šios dalies pokyčiai nuo 2008 iki 2018 m.⁹

Šaltinis: Eurostat, Labor Force Survey (LFS).

Šioje diagramoje galime įžvelgti mažesnės socialinėje srityje dirbančių vyrų* dalies tendenciją Rytų Europoje. Tačiau svarbu pažymėti, kad skirtumas ne itin didelis ir, regis, per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo. Vyrams* tenka maždaug penktadalis ar ketvirtadalis darbo vietų socialinėje srityje, o apskritai matomas nežymus jų skaičiaus mažėjimas.

Kai kuriose šalyse šį mažėjimą galima susieti su praėjusį dešimtmetį įvestu mokamo migrančių darbo socialinėje srityje reguliavimu (žr. Scambor ir kt., 2015). 2009 m. Francesca Bettio ir Alina Verashchagina įspėjo, kad didėjantis migrantų, turinčių socialinės srities profesijas, skaičius gali sukelti profesinės segregacijos problemų ir slaugos darbo nuvertinimą dėl pigių darbo vietų. Remdamiesi šiais duomenimis, galime daryti išvadą, kad minėtoje jau ir taip feminizuotoje socialinėje sferoje ir toliau mažėja vyrų*.

Šie skaičiai atspindi visuomenėje vyraujančias lyčių normas (socialinis darbas yra „moteriškas“, tad vyrai* nenori „konkuruoti“ su „jomis, globėjomis iš prigimties“) ir dar akivaizdesnes priežastis, o būtent darbo sąlygas (pavyzdžiui, mažus atlyginimus). Be to trūksta įkvepiančių pavyzdžių apie sėkmingai socialinėje srityje dirbančius vyrus* ir informacijos mokykloje besimokantiems berniukams* apie socialinės srities profesijų pasirinkimą.

2.5. PROFESIJOS, LYTIS IR BIOGRAFIJA

Paprastai manoma, kad žmonės renka karjeros kelią pagal savo galimybes (pavyzdžiui, mokykloje gautus įvertinimus ir įgūdžius) ir domėjimosi sritį. Bet kas iš tiesų nulemia jaunimo domėjimąsi ir profesijos pasirinkimo motyvus jiems sprendžiant dėl karjeros kelio?

Pasak raidos psichologės Gary D. Gottfredson (1981), karjeros siekiai glaudžiai susiję su

⁹ Darbas socialinėje srityje apima švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo profesijas.

profesijų samprata, tai yra su mintimis apie būsimą darbą, įgijus tam tikrą profesiją, ir jo prestižą, taip pat su stereotipinėmis nuostatomis apie žmones, dirbančius tokį darbą. Autorė kalba apie profesijų žemėlapi, kuriam formuojantis išskiriami keturi etapai, panašiai kaip ugdant savimoneį.

Pirmojo etapo metu, 3–5 metų vaikai atpažįsta profesijas kaip suaugusiųjų pasauliui būdingą reiškinį. Antrojo etapo metu, sulaukus 6–8 metų, susiformuoja stereotipai apie lyčių vaidmenis ir lyčių tapatumą. G. D. Gottfredson teigia, kad pirmasis kriterijus renkantis galimas profesijas yra bandymas prisiderinti prie savosios lyties tapatumo. Jei to nepavyksta padaryti, apie tam tikrą profesiją daugiau nebemąstoma (Gottfredson, 1981). Trečiojo etapo metu, sulaukus 9–13 metų, profesijų pasirinkimą nulemia jų prestižas ir atitikimas socialinei padėčiai. Galiausiai, ketvirtojo etapo metu, dėmesys sutelkiamas į tokius pasirinkimo kriterijus kaip asmeniniai interesai, vertybės ir kognityviniai konkrečios profesijos aspektai. Būtent todėl itin svarbiu tampa profesinis orientavimas mokykloje (ir platesniaja prasme profesinis jaunosios kartos formavimas).

Apibendrinant galima teigti, kad, nors situacija atskirose šalyse skiriasi, horizontalioji segregacija vis dar gajį visose ES valstybėse narėse, taip pat projekto partnerių šalyse. Socialinė sritis labai dominuojama moterų*. Bet vis dėlto daugelyje šalių gausėja vyrų* bent kai kuriose socialinės srities profesijose (pavyzdžiui, slaugos sektoriuje Bulgarijoje). Be to, politiniai sprendimai (pavyzdžiui, vaiko globos paslaugų plėtra Vokietijoje) sukuria naujų pasirinkimų galimybę (didesnį darželių auklėtojų vyrų* poreikį). Neigiamą poveikį daro ne tik stereotipais grįstas profesijos pasirinkimo (o ir savęs) ribojimas. Sektorinės segregacijos dėl lyties poveikis yra reikšmingas ir darbo užmokesčio atotrūkiui visose ES valstybėse narėse (Boll ir kt. 2016): vyrai* ir moterys* įsidarbina skirtingai apmokamuose sektoriuose, o tuose, kuriuose mokama mažiau, daugiausia dirba kaip tik moterys*.

Profesinė ir sektorinė segregacijos įsišaknijusios pačioje švietimo sistemoje, nes ir bendrojo lavinimo, ir aukštojo mokslo studijose giliai įsitvirtinę lyčių modeliai. Jaunų moterų* daugiausia yra socialinėje, globos ir rūpybos srityse, o (jauni) vyrai* dažniausiai renkasi techninius mokslus. Būtent todėl projekto „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ partneriai siūlo metodus ir iniciatyvas, kurių tikslas – padėti, kai vidurinėje mokykloje priimami profesiniai sprendimai, ir skatinti vaikus* pasirinkti šiame vadove nagrinėjamos srities veiklą.

Nepaisant minėtos segregacijos ir kliūčių, mokamas socialinis darbas (pavyzdžiui, vaikų arba pagyvenusių asmenų priežiūra) visame pasaulyje yra augantis sektorius, vadinasi, suteiks jiį pasirinkusiesiems naujų privalumų ateityje, tokių kaip saugios ir užtikrintos darbo sąlygos.¹⁰

Švietimas nepaprastai svarbus žinių visuomenėje ir ekonomikoje; ne mažiau svarbi ir slauga, ypač pagyvenusių asmenų, senstančioje visuomenėje. Todėl socialinėje srityje itin svarbu atsižvelgti į įvairovę, siekiant konkrečiai ir kompetentingai patenkinti visų tikslinių grupių (pavyzdžiui: vaikų, moksleivių, ligonių, žmonių žmonių, turinčių negalią, pagyvenusių, socialines problemas patiriančių asmenų ir t.t.) poreikius. Būtina aprėpti kuo įvairesnius aspektus, tokius kaip etniškumas, bet nepamiršti lyčių įvairovės ir vyrų* integracijos į šią sritį. Įvairovė ne mažiau svarbi integruojant į darbo rinką ir skirtingas socialines grupes, tokias kaip vyrai* migrantai ir pabėgėliai.

Socialinio darbo svarba susijusi ne vien su lyčių segregacija. Globos veikla svarbi siekiant sukurti geresnes sąlygas lyčių santykių formavimui, atsižvelgiant į lygybės ir rūpestingojo vyriškumo sampratą.

2.6. PADĖTIS PROJEKTO PARTNERIŲ ŠALYSE

Austrija	
Nacionalinė situacija/ segregacija	<ul style="list-style-type: none"> • Didelis atlyginimų atotrūkis (2016: 20,1 proc.). • Lyčių segregacijos sistema įsitvirtinusi darbo rinkoje ir mokyklose (dviejuose trečdaliuose mokyklų vis dar esama šios segregacijos apraiškų). • Nors (jaunos) moterys* šiek tiek pakeitė profesinius pasirinkimus, (jauni) vyrai* vis dar renkasi tradicines profesijas. Vyrai* dalis socialinėje sferoje sudaro 15 proc., darželiuose – 1,4 proc. (2014/15). • Daugiau nei dešimtmetį šalyje įgyvendinamos priemonės, skirtos kovai su horizontaliąja segregacija; iš pradžių tikslinė grupė buvo merginos* ir moterys* vėliau dalį priemonių pradėta naudoti vaikinams* ir vyrams*.
Profesinio rengimo sistema	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinio švietimo ir orientavimo paslaugas teikia skirtingos institucijos (mokyklos, Darbo rinkos tarnyba ir nevyriausybinės organizacijos). • Pagrindinis dėmesys skiriamas vidurinės mokyklos 7 ir 8 klasių (13–14 metų) mokinių grupei. • Pasitelkiamos įvairios priemonės: individualus konsultavimas, 2 valandos į 1 lygio vidurinių mokyklų pamokas (pvz., vokiečių kalbos) integruoto profesinio orientavimo. • Išorinio profesinio orientavimo paslaugos ir seminarai, rengiami Darbo rinkos tarnybos profesinės informacijos centruose. • Už šių paslaugų mokykloje teikimą atsakingi įvairūs specialistai (mokinių ir švietimo konsultantai, profesinio orientavimo mokytojai ir koordinatoriai, taip pat pat jaunimo instruktoriai ir mokyklų psichologai); šios paslaugos teikiamos ir profesinės informacijos centruose (už jas atsakingi instruktoriai). Be to, NVO dirbantys socialiniai darbuotojai įgyvendina specialias iniciatyvas, nukreiptas į merginų* susidomėjimo matematikos, informatikos, gamtos ir technikos mokslų specialybėmis, o vaikinų* – socialinės srities specialybėmis skatinimą (pvz., rengiant Vaikinų dieną, Merginų dieną, Dukrų dieną ir pan.).
Priemonės ir medžiaga, naudojamos profesiniame orientavime	<ul style="list-style-type: none"> • Norint pristatyti moteris*, sėkmingai pasirinkusias „vyriškas“ profesijas, kasmet organizuojama Merginų diena; joms parengta medžiaga „Moterys mokslinių tyrimų ir technologijų srityje“ ir „Technikos ir taikomuosius mokslus besirenkančios moterys“. • Priemonės ir medžiaga, skirta vyrams* „moteriškose“ profesijose: kasmet organizuojama Vaikinų diena (įskaitant vaizdo medžiagą, seminarus ir kt.). • Priemonės ir medžiaga mokyklose: Federalinės ministerijos informacijos ir konsultavimo medžiagos rinkinys: internetinė svetainė ir kita medžiaga; profesinis orientavimas kaip į mokyklos programą įtrauktas dalykas 7 ir 8 klasių mokiniams; šiam dalykui parengti mokykliniai vadovėliai. • Darbo rinkos tarnybos ir kitų institucijų priemonės ir medžiaga: profesinės informacijos internetinė svetainė, Karjeros kompasas (internetinis portalas, skirtas švietimui, profesijoms ir karjeros galimybėms, įskaitant vaizdo medžiagą (https://www.karrierevideos.at), AMS tyrimų tinklas, brošiūra „Socialinės srities profesijos“ kaip pagrindas vaizdo medžiagai apie karjeros galimybes.

Bulgarija	
Nacionalinė situacija/ segregacija	<ul style="list-style-type: none"> • Atlyginimų atotrūkis šiek tiek mažesnis nei ES mediana (2016: 14,4 proc.). • Vyrų*, dirbančių socialinėse įstaigose, sumažėjimas: nuo maždaug 26 proc. (1980 m.) iki mažiau nei 20 proc. (2014 m.). • Nėra duomenų apie konkrečias socialinės srities profesijas. • Ribota galimybė vaikinams ir vyrams mokytis akušerijos (nors ginekologija yra įprasta vyrų* veikla). • Informacija apie slaugos profesiją bulgarų kalba parengta tik referuojant į moteris*, todėl vaikai* ir jauni vyrai* apskritai nelinkę vertinti slaugos kaip profesinio pasirinkimo. • Nėra nacionalinių tyrimų apie rūpestingąjį vyriškumą. • Nėra tyrimų apie tik vaikinų* ir tik merginų* karjeros perspektyvas, įskaitant nebūdingos profesijos ar specialybės pasirinkimo pavyzdžius. • Nedaug teatlikta nacionalinių tyrimų apie vyrų* vaidmenį šeimoje.
Profesinio rengimo sistema	<ul style="list-style-type: none"> • Profesinis mokymas pradedamas šeštoje klasėje (13 ar 14 metų mokiniams). • Iki 16 metų kai kurie profesinio mokymo elementai įtraukiami į mokymo programas. • Vėliau mokiniai įgyja pradinio lygio kvalifikaciją tam tikroje profesinėje srityje. • Panašus mechanizmas taikomas ir profesinių aukštesniųjų vidurinių mokyklų mokiniams. • Perėjimas nuo mokyklos prie darbo yra integruotas į švietimo sistemos institucines struktūras. • Švietimo sistema formuoja lyčių profesines tendencijas vyrams*, tačiau nei profesinis, nei aukštasis išsilavinimas neturi reikšmingos įtakos moterims*: profesinį išsilavinimą turintys vyrai* labiau linkę rinktis vadinamąsias vyriškas profesijas, o aukštesnį išsilavinimą – lyties atžvilgiu mišrias profesijas. • Konkrečios iniciatyvos, skirtos paskatinti merginas* rinktis profesijas, susijusias su mokslu, technologijomis, inžinerija ir matematika (pvz.: „Mergina verslininkė“ ar „Geležinkeliuose dirbančios merginos“), įgyvendinamos nuo 2013 m. iki dabar.
Priemonės ir medžiaga, naudojamos profesiniame orientavime	<ul style="list-style-type: none"> • Priemonės, skirtos moterims*, pasirinkusioms „vyriškas“ profesijas: „Mergina verslininkė“ ir „Geležinkeliuose dirbančios merginos“. • Priemonės ir medžiaga, skirtos vyrams*, pasirinkusiems „moteriškas“ profesijas: nežinomos arba jų nėra.

Italija	
Nacionalinė situacija/ segregacija	<ul style="list-style-type: none"> • Horizontalioji segregacija artima ES vidurkiui, vienas iš žemiausių moterų ir vyrų atlyginimo atotrūkių ES (2016: 5,3 proc.) ir ypač žemas moterų dalyvavimas darbo rinkoje (2018: 49,8 proc.). • Vyrų* dalis socialinės srities profesijose yra 27 proc. (2018). • Pedagogo profesiją pasirinkusių vyrų* procentas tiesiogiai proporcingas mokinių amžiui (nuo 0,7 proc. ikimokyklinėse ugdymo įstaigose iki 3,7 proc. pradinėse mokyklose, 22 proc. pirmojo lygio vidurinėse mokyklose ir 34,3 proc. antrojo lygio vidurinėse mokyklose) (2016). • Lyčių segregacija akivaizdi viduriniame ir aukštajame moksle (pvz., merginos* sudaro didžiąją dalį humanitarinių mokslų studentų (89,1 proc.) ir diplomuotų specialistų, įgijusių pedagogikos (94 proc.), kalbotyros (85 proc.), psichologijos (83 proc.) ir sveikatos apsaugos (69 proc.) specialistų diplomus (2017-2018 akademiniai metai).
Profesinio rengimo sistema	<ul style="list-style-type: none"> • 2013 m. buvo paskelbtos Mokymosi visą gyvenimą gairės, kurių tikslas – prisidėti prie pastangų sukurti nuoseklią švietimo sistemą, orientuotą į asmenį ir jo poreikius, siekiant (be kita ko) skatinti visišką ir aktyvų užimtumą ir socialinę įtrauktį. • Mokyklai pripažįstamas pagrindinis vaidmuo švietimo orientavimo ir profesinio mokymo sistemoje (pagrindiniai orientavimo įgūdžiai, pagrindiniai pilietiškumo ugdymo įgūdžiai, lydimoji veikla ir konsultacijos). • Be to, Gairėse nurodoma, kaip tam tikrais atvejais į mokyklą reikėtų pritraukti specialistų iš išorės, galinčių suteikti specialiųjų kompetencijų, kurių reikia norint padėti jauniems žmonėms pereiti nuo mokyklos prie darbo, siekiant visiškos socialinės ir darbo įtraukties. • Lyčių klausimai Gairėse neminimi. • Dabartinei profesinio orientavimo sistemai mokykloje būdingas tik informacinis pobūdis (siūlomi aukštųjų mokyklų ir pirmosios pakopos studijų sąrašai, taigi profesinio orientavimo paslaugos mokykloje ribotos). • Profesinio orientavimo paslaugos prieinamos prieš pasirenkant aukštesniąją vidurinę mokyklą (trečiaisiais pagrindinio ugdymo metais) arba universitetą (paskutiniais aukštesniosios vidurinės mokyklos metais), bet ne per visą mokymosi laikotarpį. • Vis dar trūksta sąsajų tarp lyčių aspekto ir išsilavinimo pasirinkimo.
Priemonės ir medžiaga, naudojamos profesiniame orientavime	<ul style="list-style-type: none"> • Priemonės, skirtos moterims, kurios renkasi „vyriškas“ profesijas: Tikslųjų mokslų specialybių meniu mokyklose bendradarbiaujant su žmonėmis (skatinamas Lygių galimybių departamento). • Priemonės ir medžiaga, skirtos moteriškoms profesijoms besirenkantiems vyrams: nežinomos arba jų nėra. • Priemonės ir medžiaga mokyklose: Švietimo, universitetų ir tyrimų ministerijos Profesinio orientavimo ir mokymo mokyklose internetinė svetainė (www.istruzione.it/orientamento/); kitų institucijų svetainės: www.universitaly.it/; www.almalaurea.it/; www.almadiploma.it/ • Internetiniai portalai su mokymo ir darbo pasiūlymais (organizuojami regioniniu lygiu).

Lietuva	
Nacionalinė situacija/ segregacija	<ul style="list-style-type: none"> • Atlyginimų atotrūkis panašus į ES medianą (2016: 14.4 proc.). • Horizontalioji segregacija viršija ES vidurkį; ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirba tik 0,51 proc. vyrų*. • Vyrų* dalis socialinės srities profesijose yra 17 proc. (2018). • Nors socialinėje srityje dirba daugiausiai moterys*, vadovaujančias pozicijas dažniau užima vyrai*.
Profesinio rengimo sistema	<ul style="list-style-type: none"> • Bendrosios profesinio mokymo ir konsultavimo gairės pateiktos dviejuose pagrindiniuose dokumentuose: Profesinio mokymo sistemos įstatyme ir Profesinio konsultavimo įgyvendinimo taisyklėse. • „Ugdymo karjerai programoje“ (patvirtinta 2014 m.) nurodoma, kad profesinis konsultavimas turėtų būti integruotas į visų bendrojo lavinimo disciplinų ir darbo visose klasėse aspektus: pradinėje mokykloje (1–4 klasėse), antrajame lygyje (5–8 klasėse), trečiajame lygyje (9–10 klasėse) ir ketvirtajame lygyje (11–12 klasėse). • Profesinis švietimas („karjeros kompetencija“) apima šias temas: savimonę, mokymosi ir karjeros galimybių pažinimą, karjeros planavimą ir įgyvendinimą. • Pagrindiniai švietimo ir ugdymo karjerai paslaugų sistemos veikėjai yra profesijos konsultantai ir mokytojai (mokykla), neformaliojo švietimo įstaigos, savivaldybių institucijos, darbdaviai, savanoriai (regioninis lygmuo) ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos įgaliota institucija (nacionalinis lygmuo). Atliekant valstybinį auditą profesinio konsultavimo sistema įvertinta kritiškai. Atkreiptas dėmesys į tokias problemas kaip metodikos ir informacijos apie ilgalaikius profesinio konsultavimo planus stoka. Į lyčių lygybės aspektus audito metu nebuvo atsižvelgta. • Nėra konkrečių iniciatyvų, skatinančių vaikus* rinktis socialinės srities profesijas.
Priemonės ir medžiaga, naudojamos profesiniame orientavime	<ul style="list-style-type: none"> • Priemonės, skatinančios moteris* rinktis „vyriškas“ profesijas: mentorystės programa Moterys technologijų srityje; Mokyklinio ugdymo portalas: Informacinė teminė svetainė - pateikia alternatyvius vaidmenų modelius; FB: Motinos tikslųjų mokslų srities specialybių pasirinkimui: palaikymo grupė. • Priemonės ir medžiaga, skatinančios vyrus* rinktis „moteriškas“ profesijas: nežinomos arba jų nėra. • Priemonės ir medžiaga mokyklose – Ugdymo karjerai programa mokyklose (2014 m.), pritaikant mokymą įvairioms klasėms ar amžiui; „Ugdymo karjerai ir stebėsenos sistemos modelių sukūrimas bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose“, Lietuvos mokinių informacinio švietimo centro projektas (nuo 2010 m.), įskaitant profesinio orientavimo svetainę mukis.lt. Karjeros gairės: Mokinio ir Mokytojo knyga; Ūkio ministerija (2015): Socialinės įmonės vadovas; „Kas mes būsim ateityje?“ mokomoji knyga 5 ir 6 klasėms. • Darbo rinkos tarnybų ir kitų institucijų priemonės ir medžiaga: nežinoma arba nėra.

Slovėnija	
Nacionalinė situacija/ segregacija	<ul style="list-style-type: none"> • Horizontalioji segregacija šiek tiek viršija ES vidurkį be esminių pokyčių. • Mažai vyrų* dirba socialinėje srityje (2018: 20 proc.): sveikatos apsaugos ir socialinės apsaugos sistemose 19,2 proc., švietimo sistemoje 21,1 proc. • Šiek tiek padaugėjo vyrų* darželių auklėtojų (iki 1 proc.) ir darželio auklėtojų padėjėjų (iki 3,4 proc.)
Profesinio rengimo sistema	<ul style="list-style-type: none"> • Pagrindinis vaidmuo profesiniame orientavime tenka mokyklų konsultavimo tarnyboms. • „Konsultavimo paslaugų mokyklose gairėse“ (1999) nurodyti profesinio konsultavimo, kurį atlieka specialistai (psichologai, pedagogai, švietimo konsultantai, su atsiliekančiais mokiniais dirbantys mokytojai) uždaviniai. • Profesinį orientavimą sudaro šios mokyklų konsultavimo tarnybos veiklos: informavimas (apie tolesnį mokymąsi, polinkius ir įsidarbinimo galimybes), įvertinimas, profesinis konsultavimas ir orientavimas, įdarbinimas, atstovavimas, grįžtamasis ryšys ir stebėjimas. • Konsultavimo tarnyba mokyklose (mokiniai, tėvai ir mokyklos vadovybė) padeda mokiniams planuoti mokymosi ir profesinį kelią (bendradarbiaudama su Užimtumo tarnyba). • Intensyvus profesinis konsultavimas pradedamas priešpaskutinėje pagrindinės mokyklos klasėje (13–14 metų): mokyklos konsultavimo tarnyba, bendradarbiaudama su Užimtumo tarnyba, atlieka mokinio gebėjimų vertinimo testą. Paskutinėje klasėje taip pat atliekamas profesinio pasirinkimo tyrimas ir profesinių interesų testas. • Profesinį orientavimą taip pat vykdo vietiniai ir regioniniai Užimtumo tarnybos skyriai, taip pat profesinio informavimo ir konsultavimo centrai (pvz.: komandų konsultacijos mokyklose, darbas su tėvais, gebėjimų patikrinimas, informacinės medžiagos teikimas).
Priemonės ir medžiaga, naudojamos profesiniame orientavime	<ul style="list-style-type: none"> • Priemonės, skatinančios moteris* rinktis „vyrishkas“ profesijas: projektas „Jaunų merginų skatinimas ir motyvavimas priimant sprendimus dėl profesinės karjeros 7, 8 ir 9 klasių mergaitėms“. • Priemonės ir medžiaga, skirta skatinti vyrus* rinktis „moterishkas“ profesijas: nežinomos arba jų nėra. • Priemonės ir medžiaga mokyklose: sistemingas profesinis konsultavimas dėl tęstinio mokymo pradinėse mokyklose, informacinės dienos vidurinėse mokyklose; interneto svetainės „Mano pasirinkimas“ ir www.otroci.org (sukurtos privačios įmonės; tikslinės grupės: tėvai, vaikai ir pradinių klasių mokytojai; jose kaupiama mokomoji medžiaga apie profesijas, profesinį gyvenimą ir kt.). • Darbo rinkos tarnybų ir kitų institucijų priemonės ir medžiaga: projektas „Profesinio audimo fabrikas berniukams = mergaitėms“ meta iššūkį struktūriniais lyčių stereotipams, nors stereotipai vis dar egzistuoja (vyrų* = techninė veikla).

Vokietija	
Nacionalinė situacija/ segregacija	<ul style="list-style-type: none"> • Didelis moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumas (2016: 21 proc.) ir segregacijos lygis – slaugos srityje dirba 80 proc. moterų* (2017 m.). • Vyrų* dalis socialinėje sferoje sudaro 24 proc. (2018) • Profesinis mokymas mokykloje yra moterų* sritis (72 proc.), o dualinė profesinė mokymo sistema – vyrų* (60 proc. 2015 m.) • Visuomenės profesinis orientavimas skiriasi priklausomai nuo federalinių žemių, jis vertinamas kaip visą gyvenimą trunkantis procesas ir įgyvendinamas mokyklose, universitetuose ir užimtumo tarnybose. • Lyčių ir profesinio orientavimo požiūriu susiklostė aplinka, kurioje atsižvelgiama į lyčių lygybę.
Profesinio rengimo sistema	<ul style="list-style-type: none"> • Vokietijoje švietimo politika daugiausia priklauso nuo regioninių (žemių) vyriausybių. Vokietijos ataskaitoje aprašyta Berlyne susiklosčiusi situacija: profesinis mokymas vidurinėse mokyklose pradedamas 7-oje (bendrojo lavinimo mokyklos) klasėje arba 8-oje (gimnazijos) klasėje. • Profesinio rengimo pasiūlymų tikslas – padėti mokiniams pasirinkti profesiją atsižvelgiant į jų stipriąsias puses ir interesus. • Mokykloje esama keturių profesinio orientavimo formų (švietimo veikla, susijusi su profesijos pasirinkimu, stažuotės ir kitos sąlyčio su darbo realijomis formos, proceso dokumentavimas ir orientavimas pereinamuoju laikotarpiu). • Mokyklos privalo sukurti profesinio orientavimo koncepciją (atsakingi mokytojai turi bendradarbiauti su užimtumo tarnyba). • Švietimo veikla apima įgūdžių vertinimą, informacijos tėvams teikimą (neaiškus lyčių lygybės aspektas) ir praktinę patirtį (pvz., nuo vienos dienos 7-oje klasėje iki ilgesnės stažuotės 10-oje klasėje). • Vaikinių dienos ir Merginų dienos pasiūlymai apibrėžti kaip vienos dienos stažuotės; be to, rekomenduojama socialinė praktika.
Priemonės ir medžiaga, naudojamos profesiniame orientavime	<ul style="list-style-type: none"> • Priemonės, skirtos moterims*, kurios renkasi „vyrishkas“ profesijas. Įvairios iniciatyvos, tokios kaip „Femtec“, „Lifee V.“, http://www.komm-mach-mint.de, Merginų diena, organizuojama nuo 2001 m. • Priemonės ir medžiaga, skirtos vyrams*, kurie renkasi „moterishkas“ profesijas: Vaikinių diena rengiama kasmet nuo 2005/2011 m., įskaitant kampaniją / plakatus „Vielfalt Mann“ („Vyrų įvairovė“) vyrams* darželiuose „Nauji vaikinių karjeros ir gyvenimo planavimo keliai“ (vok. Neue Wege für Jungs) (pradžiai 2005 m.); „Vyrai darželiuose“ (Soziale Jungs, Männer in Kitas) tyrimai ir kampanija, klischee-frei.de, Daddy be cool (Parit. Bildungswerk): tėvystės įgūdžių ugdymas 7-os klasės berniukams*. • Priemonės ir medžiagos mokyklose: Profesinis orientavimas kaip mokyklos ugdymo programos dalis; darbo knyga „Karjeros pasirinkimo pasas“. • Darbo rinkos tarnybų ir kitų institucijų parengtos priemonės ir medžiaga: Federalinis sveikatos švietimo centras: komm-auf-tour.de; Institut der Deutschen Wirtschaft: beroobi.de, Užimtumo tarnyba: planet-beruf.de

3. MODULIAI

Nurodymai, kaip naudotis šio skyriaus medžiaga

Skyrių sudaro šeši moduliai, kuriuos galima apibūdinti kaip detalius praktinių užsiėmimų planus. Juose pateiktos bendrosios žinios, metodai ir medžiaga tolesniam skaitymui. Kiekvieno modulio tema susijusi su vaikinių* skatinimu rinktis socialinės srities profesijas. Visų modulių struktūra panaši – kiekviename nurodytas modulio tikslas ir laukiami mokymosi rezultatai, pateiktos modulio dalys, naudingos papildomos nuorodos ir literatūra. Priklausomai nuo jūsų tikslinės grupės, galimi du skirtingi modulių naudojimo metodai:

Jei ketinate dirbti su vaikinais*

Visuose moduliuose pateikiama svarbi informacija apie vaikinių* skatinimą rinktis socialinės srities profesijas. Dirbant pedagoginį darbą su šia grupe pravartu susipažinti su bendrosiomis atitinkamo modulio žiniomis. Moduliuose pristatyti metodai skirti įvairioms tikslinėms grupėms, kai kurie jų pritaikyti paaugliams, kiti – suaugusiesiems. Reikiamus metodus turėtumėte pasirinkti atsižvelgdami į tikslinę grupę, jos galimybes ir įgūdžius. Galite naudoti tik vieną modulį arba visus kartu.

Jei ketinate ugdyti mokytojus, profesijos konsultantus ar kitus specialistus arba naudoti šią medžiagą savarankiškam mokymuisi

Bendrąsias žinias galite tiesiogiai pateikti suaugusiesiems. Pasitelkę moduliuose išdėstytus metodus patikrinkite, ar paaugliams skirti moduliai tinka jūsų tikslinei grupei. Daugeliu atvejų jie tiks. Kiekvieną modulį galite naudoti atskirai arba visus modulius kartu ir mokymui, ir savarankiškam mokymuisi. Mūsų projekto tinklalapyje rasite trijų dienų mokymo kursų programą informacijos sklaidėjams.¹¹

Lyčių lygybės ugdymo pagrindai¹²

Jei dirbate su suaugusiais, vadovaudamiesi lyčių lygybe pagrįstu profesiniu orientavimu, turėtumėte nepamiršti lyčių lygybės ugdymo pagrindų: suteikti žinių, ugdyti požiūrį, pristatyti metodikas. Kad sugebėtumėte tai padaryti, ši medžiaga turėtų tapti jūsų pedagoginio darbo pagrindu.

■ **Žinios:** mokytojams ir profesijos konsultantams svarbu turėti žinių apie lyčių nelygybę visuomenėje ir apie tai, kaip ją skatina visuomenė ir mūsų kasdienė veikla. Mokymų dalyviai turėtų atsakyti į šiuos klausimus: Kaip pasireiškia lyčių socializacija? Koks yra moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumas? Koks vaidmuo tenka lyčiai profesiniame orientavime ir galios visuomenėje pas(is)kirstyme?

■ **Požiūris:** asmeninis pedagogų požiūris į lyčių lygybės problemas yra lemiamas jų veiklos su jaunais žmonėmis patikimumo veiksnys. Šis požiūris rodo, ar žinios apie socialinę nelygybę ir lyčių lygybės ugdymą atsispindi jų kasdienėje veikloje ir elgesyje. Mokymų dalyviai turėtų atsakyti į šiuos klausimus: Ar aš apmąstau (apmąščiau) savo, kaip pedagogo, vaidmenį ir kokią įtaką tam turėjo lyties veiksnys? Ar man vis dar reikia palaikymo, kad galėčiau visapusiškai remti vaikus*, norinčius rinktis netipiškas savo lyčiai profesijas? Kaip reaguojau į diskriminuojantį elgesį?

■ **Metodikos:** kad galėtų gvildinti labai sudėtingą lyčių nelygybės tematiką, mokytojai ir

11 www.boys-in-care.eu

12 Šaltinis: Dissens e.V. et al. (2012): Geschlechterreflektierte Arbeit mit Jungen an der Schule - Texte zu Pädagogik und Fortbildung rund um Jungenarbeit, Geschlecht und Bildung; http://www.jungenarbeit-undschule.de/fileadmin/JuS/Redaktion/Dokumente/Buch/Geschlechterreflektierte_Arbeit_mit_Jungen_an_der_Schule_Dissens_e.V-3.pdf - 19 / 103

profesijos konsultantai turi būti įvaldę tinkamus didaktinius metodus, sugebėti taip pateikti su lytimi susijusius klausimus, kad šie taptų suprantami tikslinių grupių dalyviams, tai yra paaugliams arba kitiems specialistams. Čia pateikti metodai grindžiami dalyvių įtraukimu, suteikiant jiems peno apmąstymams. Todėl jūs patys turite suvokti tikėtinas grėsmes ir poveikį, supažindinti su jais mokymų dalyvius ir suteikti jiems bendrųjų žinių.

Šiame vadove pateikta informacija ir metodikos. Požiūrio formavimas yra nuolatinis procesas. Patartina tam pasitelkti savirefleksiją, tai yra skatinti mokymų dalyvius atidžiai stebėti savo darbą ir veiksmus.

Turėkite galvoje, kad priklausomai nuo pasirinkto metodo, nagrinėdami lyčių nelygybės problemas galite sukelti stiprią emocinę dalyvių reakciją. Lytis yra vienas iš mūsų tapatybės pagrindų, todėl jei imsite jais abejoti, galite suerzinti dalyvius. Dauguma žmonių nemėgsta, kai ginčijami jų giluminiai įsitikinimai. Kita vertus, šis susierzinimas yra esminis veiksnys mokymosi procese. Žmones, neatitinkančius lyčių stereotipų, įskaitant daugelį LGBT atstovų, šiuose moduliuose aptariamos mokymo temos gali išlaisvinti ir (arba) sukelti jiems stresą. Todėl gvildendami minėtus klausimus turite būti jautrūs ir vengti priverstinio lytinės orientacijos viešinimo ar pakartotinio traumavimo. Nenorintys gyventi pagal heteronormatyviają ir binarinę lyčių sistemą asmenys įpratę kasdien susidurti su panašiomis opiomis temomis. Kaip ir visi kiti dalyviai, jie turi išimtinę teisę patys nuspręsti, kiek yra pasirengę viešinti savo asmenines patirtis.

Su vaikais dirbantys vyrai* dažnai įtariami seksualine prievarta

Mokymų metu ir mokslinėje diskusijoje nuolat susiduriame su vyrų* nerimu, kad jie bus apkaltinti seksualine prievarta. Institucijose ir darbovietėse, kuriose vyrai* dirba su vaikais, tai dažnai laikoma prievartos prieš vaikus rizikos veiksniu. Tėvai, darbuotojai ir institucijos tik sustiprina šį įtarumą. Panašios seksualinės prievartos atvejų tikrai pasitaiko. Todėl visoms institucijoms, taip pat asmenims, dirbantiems su mažais vaikais, patartina atidžiai stebėti asmenis, kurie įtariama gali atlikti seksualinės prievartos veiksmus. Reikėtų atkreipti dėmesį į šią problemą ir sukurti metodus jai spręsti. Dažnai bendrasis įtarumas nėra aiškiai išreikštas, tačiau jis gali turėti ilgalaikį poveikį visiems susijusiems asmenims. Institucijose reikia nustatyti profesinę švietimo praktiką, gaires ir procedūras, ypač kalbant apie kūno kontaktą, kad būtų aišku, kaip elgtis su vaikų seksualumu ir apsaugoti juos nuo seksualinės prievartos. Šios praktikos pagrindas yra vaikų apsaugos koncepcija.

Jauniems vyrams*, norintiems dirbti su mažais vaikais, daro įtaką bendrasis įtarumas dėl galimos vyrų* seksualinės prievartos. Greta kitų veiksnių tai turi įtakos jaunų vyrų*, dirbančių su mažais vaikais, profesiniam orientavimui. Dėl šios priežasties svarbu skirti didesnę dėmesį šiai temai, įtraukiant vyrus*, darbuotojus, institucijas ir tėvus.¹³

13 Plačiau apie tai: Michael Cremers/Jens Krabel (2012), Generalised suspicion against male ECEC workers and sexual abuse in ECEC centres: an analysis of the current situation and modules for a protection concept: https://mika.koordination-maennerinkitas.de/fileadmin/user_upload/Cremers_Krabel_ECEC_protection_concept.pdf

3.1. MODULIS 1: MITŲ APIE LYTĮ GROVIMAS

Tikslas

Modulio tikslas – permąstyti požiūrį į lytis. Jis skatina kritiškai įvertinti stereotipų požiūrį į moteriškumą ir vyriškumą, suteikia informacijos apie socialinius, lytis konstruojančius procesus, lyčių tvarką ir, pasitelkus patyriminius darbo su grupe metodus, leidžia griauti mitus apie moteriškumą ir vyriškumą.

Mokymosi rezultatai

Baigę šį modulį, besimokantieji įgis šias kompetencijas:

- Kasdieniame bendravime pripažins požiūrio į lytis šališkumą ir permąstys susikurtus lūkesčius moterims* ir vyrams*.
- Supras, kad lyčių stereotipai kuriami ir internalizuojami per socializaciją ir daro įtaką profesiniam mokinių pasirinkimui.
- Įgis žinių apie socialinį lyčių konstravimą ir bus geriau pasirengę pateikti įrodymų, paneigiančių prigimties, kaip dažnai nurodomo veiksnio, įtaką lyčių elgesio ir padėties skirtumams.
- Gebės atsakyti į kai kuriuos mokytojų ir mokinių klausimus, susijusius su lyčių stereotipais.
- Įgis įgūdžių tinkamai reaguoti į tendencingus lyties požiūriu mitus.

Modulio struktūra

Modulio trukmė – 220 min.

1 dalis. Įvadas į modulį	25 min
2 dalis. Metodas: Pasivaikščiavimas	30 min
3 dalis. Metodas: Lyties rémuose	60 min
4 dalis. Teorija: Socialinis konstruktyvizmas prieš esencializmą: požiūriai, aiškinantys lyčių skirtumų priežastis	45 min.
5 dalis. Metodas: Kasdienybė be lyčių stereotipų	60 min

Modulio dalys

1 dalis. Įvadas į modulį

Pateikite trumpą įvadą: paprašykite visų dalyvių atsistoti ir pavaikštinėti po patalpą, kol jūs (mokymų vadovas ar vadovė) suplosite rankomis. Suploję paprašykite dalyvių sustoti grupėmis po tris ar keturis, prisistatyti vieni kitiems ir aptarti paprastą kasdienę temą. Minėtą veiksmą atlikite tris ar keturis kartus, kad vaikštinėdami dalyviai pakliūtų į grupę su kitais asmenimis ir vieni kitiems prisistatytų. Reikėtų iš anksto parinkti tris keturias diskusijų temas. Jos, pavyzdžiui,

galėtų būti tokios: kada labiau mėgstu dirbti – ryte ar vakare; ką labiau mėgstu – aktyvų ar pasyvų poilsį; kas man priimtinau – laikyti naminius gyvūnus ir rūpintis jais ar gyventi be jų ir pan.

Galiausiai supažindinkite dalyvius su modulio, kuris skirtas lyties ir socializacijos aptarimui, darbotvarke.

2 dalis. Pasivaikščiojimas

Metodas:	Pasivaikščiojimas
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Lyčių stereotipai, vaikinių ir merginų socializacija, lyčių (ne)lygybė.
Tikslinė grupė:	Profesinio orientavimo konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Didelis popieriaus lapas arba lenta, ant kurios būtų galima užrašyti klausimus (neprivaloma).
Laikas užduočiai atlikti:	Apie 45 min.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Dalyvių skaičius: 6–20 (priklausomai nuo patalpų dydžio). Patalpos: tai turėtų būti viena gana erdvi ir kuo tuštesnė patalpa, nes dalyviams prireiks vietos laisvai judėti, todėl stalus ir kėdes geriausia iš anksto sustatyti pasieniais. Aplinkybės: ši užduotis tiktų apšilimui užsiėmimų pradžioje.
Eiga	<ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinkite dalyviams, kad kai pasakysite žodį „vaikščiokite!“, jie turės sparčiu žingsniu pradėti vaikštinėti po patalpą. O kai sušuksite „stop!“, sustoti vienas priešais kitą poromis. • Dalyviams sustojus poromis, jie turės dvi minutes aptarti jūsų užduotą klausimą. Po dviejų minučių vėl sušukite „vaikščiokite!“ ir leiskite dalyviams pasklisti po patalpą iki kol pasakysite „stop!“. Po antrojo „stop!“ dalyviai turės iš naujo sustoti poromis ir aptarti jūsų antrąjį klausimą. Tęskite užduotį, kol poros aptars visus teiginius. <p>Teiginiai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apibūdinkite tipišką „moterišką“ arba „vyrišką“ užsiėmimą, kuris jums patinka (moterys* tegul apibūdina „moterišką“, o vyrai* – „vyrišką“ veiklą). • Apibūdinkite tipišką „moterišką“ arba „vyrišką“ užsiėmimą, kurio nemėgstate (moterys* tegul apibūdina „moterišką“, o vyrai* – „vyrišką“ veiklą). • Apibūdinkite netipišką „moterišką“ arba „vyrišką“ užsiėmimą, kurį mėgstate. • Apibūdinkite netipišką „moterišką“ arba „vyrišką“ užsiėmimą, kurio mielai imtumėtės, bet negalite dėl neigiamos aplinkinių reakcijos.

Kaip šio metodo taikymas atveria vaikinams* įvairesnes profesines galimybes?	Taikant šį metodą vaikinų* galimybės pasirinkti profesiją tiesiogiai neapdriamos, vis dėlto gali būti, jog diskusijos metu patys dalyviai užduos klausimų, susijusių su lyčių stereotipų įtaka profesijos pasirinkimui.
Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Šis metodas skatina mąstyti apie netradicinio, stereotipais neparemto elgesio modelius.
Tollesni žingsniai:	Po šios įvadinės užduoties, skatinančios susimąstyti apie lyčių stereotipus ir socializaciją, galima taikyti kitus metodus, dar akivaizdžiau atskleidžiančius neigiamas lyčių stereotipų pasekmes merginų* ir vaikinų* kasdieniam gyvenimui (pvz., siūlyti aptarti, kokį netipišką jų lyčiai darbą dalyviai mielai rinktųsi).
Komentariai, patarimai, grėsmės:	Klausimai gali ir sustiprinti stereotipinį mąstymą, jog esama išskirtinai „moterišku“ arba „vyrišku“ užsiėmimu.
Šaltiniai:	Amnesty International. Making rights a reality. Gender Awareness Workshops, 2004.

3 dalis. Lyties rėmuose

Metodas:	Lyties rėmuose
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Padėti dalyviams apmąstyti požiūrį į lytį, ypač tą, kuriai patys priklauso. Skatinti supratimą, kad visuomenės gyvenime problemų dėl socialinių lyčių stereotipų kyla ne tik moterims*, o kalbant apie vyriškumą ir moteriškumą ar vyrą* ir moterį* nevalia apsiriboti tik statistiniais duomenimis, taip pat atskleisti, kaip kuriamos socialinės, su profesijos pasirinkimu susijusios lyčių normos.
Tikslinė grupė:	Profesinio orientavimo konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Populiarūs žurnalai, pristatantys pramogų pasaulio žvaigždes, kartoninės dėžės (arba dideli popieriaus lapai), rašikliai, žirklės, klėjai ar lipni juostelė, kitos koliažui sukurti reikalingos priemonės, darbo instrukcijų lapai.
Pasiruošimas:	Parengti klausimus diskusijai.
Laikas užduočiai atlikti:	60 min.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Dalyvių skaičius: 15–20. Patalpa turi būti pakankamai didelė, kad dalyviai galėtų dirbti grupėmis neblaškymami vieni kitų ir nesitardami.

Eiga:	<ul style="list-style-type: none"> • Suskirstykite dalyvius grupelėmis po 4–5: tegul pusė jų ieško moteriškų stereotipų, o kita pusė – vyriškų. • Paprašykite pasitelkus žurnalų straipsnių ištraukas ir nuotraukas, atspindinčias lyčių stereotipus, dekoruoti dėžes arba sukurti plakatus, pavadintus „Moterys“ arba „Vyrai“. Šios dėžės (plakatai) atspindės lyties „įsprendimą į rėmus“. Darbo rezultatus aptarkite diskusijoje. <p>Klausimai diskusijai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaip, jūsų nuomone, turėtų elgtis ir atrodyti mergina*, kad būtų populiari visuomenėje? • Kaip, jūsų nuomone, turėtų elgtis ir atrodyti vaikinai*, kad būtų populiarius visuomenėje? • Kas formuoja mūsų nuostatas į „tikrąjį“ moteriškumą ir vyriškumą? • Kaip mūsų kultūroje susipažįstama su lūkesčiais, kuriuos visuomenė kelia vyrams* ir moterims*, taip pat su abiem lytims priskiriamais vaidmenimis? • Kaip mūsų visuomenė bando įsprausti į rėmus merginas* ir vaikus*? • Kas atsitinka, jei mergina* ar vaikinai* nenori būti įsprausti į rėmus? • Kokios būna neatitikimo visuomenės pripažintoms normoms pasekmės? • Kaip su netipiškais jaunuoliais elgiasi bendraamžiai, mokytojai, tėvai, visuomenė? • Kokie yra atitikimo pripažintoms visuomenės normoms plusai ir minusai?
Metodo taikymo tikslai:	<p>Padėti mokymų dalyviams pastebėti ir suvokti, kaip populiarioji kultūra ir žiniasklaida kuria ir stiprina lyčių stereotipais grindžiamas socialines normas. Taikant šį metodą taip pat reikėtų atkreipti dalyvių dėmesį į neigiamą lyčių stereotipų įtaką merginų* ir vaikinų* pasirinkimams ir lūkesčiams.</p>
Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių stereotipų įtaką?	<p>Taikydami šį metodą jūs parodote neigiamą lyčių stereotipų įtaką merginų* ir vaikinų* kasdieniniam gyvenimui. Ši užduotis skirta atskleisti sąsają tarp merginų* ir vaikinų* socializacijos skirtumų ir lyčių nelygybės. Diskusija turėtų parodyti, kaip sudėtinga keisti įsisąmonintą ir pri(s)imtą suvokimą apie moteriškumą ir vyriškumą.</p>
Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikinams* įvairesnes profesines galimybes?	<p>Taikant šį metodą galima paskatinti diskusiją apie lyčių stereotipų įtaką profesijos pasirinkimui. Be to, akivaizdžiai parodyti, kaip per socializaciją išmokstama prisitaikyti prie lyčių stereotipų ir socialinių normų. Juk panašių pavyzdžių, kokia turėtų būti „tikra“ moteris* arba „tikras“ vyras*, gausu ne tik jaunimui skirtuose žurnaluose, bet ir daugelyje kitų gyvenimo sričių. Labai svarbu, kad mokymų dalyviai suprastų – kad ir kokį spaudimą jie patys ar jų bendraamžiai patirtų, jie turi teisę nesileisti įspraudžiami į rėmus.</p>

<p>Variantai:</p>	<p>Šią užduotį galima atlikti ir šiek tiek kitaip. Paruoškite tuščią smiginio lentą ir lapą, ant kurio bus rašomi dalyvių surinkti taškai.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paprašykite dalyvių skalėje nuo 0 iki 100 pažymėti, kiek jie atitinka visuotinai pripažįstamus reikalavimus savajai lyčiai (0 – „visiškai neatitinka“, 100 – „puikiai atitinka“). • Smiginio lentoje centras lygus 100 taškų; kuo toliau nuo centro, tuo mažesnis taškų skaičius ir didesnis neatitikimas plačiai paplitusioms normoms. <p>Atlikę užduotį aptarkite rezultatus.</p> <p>Klausimai diskusijai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokius dėsniumus pastebite smiginio lentoje? • Kaip jaučiatės dėl to, kad neatitinkate visuotinai pripažįstamų reikalavimų? • Kaip jaučiatės, kai leidžiatės įspraudžiami į rėmus ? • Ką manote apie tuos, kurie nesileidžia įspraudžiami į rėmus? <p>Laukiami rezultatai: veikiausia dauguma dalyvių pastebės, kad jie neatitinka stereotipinių reikalavimų. Padėkite jiems suprasti, kad jie yra išskirtinės asmenybės, turi teisę būti gerbiami ir savo ruožtu gerbti kitus.</p>
<p>Komentari, patarimai, grėsmės:</p>	<p>Patartina paskatinti diskusiją apie tai, kaip merginų* ir vaikų* galimybes laisvai rinktis profesiją riboja neigiami lyčių stereotipai ir su lytimi susieti elgesio reikalavimai. Taip pat apie tai, kaip tam tikros institucijos (pavyzdžiui, žiniasklaida) sukuria stereotipines moteriškumo ir vyriškumo normas, ir kokiais būdais reikėtų šias normas keisti.</p>
<p>Šaltiniai:</p>	<p>Mediterranean Institute of Gender Studies (2012). Youth4Youth: A manual for Empowering young people in preventing gender-based violence through peer education. www.medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/Y4Y-Manual_digital_v12.pdf</p> <p>Van derVeur, D., Vrethem, K., Titley, G., Tóth, G. (2007). GenderMatters. A manual on addressing gender-based violence affecting young people. Council of Europe http://eycb.coe.int/gendermatters/</p>

4 dalis. Teorija. Socialinis konstruktyvizmas prieš esencializmą: požiūriai, aiškinantys lyčių skirtumų priežastis

Moksliniai lyčių kategorijų kūrimo aiškinimai

Viešajame diskurse daug dėmesio skiriama moterų* ir vyrų* skirtumams, pabrėžiant jų nevienodą elgesį, pasirinkimus, jausmus ir mąstymą. Šiais žiniasklaidos, švietimo, politikos, ekonomikos, medicinos ir kitų institucijų pastebėjimais stengiamasi pagrįsti argumentus, kad moterys* ir vyrai* yra nepanašios, o dažnai netgi visiškai priešingos būtybės. Moksliniuose tyrimuose skirtingi moters* ir vyro* tapatumai aiškinami dvejopai. Viena vertus, moterų* ir vyrų* skirtumai kildinami iš žmogiškosios prigimties, genų ir biologinių skirtumų (esencialistinis požiūris). Kita vertus, jie laikomi mūsų mąstymo apie moterų* ir vyrų* socialinius vaidmenis, lūkesčius ir socialines normas visuomenėje ar kultūroje ir šių normų kūrimo išdava

(konstruktyvistinis požiūris). Lyčių stereotipams tenka svarbus vaidmuo konstruojant moterų* ir vyrų* skirtumus, taip pat nustatant lūkesčius (kokie turėtų būti moterys* ir vyrai*) ir elgesį (kaip jie turėtų elgtis) (Ellemers, 2018).

Rasės, etninės priklausomybės, socialinės klasės, lyties ar seksualinės orientacijos skirtumai nėra vien tik paprastos kategorijos. Dėl mechanizmų, kontroliuojančių vidinius visuomenės santykius, šie skirtumai įterpiami į hierarchinę struktūrą ir tokiu būdu sukuriama nelygybės sistema. Minėta struktūra dažnai suvokiama kaip nekintama ir dauguma žmonių mano, kad socialinės kategorijos nesikeičia. Toks požiūris grindžiamas esencializmo teorija, kad elgesys nesikeičia, nes yra „prigimtinis“, nulemtas genų ar biologinių veiksnių. Juo remiantis labai kategoriškai aiškinama lyčių tapatumo „nekintama prigimtis“ dėl biologinių moterų* ir vyrų* skirtumų, leidžiant suprasti, kad tai yra pagrindinis visuomenės organizavimo principas.

Biologiniai moterų* ir vyrų* skirtumai padeda pateikti įvairius „įrodymus“, kad biologiniai veiksniai daro įtaką moterų ir vyrų elgesiui, padėčiai ir galiai visuomenėje, taip pat profesijos pasirinkimui. Pavyzdžiui, paprastai manoma, kad skirtingas testosterono ir oksitocino lygis vyrų* ir moterų* kūne gali turėti įtakos profesijos pasirinkimui. Dėl hormonų įtakos vyrai* yra fiziškai stipresni nei moterys*, o jos dėl gebėjimo gimdyti vaikus yra emocingesnės ir rūpestingesnės. Esą dėl to vyrai* ir moterys* pasirenka skirtingas veiklas („Ellemers, 2018“). Siekiant tai įrodyti atliekami moterų* ir vyrų* smegenų skirtumų tyrimai ir šiais skirtumais grindžiamas moterų* polinkis į emocinį prisirišimą ir socialinius santykius, o vyrų* – į racionalų mąstymą ir apgalvotus veiksmus (Joel ir kiti, 2015). Vis dėlto remiantis daugybe akademinė tyrimų galima teigti, kad nėra svarių įrodymų, jog moterų* ir vyrų* smegenys visiškai skirtingos. Iš tikrųjų esama individualių skirtumų ne tarp moterų* ir vyrų* kaip socialinių grupių, o tarp atskirų individų. Taigi socialinių mokslų tyrimai rodo, kad lyčių skirtumai daugiausia priklauso nuo socializacijos procesų ir vystosi visą gyvenimą. Šios išvados suteikia galimybę kritikuoti biologinius argumentus ir jų laikymą pagrindiniu veiksniu, formuojančiu lyčių elgesio skirtumus (Ellemers, 2018).

Socialinio konstruktyvizmo mokyklos šalininkai pateikia daugybę įrodymų, ginčijančių esencializmą, tuo pačiu pabrėždami, kad lytis, rasė, etninė priklausomybė, socialinė klasė ir kitos kategorijos tėra socialiniai konstruktai. „Socialinė tvarka“ neatspindi „daiktų prigimties“ ir negali būti kildinama iš „gamtos principų“. Ji egzistuoja tik kaip žmogaus veiklos produktas (Berger ir Luckmann, 1966). Socialinio konstruktyvizmo teorija teigia, kad savaime žmogus nežino, ką reiškia būti vyru* ar moterimi*, turėti negalią ar būti sveiku, migrantu, pabėgėliu ar, atvirkščiai, priimančiosios šalies piliečiu, turtingu ar skurdžiumi. Su visų šių kategorijų reikšme ir prasme susipažįstame tik per socialines sąveikas.

Socializacijos ir socialinės sąveikos metu gauname žinių apie priimtinas mergaitėms* ir berniukams* elgesį, vaidmenis ir kodus, susikuriame vertybių sistemą, normas, taisykles ir elgesio vertinimo būdus. Įvairios institucijos ir grupės, tokios kaip mokykla, bendraamžiai, šeima ir daugelis kitų, dalyvauja kuriant reikšmes tokių kategorijų kaip lytis, rasė ar etninė priklausomybė, amžius ir kt. Vaikai mokosi ir internalizuoja „teisingus“ lyčių vaidmenis ir elgesį, įsitraukdami į įvairius žaidimus, rinkdamiesi žaislus, skaitydami su tėvais knygeles ir pan. Tėvai, mokytojai ar bendraamžiai teigiamai arba neigiamai reaguoja į konkrečius vaiko veiksmus, laikydami juos „tinkamais“ arba nepriimtiniais pagal lytį. Šios sąveikos sukuria moteriškų ir vyriškų vaidmenų ir elgesio normas. Žinių turinys priklauso nuo konteksto, kuriame asmuo gyvena, ir nuo jo padėties toje konkrečioje visuomenėje (Thomas, 1966). Pavyzdžiui, kai kuriais istoriniais laikotarpiais (baroko ar romantizmo) emocijos buvo neatsiejamos nuo vyro* tapatumo ir laikomos vyriškumo išraiška, o racionalus ir pragmatiškas mąstymas – moterišku atributu (Paulauskas, 2017). Mūsų

dienomis iš vyro*, priešingai, tikimasi tvirtumo, racionalumo, turtingumo, gebėjimo slopinti emocijas, o moteris* turi būti graži, rūpestinga, pasyvi, gera žmona ir priklausoma nuo vyro*. Socializacijos metu vaikai perima šias savybes kaip „priimtinas“ ir „atitinkančias normas“, nustatytas moterims* ir vyrams*, o tuo pačiu įgyja savojo tapatumo, lūkesčių ir vaidmens vertinimo kriterijus.

Socialinės realybės konstravimo procesas: etapai ir kontekstas

Peterio Bergerio ir Thomaso Luckmanno (1996) teigimu, socialinės tikrovės konstravimo procesas apima tris tarpusavyje susijusius etapus. Pirmasis, eksternalizacijos etapas, yra socialinės sąveikos tarp žmonių procesas, sukuriantis kultūros produktus – tam tikros grupės artefaktus, socialines institucijas, vertybes ar požiūrį konkrečiame kontekste. Vėliau šie produktai atsiskiria nuo savo kūrėjų ir įgyja savarankišką egzistavimą. Visi asmenys dalyvauja kuriant kategorijas, pabrėžiančias skirtumus. Tai vyksta atliekant kasdienes įprastus veiksmus, pavyzdžiui: kai tėvai moko savo vaikus, kaip turėtų elgtis „tikra“ moteris* ar „tikras“ vyras*, arba kai berniukas* pravardžiuoja mergaitę* „žliumbike“ ar „storule“, arba kai paauglė staiga meta aktyvų fizinį sportą išsigandusi, kad bus palaikyta vyriška arba trenktà. Šie paprasti „pamokymai“, komentarai ir pastabos ir sudaro mokymo procesą, kurio tikslas – įskiepyti, kas priimtina mergaitėms* ir berniukams*, kokie skirtingi lūkesčiai jiems keliami ir koks „tinkamas“ elgesys yra vertinamas.

Antrajame, objektyvacijos etape, anksčiau sukurti „produktai“, tokie kaip normos, požiūriai, elgesys, socialinės institucijos ir pan., tampa savarankiška ir nepriklausoma tikrove. Žmonės nesugeba suprasti, kad jie yra socialinės kultūrinės aplinkos ir jos interpretacijų autoriai. Jie pradeda suvokti visus šiuos sukonstruotus produktus kaip turinčius tikslą ir egzistuojančius kaip savaime suprantama „tiesa“ visuomenėje.

Paskutinis etapas vadinamas internalizacija. Šiame etape žmonės suvokia iš pažiūros objektyvius faktus apie susikurtus kultūros produktus. Tai atsitinka per socializaciją, kai jie išmoksta tam tikrų vaidmenų visuomenėje. Šiame etape sukurti „faktai“ tampa neatsiejama individualios sąmonės dalimi. Būtent todėl tos pačios kultūros atstovams būdingas panašus tikrovės suvokimas; jie retai abejoja esamų nuostatų svarumu.

Lytims būdingas normas, lūkesčius, įsitikinimus ir stereotipus formuoja skirtingi kontekstai, tokie kaip institucijos, tarpasmeninis ir vidinis kontekstai.

Institucija – tai taisyklių ir santykių, reguliuojančių socialinę sąveiką, visuma. Pagrindinės socialinės institucijos yra šios:

- Šeima, atliekanti reprodukcijos, socializacijos, apsaugos, seksualinio elgesio reguliavimo, emocinio komforto ir palaikymo funkcijas;
- Švietimas, suteikiantis žmogui mokymosi galimybę, taip pat žinių, įgūdžių ir vertybių, kurios laikomos ypač svarbiomis asmeniui ir visuomenei;
- Ekonomikos sistema, sukurianti, kontroliuojanti ir paskirstanti žmogiškuosius ir materialinius išteklius;
- Valstybė, turinti teisinę galią reguliuoti visuomenės narių elgesį, taip pat santykius su kitomis visuomenėmis;
- Žiniasklaida, teikianti informaciją visuomenės nariams, remianti kitų institucijų politiką ir prisidedanti prie visuomenės narių socializacijos.

Paimkime, pavyzdžiui, tyrimus, atskleidžiančius, kaip institucijos formuoja suvokimą apie lyčių skirtumus ir daro įtaką moterų* ir vyrų* gyvenimui. Kai kurie eksperimentiniai tyrimai rodo, kad švietimo institucijų kontekste studijuojančios moterys* dėl lytims taikomų normų ir lūkesčių gali būti laikomos mažiau protingomis ar talentingomis nei vyrai*. Dar kiti tyrimai atskleidžia, kad mokytojai vyrai* vertinami labiau nei moterys*, nepaisant to, kad jie dėsto tą patį dalyką ir suteikia

to paties lygio žinias (Ellemers, 2018). Kaip pabrėžė Naomi Ellemers, šie vertinimo skirtumai gali turėti įtakos moterų* ir vyrų* karjeros pasirinkimui, plėtrai ir pajamų lygiui. Per visą žmogaus gyvenimą jie gali kauptis ir virsti didele lyčių nelygybe (Ellemers, 2018). Pavyzdžiui, žiniasklaida stiprina stereotipinį požiūrį į moteris* ir vyrus*, kai reklamose, TV laidose ir kt. pristato vyrus* kaip ekspertus, politikus ar politikos analitikus, o moteris* kaip socialinių paslaugų teikėjas.

Kuriant skirtumus išryškinančias kategorijas svarbus tarpasmeninis kontekstas, tai yra kasdienis žmonių bendravimas, kurio metu kuriami ir įtvirtinami lyčių skirtumai, taip pat įvertinamas elgesio, lūkesčių ir įsitikinimų apie moteris* ir vyrus* „normalumas“. Per šią tarpasmeninę sąveiką žmonės keičiasi idėjomis apie lyčių tapatumą, integruoja lyčių stereotipus, stiprina jų reikšmes ar jas keičia. Šios reikšmės sukuriamos ir žodinio, ir neverbalinio bendravimo metu. Pavyzdžiui, kai kurie tyrimai rodo, kad tas pats moterų* ir vyrų* elgesys vertinamas skirtingai. Kai berniukas* gerai atlieka testą mokykloje, jis paprastai giriamas už protą ar sumanumą. O mergaitei* viso labo pasakoma, kad jos rezultatas geras (Ellemers, 2018).

Vidinį kontekstą sudaro asmens internalizuotos lyčių normos, įsitikinimai ir stereotipai, kurių teisingumu jis net neabejoja. Šis kontekstas sukuria tam tikrą cenzūrą individualiam elgesiui atliekant savo lyties vaidmenį. Pavyzdžiui, geros motinos, kaip kiekvienos moters* gyvenimo misijos, norma daro didelę įtaką daugelio jaunų moterų* ir merginų* karjeros siekiams. Pasirinkus normos „neatitinkančią“ veiklą, daug energijos skiriama įgūdžių, galimybių, gebėjimų, emocijų įsivertinimui, privalumų ir trūkumų analizei. Tai gali turėti įtakos tam, kad dėl pasirinkimo būti gera motina jauna moteris* atsisakys karjeros siekių ir galimybių, prisitaikydama prie „normalaus“ elgesio ir lūkesčių konkrečiame kontekste. Vidinį kontekstą galima atpažinti tuomet, kai į elgesį, požiūrį ir saviraišką integruotos normos yra pripažintos institucijose ir tarpasmeninėse sąveikose ir tampa tinkamomis konkrečiam asmeniui.

Visi šie kontekstai formuluoja kategorijas, kurios apibrėžia įvairovę ir daro įtaką mūsų tikrovei ir kasdieniam gyvenimui. Svarbu atpažinti sukonstruotas lyties normas, įsitikinimus ir stereotipus, juos įvertinti ir mesti jiems iššūkį. Moksliniai tyrimai rodo, kad lyčių ir kitų socialinių kategorijų socialinė konstrukcija nuolat kinta. Pavyzdžiui, stereotipinis lyčių vaidmuo konstruoja vyrą* kaip tėvą – šeimos maitintoją, dirbantį ne namuose. Mūsų laikais šiuo stereotipu jau imama abejoti, nes vis daugiau tėvų ne tik dirba ne namuose, bet ir naudojami vaiko priežiūros atostogomis, tampa pagrindiniais vaikų globėjais. Taigi daugelis šiuolaikinių lyčių teorijų pabrėžia galimybę keisti griežtas lyčių normas ir stereotipus dėl žmonių gebėjimo ir noro permąstyti stereotipus ir formuoti savo lyties tapatumą jų atsisakius. Tėvai, bendraamžiai ir institucijos, tokios kaip, mokykla, žiniasklaida ir daugelis kitų, daro įtaką lyties normų, vaidmenų, kodų ir elgesio permąstymui ir keitimui (Van der Veer ir kt., 2007).

5 dalis. Kasdienybė be lyčių stereotipų

Metodas:	Kasdienybė be lyčių stereotipų
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Atkreipti dėmesį į lyčių stereotipų poveikį kasdienėms situacijoms; ieškoti alternatyvaus elgesio modelių; apmąstyti savo pačių lyčių stereotipais paremtas nuostatas.
Tikslinė grupė:	Profesinio orientavimo konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Lapai, kuriuose aprašytos kasdienės situacijos ir darbai (po vieną kiekvienai grupei). Patalpoje turi būti pakankamai kėdžių ir stalų, kad dalyviai galėtų patogiai dirbti grupelėmis skirtinguose kampuose.

Laikas užduočiai atlikti:	40–60 min., priklausomai nuo to, kiek laiko grupės norės diskutuoti.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	<p>Dalyvių skaičius: kintantis, priklausomai nuo to, kiek galima sudaryti grupelių.</p> <p>Patalpos: viena didelė arba keletas mažų, kad dalyviai galėtų dirbti grupelėmis.</p> <p>Šį metodą veiksmingiausia taikyti dirbant su tarpusavyje pažįstamais ir vienas kitu pasitikinčiais dalyviais.</p>
Eiga:	<ul style="list-style-type: none"> • Sudarykite grupes po 2–4 dalyvius. Galite pasiteirauti, ar užduotį jie labiau norėtų atlikti tik su savo lyties atstovais, ar mišrioje grupėse. • Kiekvienai grupei pateikite užduotį. <p>Perskaityti nurodytą situaciją ir aptarti klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokias lyčių stereotipais paremtas nuostatas, ribojančias jaunų žmonių individualų vystymąsi, įžvelgiate šioje situacijoje? • Kaip būtų galima kitaip reaguoti į susidariusią situaciją (pavyzdžiui, pasitelkus kitokias frazes)? <p>Jeigu esate patenkinti diskusijos rezultatu, pereikite prie kito stalo ir aptarkite kitą situaciją. Šio užsiėmimo esmė ne aptarti kuo daugiau situacijų, o išsamiai išnagrinėti keletą iš jų ir sugalvoti alternatyvaus elgesio modelių. Galimi klausimai bendrai diskusijai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokius lyčių stereotipus pastebėjote? • Kokias situacijas iš savo kasdienio gyvenimo atpažinote? • Kaip būtų galima šiose situacijose elgtis kitaip? <p>Situacijų pavyzdžiai:</p>
	<p>1 situacija:</p> <p>Po baidarių žygio jūsų kolega įeina į kambarį ir sušunka: „Man reikia keturių stiprių vaikinų!“</p> <p>Aptarkite šiuos klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokią socialinę žinutę gauna šios grupės vaikinai*? Ar visi vaikinai* gauna tą pačią socialinę žinutę? • Kokią socialinę žinutę gauna merginos*? • Kokius lyčių stereotipus ir socialines normas įžvelgėte šioje situacijoje? • Kaip šie lyčių stereotipai, taip pat vyriškumo ir moteriškumo normos riboja jaunų žmonių individualią raidą? <p>Apsvarstykite, kaip šioje situacijoje būtų galima elgtis kitaip (pavyzdžiui, pasitelkti kitokias frazes).</p>

2 situacija:

Mergaitė* jums pasako, kad yra labai laiminga, nes pagaliau įsimylėjo. Jūs atsakote: „Nuostabu! Kuo jis vardu?“

Aptarkite šiuos klausimus:

- Kokią socialinę žinutę gauna ši mergaitė*?
- Kokią socialinę žinutę gauna kitos mergaitės*, kurios klausosi šio pokalbio?
- Kokią socialinę žinutę gauna berniukai*, kurie klausosi šio pokalbio?
- Kokius lyčių stereotipus ir socialines normas įžvelgiate šioje situacijoje? Kaip šie lyčių stereotipai, taip pat vyriškumo ir moteriškumo normos riboja jaunų žmonių individualią raidą?

Apsvarstykite, kaip šioje situacijoje būtų galima elgtis kitaip (pavyzdžiui, pasitelkti kitokias frazes).

3 situacija:

Prie jūsų verkdamas prieina berniukas* ir pasiskundžia, kad kitas vaikas jį pastūmė. Jūsų kolega pataria: „Tu juk berniukas*, duok atkirtį!“

Aptarkite šiuos klausimus:

- Kokią socialinę žinutę gauna šis berniukas*?
- Kokią socialinę žinutę gauna kiti berniukai*?
- Kokią socialinę žinutę gauna mergaitės*?
- Kokius lyčių stereotipus ir socialines normas pastebite šioje situacijoje? Kaip šie lyčių stereotipai, vyriškumo ir moteriškumo normos riboja jaunų žmonių individualią raidą?

Apsvarstykite, kaip šioje situacijoje būtų galima elgtis kitaip (pavyzdžiui, pasitelkti kitokias frazes).

4 situacija:

Berniukas* su mokytoju aptaria, kur galėtų atlikti privalomąją praktiką. Kai berniukas* pasako, jog norėtų pramokti dailidės amato, mokytojas pagiria: „Va čia tai tikro vyro darbas!“

Aptarkite šiuos klausimus:

- Kokią socialinę žinutę gauna šis berniukas*?
- Kokią socialinę žinutę gauna kiti berniukai*, esantys klasėje?
- Kokią socialinę žinutę gauna mergaitės*?
- Kokius lyčių stereotipus ir socialines normas pastebite šioje situacijoje? Kaip šie lyčių stereotipai, vyriškumo ir moteriškumo normos riboja jaunų žmonių individualią raidą?

Apsvarstykite, kaip šioje situacijoje būtų galima elgtis kitaip (pavyzdžiui, pasitelkti kitokias frazes).

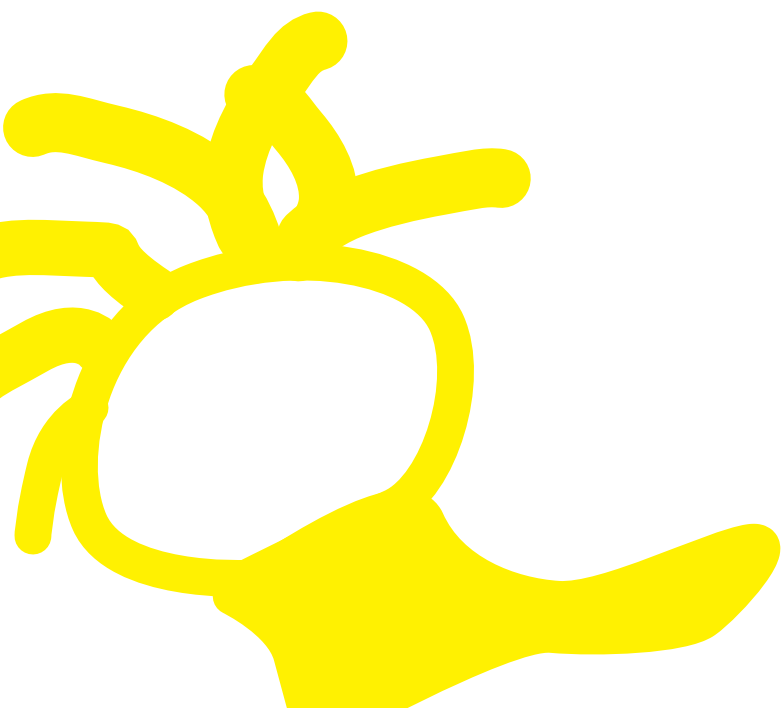
	<p>5 situacija:</p> <p>Kalbėdamas apie savo ateities planus, berniukas* pasidalija mintimi, kad sukūręs šeimą norėtų likti namuose ir rūpintis vaikais. Jūs pasiteiraujate: „O kas išmaitins šeimą?“</p> <p>Aptarkite šiuos klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokią socialinę žinutę gauna šis berniukas*? • Kokią socialinę žinutę gauna kiti berniukai*, kurie klausosi šio pokalbio? • Kokią socialinę žinutę gauna mergaitė*, kurios klausosi šio pokalbio? • Kokius lyčių stereotipus ir socialines normas pastebite šioje situacijoje? Kaip šie lyčių stereotipai, vyriškumo ir moteriškumo normos riboja jaunų žmonių individualią raidą? <p>Apsvarstykite, kaip šioje situacijoje būtų galima elgtis kitaip (pavyzdžiui, pasitelkti kitokias frazes).</p>
Metodo taikymo tikslai:	Šiuo metodu siekiama atkreipti dėmesį į lyčių stereotipais grįstas nuostatas, pastebimas kasdieniame gyvenime. Aptardami įprastas darbinės situacijas dalyviai turi progą apmąstyti, kaip tradicinės vyriškumo ir moteriškumo normos atsiskleidžia kasdienėje kalboje.
Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių stereotipų įtaką?	Pasitelkę šį metodą paskatinsite dalyvius apmąstyti lyčių stereotipais paremtas nuostatas ir alternatyvius elgesio modelius.
Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikinams* įvairesnes profesines galimybes?	Priklausomai nuo pasirinktų pavyzdžių, pasitelkus šį metodą atkreipiamas dėmesys į tai, kaip lyčių stereotipai riboja berniukų* ir mergaičių* profesinius pasirinkimus ir individualų vystymąsi.
Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Dalyviai skatinami apmąstyti alternatyvius pasirinkimus, todėl šiuo metodu siekiama parodyti, koks platus yra netradicinių elgesio galimybių spektras.
Variantai:	Taikant šį metodą galima pasitelkti skirtingus pavyzdžius gal ir iš asmeninės dalyvių patirties, kuria jie pasidalijo prieš užsiėmimą. Situacijų gali būti daugiau ar mažiau, priklausomai nuo dalyvių skaičiaus.
Komentarai, patarimai, grėsmės:	Daugelis dalyvių pripažįsta, kad konkretūs gyvenimiški pavyzdžiai skatina atkreipti dėmesį į pačių vartojamas frazes ir jų poveikį. Kartais dalyviai pajunta gėdą, pyktį ar priešpriešą, nes pasijunta „prigauti“. Mokymų vadovai turėtų būti pasiruošę panašioms reakcijoms. Todėl šis metodas labiau pasiteisina dirbant su žmonėmis, kurie yra pažįstami tarpusavyje ir pasitiki vieni kitais.

Šaltiniai:

Vokiečių kalba metodo aprašymas galima rasti:

Könnecke, Bernard; Laumann, Vivien; Hechler, Andreas (2015). Methode: Praxissituationen entgeschlechtlichen. In: Hechler, Andreas; Stuve, Olaf (Eds.) (2015). Geschlechterreflektierte Pädagogik gegen Rechts. Opladen/Berlin/Toronto: Verlag Barbara Budrich, pp. 73-78. Available at: <https://www.oapen.org/search?identifier=1004470>

Metodo idėją ir pirmąjį apibūdinimą pateikė Könnecke, Bernard (2012). Geschlechterreflektierte Jungenarbeit und Schule. In: Dissens e. V. u. a.: Geschlechterreflektierte Arbeit mit Jungen an der Schule. Berlin: Eigendruck

3.2. MODULIS 2: PASTANGOS ĮVEIKTI HORIZONTALIAJĄ SEGREGACIJĄ LYTIES PAGRINDU ŠVIETIMO SISTEMOJE

Tikslas

Modulio tikslas – suteikti žinių apie horizontalią segregaciją lyties pagrindu švietimo sistemoje, pagrindinį dėmesį skiriant toms sritims, kuriose tradiciškai dominuoja moterys*, įskaitant švietimą, sveikatos apsaugą ir socialinę rūpybą. Tai padės geriau suprasti su lytimi susijusias ir struktūrines segregacijos priežastis mokykloje, padedant lyčių stereotipais mokykliniuose vadovėliuose ir baigiant informacijos apie lyčių lygybę stygiu. Šiuo modulių taip pat siekiama stiprinti teigiamą segregacijos išgyvendinimo iš švietimo sistemos potencialą ir atsižvelgti į lyčių lygybės principus mokykloje.

Mokymosi rezultatai

Baigę šį modulį, besimokantieji įgis šių kompetencijų:

- Žinių apie horizontalią segregaciją lyties pagrindu mokykloje.
- Įgūdžių analizuoti informacinę ir didaktinę medžiagą apie profesijas lyčių aspektu.
- Supratimą apie stereotipus mokykliniuose vadovėliuose.

Modulio struktūra

Visam moduliui skirta 250 minučių. Jo struktūra lanksti ir gali būti pritaikyta prie konkrečių dalyvių interesų.

1 dalis. Įvadas į modulį.	10 min
2 dalis. Teorinis įvadas: duomenys apie segregaciją lyties pagrindu Europoje	30 min
3 dalis. Metodas: Lyčių stereotipų mokykliniuose vadovėliuose atpažinimas	60 min
4 dalis. Teorinis įvadas: mokytojų požiūrių ir lūkesčių diferencijavimas pagal mokinių lytį	30 min
5 dalis. Pasiskirstymas pagal lytis mokykloje	60 min
6 dalis: Metodas: Žvilgsnis į profesijas iš lyties perspektyvos	60 min

Modulio dalys

1 dalis. Įvadas į modulį

Trumpai supažindinama su lyčių segregacijos tema švietime

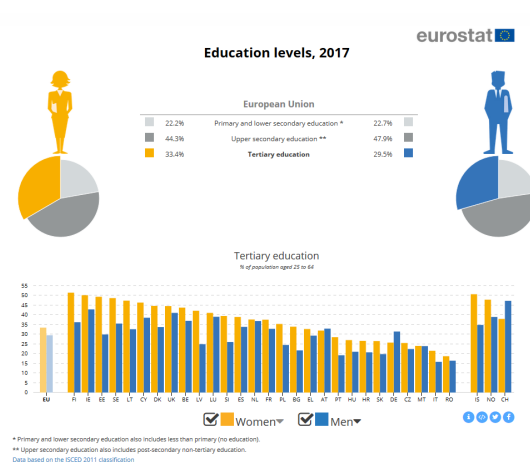
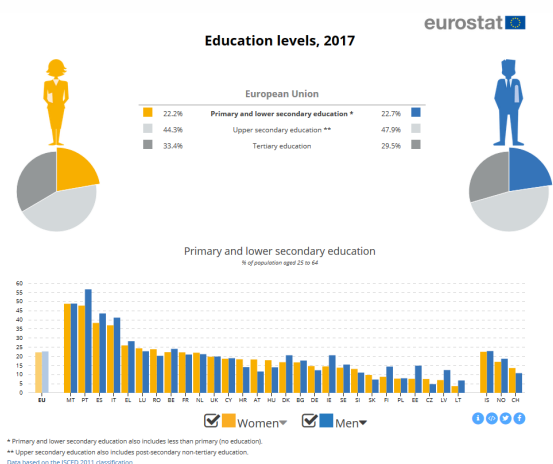
2 dalis. Teorinis įvadas: duomenys apie segregaciją lyties pagrindu Europoje

Atliekant švietimo sistemos analizę lyties pagrindu, reikėtų atsižvelgti ir į bendruosius duomenis apie įgytą išsilavinimą, ir į konkrečius duomenis apie skirtingas mokyklas ir universitetus, kuriuos lankė berniukai* arba vaikinai* ir mergaitės* arba merginos*. Nagrinėjant duomenis apie mokslo ar studijų baigimą krenta į akis, kad Europos Sąjungoje moterų* ir vyrų*, turinčių žemesnį išsilavinimą, duomenys panašūs, o štai aukštesnį išsilavinimą – skiriasi. Kalbant konkrečiau,

moterų* ir vyrų* nuo 25 iki 64 metų, įgijusių žemesnįjį vidurinį išsilavinimą, 2017 m. Europos Sąjungoje buvo beveik tiek pat (22 proc. moterų* ir 23 proc. vyrų*) (1 pav.). Aukštesnįjį vidurinį arba aukštesnįjį (ne aukštąjį) išsilavinimą turėjo mažiau vyrų* (44 proc.) nei moterų* (48 proc.). Tokia situacija susiklostė beveik visose ES valstybėse narėse. O aukštąjį išsilavinimą turėjo 33 proc. moterų* ir beveik 30 proc. vyrų* (2 pav.). Taigi 2017 m. beveik visose ES valstybėse narėse buvo daugiau šį išsilavinimą įgijusių moterų*, o didžiausias skirtumas tarp moterų* ir vyrų* pastebimas Baltijos valstybėse, taip pat Suomijoje, Švedijoje ir Slovėnijoje (kur moterų* pastebimai lenkia vyrų*).

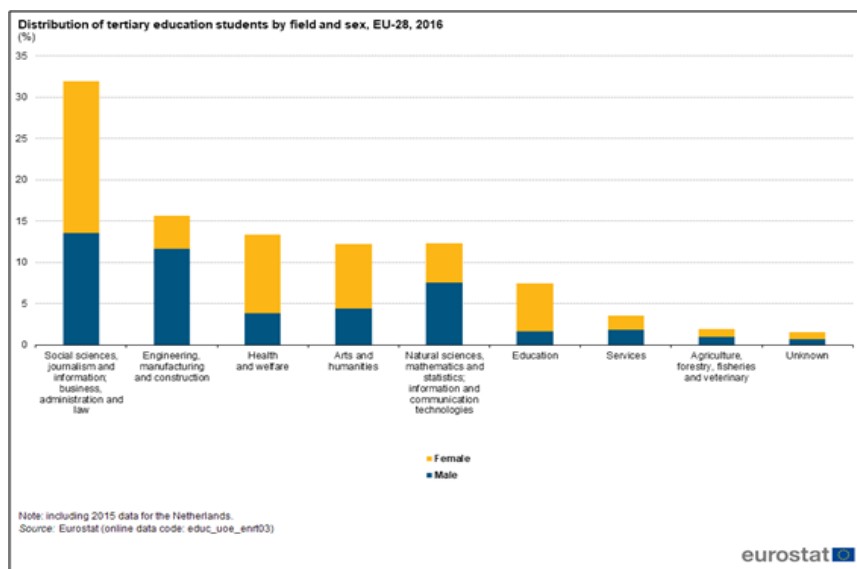
1 pav. Pradinis ir žemesnysis vidurinis išsilavinimas, 2017

2 pav. Aukštesnysis ir aukštasis išsilavinimas, 2017

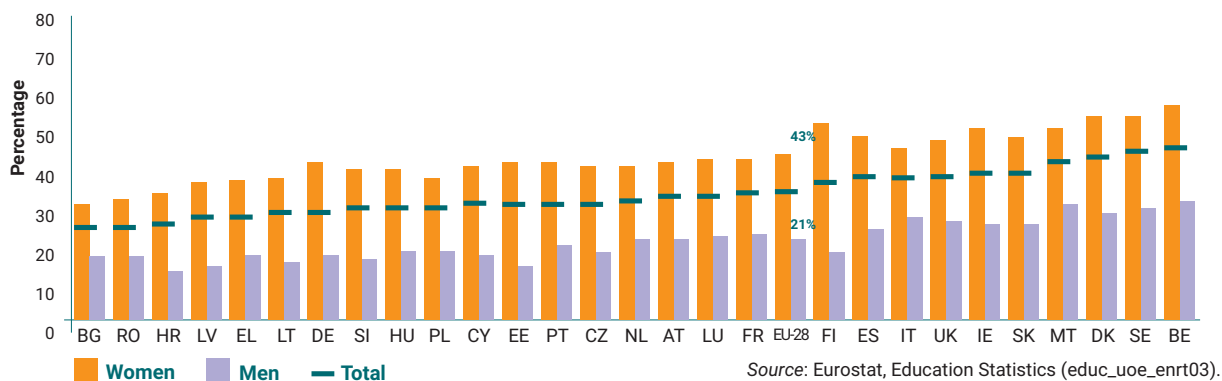
Duomenys apie stojimą į mokyklas ir universitetus rodo, kad pasiekta lyčių lygybė arba kai kuriais atvejais mergaičių* skaičius viršija berniukų* pagal galimybę mokytis, tačiau duomenys apie bendrojo ugdymo ar studijų dalykų pasirinkimą aiškiai rodo horizontaliąją segregaciją lyties pagrindu. Visų pirma, pažvelgus į duomenis apie studentų pasiskirstymą visų Europos šalių aukštojo mokslo įstaigose pagal lytį ir studijų sritis, akivaizdu, kad pasirinkimas skiriasi priklausomai nuo lyties. Kaip matyti iš 3 paveikslėlio, švietimas, sveikatos apsauga ir socialinė rūpyba yra sritys, kuriose dominuoja moterų*, o inžinerijos ar kitose mokslo srityse didesnis vyrų* procentas.

3 pav.: Aukštųjų mokyklų studentų pasiskirstymas pagal sritį ir lytį, ES-28, 2016

EBPO/PISA¹⁴ duomenys rodo, kad 2015 m. 5,9 proc. vaikinių* planavo pasirinkti gydytojų ir slaugytojų karjerą lyginant su maždaug 17,4 proc. merginų*, taigi pastarosios 2,9 karto labiau linkusios rinktis karjerą šiose srityse. Kita vertus, apie 12,2 proc. vaikinių* planavo daryti inžinerijos ar mokslo karjerą lyginant su vos maždaug 5,3 proc. merginų*, taigi jie yra 2,4 karto labiau linkę ateities lūkesčius sieti su šiomis sritimis.

4 pav. Moterys* ir vyrai*, pasirinkę švietimo, sveikatos apsaugos ir socialinės rūpybos, humanitarinių mokslų ir menų studijas pagal ES valstybes nares (proc., palyginti su visais trečiosios pakopos studentais – ir vyrais*, ir moterimis*) 2015 m.

Kiti Eurostato duomenys rodo, kad 2015 m. beveik pusė visų moterų* (43 proc.), pasirinkusių aukštąsias mokyklas, atidavė pirmenybę švietimo, sveikatos apsaugos ir socialinės rūpybos, humanitarinių mokslų ar menų studijoms, palyginus su vos 21 proc. aukštąjį mokslą pasirinkusių vyrų*, 2015 m. įstojusiu studijuoti šių specialybių (4 pav.). Nustatant lyčių lygybės indeksą lyčių segregacija vertinama atsižvelgiant į lyčių skirtumą aukštajame moksle, kur moterys* sudaro maždaug tris ketvirtadalius trečiosios pakopos studentų švietimo (78 proc.), sveikatos apsaugos ir socialinės rūpybos (71 proc.), humanitarinių mokslų ir menų studijose (65 proc.) ES.

Kalbant apie Italijos kontekstą, I. Biemmi (2009) daro išvadą, kad Italijos mokyklose įgyvendinamos dvi prieštaringos programos. Pirmoji aiški ir oficiali mokymo programa, vienoda berniukams* ir mergaitėms*, skatinanti lygias galimybes, o antroji – paslėpta. Joje pilna netiesioginių žinučių (pvz., moterų* arba mergaičių* ir vyrų* arba berniukų* vaizdavimas vadovėlių tekstuose), kurios ne palaiko oficialios mokymo programos, o propaguoja tradicinių stereotipinių lyčių vaidmenų idėją. Todėl I. Biemmi (2009) daro išvadą, kad italų mokykla siūlo tik „lygybės iliuziją“, nes berniukai* ir mergaitės* iki tam tikro laiko lanko tas pačias mokyklas, o vėliau tam tikru momentu pasirenka skirtingas kryptis, pasidavę stipriai veikiančioms socialiniams ir šeimos lūkesčiams, taip pat veikia minėtos paslėptos mokymo programos. Atsižvelgiant į ES duomenis apie horizontalią segregaciją lyties pagrindu galima daryti prielaidą, kad panaši padėtis susiklostė ir už Italijos ribų, tačiau akivaizdžiai minėtos tendencijos pasireiškia skirtingu lygiu ir priklauso nuo konkrečių šalių savitumų. Štai kodėl šiame modulyje siūlome mokymų dalyviams permąstyti paslėptą mokymo programą, pradėdant nuo mokyklinių vadovėlių, kad būtų sugriauti netiesioginiai, bet gana aiškiai juose pateikiami lyčių stereotipai.

14 <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/76e7442c-en.pdf?expires=1494424253&id=id&accname=guest&checksum=48B2B6ED6BA1EC438151628AA4667BDC>

3 dalis. Lyčių stereotipų mokykliniuose vadovėliuose atpažinimas

Vadovėliai yra labai svarbūs vaikų – ir berniukų*, ir mergaičių* – ugdymui. Juose implikuojamos vertybės daro įtaką būsimiems vaikinų* ir merginų* pasirinkimams. Taigi formuodami mokinių pasirinkimus privalome atkreipti dėmesį į tai, kaip vadovėlių kalba ir vaizdinė medžiaga atspindi lyčių vaidmenis.

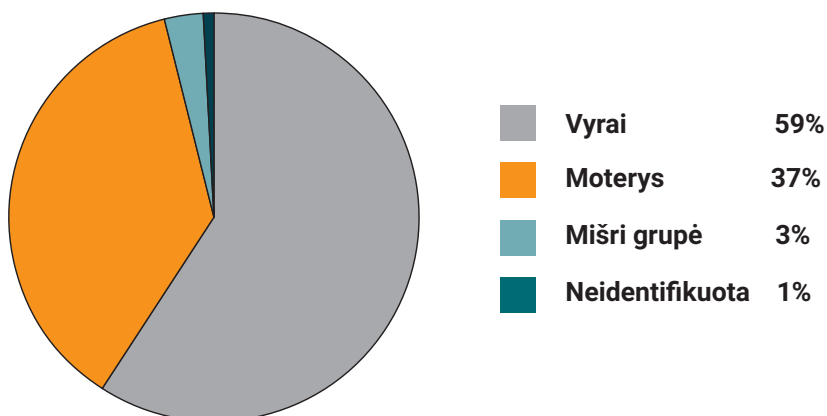
Metodas:	Lyčių stereotipų mokykliniuose vadovėliuose atpažinimas
Tema:	Lyčių stereotipai mokykliniuose vadovėliuose
Tikslinė grupė:	Mokytojai, profesijos konsultantai, jaunimo (neformalus) ugdytojai.
Situacija:	Metodas gali būti taikomas specialistams, turintiems skirtingos patirties, pavyzdžiui, mūsų atveju mokyklų konsultantams ar mokytojams, kurie vienaip ar kitaip įtraukti į vaikų profesinių sprendimų priėmimo procesą (daugiausia dėmesio skiriant berniukams).
Priemonės:	Popierius, žymekliai, vadovėliai, parinkti pagal mokyklos lygį.
Laikas užduočiai atlikti:	Mažiausiai 60 minučių (trukmė gali būti pratęsta iki 2 valandų).
Patalpos:	Klasės
Eiga:	<p>Suskirstę mokymų dalyvius į mažas grupes, paprašykite atlikti skirtingų mokyklinių vadovėlių analizę atsižvelgiant į:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pagrindinių veikėjų lytį; • veikėjų profesijas; • „vyriškas“ ir „moteriškas“ erdves; • būdvardžių, kuriais apibūdinami berniukai* arba vyrai* ir mergaitės* arba moterys*. <p>1 žingsnis. Kiekybinė knygoje pateiktų istorijų veikėjų analizė, nustatant, kiek vyrų* ir moterų* pavaizduota ir koks jų vaidmuo pasakojime.</p> <p>2 žingsnis. Pagrindinių veikėjų profesijų nustatymas. Kiekybinė ir kokybinė analizė – kurioms profesijoms atstovauja vaizduojami vyrai* ir moterys*? Ar berniukai* ir vyrai* užsiima kokia nors su rūpinimusi susijusia veikla namuose, šeimoje ar darbe?</p> <p>3 žingsnis. Kiekvieną veikėją apibūdinančių būdvardžių analizė. Kokie būdvardžiai pasirenkami tik veikėjoms ir tik veikėjams apibūdinti? O kurie ir joms, ir jiems? Kokį vyriškumo modelį atskleidžia šie būdvardžiai?</p> <p>4 žingsnis. Erdvių, kuriose vaizduojami pasakojimų veikėjai, analizė. Kokioje erdvėje vaizduojami veikėjos ir veikėjai? Ji atvira ar uždara? Kokia (erdvinė) tipologija?</p> <p>Surinkę visą informaciją ir pavaizdavę ją plakate, įvertinkite kiekvieną žingsnį ir skatinkite dalyvius uždavinėti klausimus.</p> <p>Remdamiesi dalyvių pateiktais klausimais aptarkite rezultatus, o tada visi drauge sukurkite naujų teigiamų nuo lyties nepriklausomų veikėjų vyrų* ir moterų* pavyzdžių.</p>

Metodo tikslai:	Šis metodas skatina mokymų dalyvius atrasti mokykliniuose vadovėliuose stereotipines ir tradicines lyčių konstrukcijas ir pamąstyti, kaip griežtas lyčių vaidmenų pasiskirstymas gali apriboti berniukų* ir mergaičių* ateities perspektyvas.
Kaip šis metodas formuoja tinkamą požiūrį į lyčių lygybę?	Stereotipinių vyriškumo ir moteriškumo konstrukcijų mokykliniuose vadovėliuose atpažinimas – pirmasis žingsnis apmąstant didelę mokyklos ir didaktinės medžiagos įtaką mokinių asmenybės formavimui, taip pat jų būsimoms studijoms ir karjerai. Tuo remdamiesi mokytojai ir profesijos konsultantai gali kurti kitokio pobūdžio didaktinę medžiagą, paremtą didesne lyčių lygybe vaizduojant vaikinų* arba vyrų* ir merginų* arba moterų* asmeninę erdvę ir profesijų pasaulį.
Kaip šis metodas praplečia vaikinų* profesijos pasirinkimo galimybes?	Šiuo metodu siekiama padėti mokymų dalyviams susimąstyti apie mokykliniuose vadovėliuose pateiktų pavyzdžių įtaką vaikinų* ir merginų* būsimos karjeros pasirinkimui. Mat jei šiuose pavyzdžiuose nerasime nė vieno socialinėje srityje dirbančio vaikino* ar vyro*, tai turės neigiamos įtakos berniukų* perspektyvoms šioje srityje (ir atvirkščiai).
Kiek šis metodas skatina rinktis netradicinį elgesį?	Šis metodas padės susimąstyti, kaip vadovėliai skatina tradicinį elgesį, pagrįstą lyčių stereotipais, ir apsvarstyti, kaip svarbu, skatinti įvairius vyriškumo ir moteriškumo modelius, leidžiančius vaikinams* ir merginoms* elgtis ir daryti pasirinkimus remiantis ne socialiniais lūkesčiais, bet savo požiūriu ir nuostatomis.
Variantai:	Šį metodą galima taikyti skirtingose mokyklose dirbantiems specialistams.
Tolesni žingsniai:	Šį metodą galima taikyti organizuojant specialistų susitikimus, skirtus vadovėlių ir didaktinės medžiagos, skatinančios lyčių lygybę ir apimančios rūpestingojo vyriškumo modelius, pasirinkimui aptarti.
Pastabos, patarimai, grėsmės:	Pagrindinė problema – kad mokytojai negalės laisvai pasirinkti vadovėlių arba nesugebės rasti tokių, kuriuose pateikti lyčių lygybės modeliai, ir nusivils. Bet vis dėlto galima to išvengti patariant jiems naudoti esamus tekstus, pateikti mokiniams kritišką jų vertinimą, skatinant apmąstyti, kas juose blogai, taip pat pasitelkti papildomą medžiagą. Be to, galima siekti susitikimo su leidėjais ir supažindinti juos su iškilusia problema.
Šaltiniai:	Biemmi I. (2010). Educacionesessista. Stereotipi di genere nei libridelle elementari. Torino: Rosenberg & Sellier.

Pavyzdys: itališkų mokyklinių vadovėlių analizė

Atlikę šią analizę instruktoriai pristatė ir aptarė tyrimo (Biemmi, 2010), kurio metu buvo išnagrinėti dešimties pagrindinių Italijos leidėjų (De Agostini, Milano, Piccoli, IlCapitello, La Scuola, Giunti, Elmedi, Piemme, Raffaello, Fabbri) pradinės mokyklos vadovėlių ketvirtai klasei pavyzdžiai. Jie buvo išleisti šio tūkstantmečio pradžioje. Gauti rezultatai pasirodė gana įkalbingi.

5 pav. Vadovėliuose pateiktų istorijų veikėjų lytis (Biemmi, 2010)

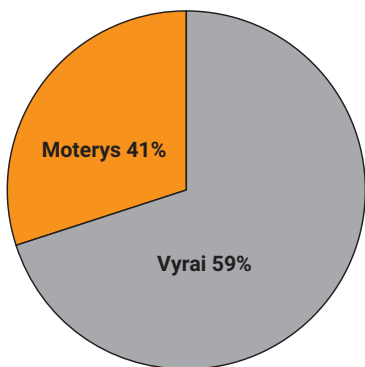
Kaip parodyta 1 paveiksle, vyriškos ir moteriškos giminės veikėjų procentinė išraiška nėra vienoda, pirmųjų gerokai daugiau nei antrųjų. Vadovėliuose vyriškos giminės veikėjai sudaro 59 proc., o moteriškos giminės – 37 proc. Tai priklauso ir nuo leidėjų požiūrio, tačiau nei vienas leidėjas nesivadovauja lyčių lygybės principu.

Tyrimo duomenimis, labai skiriasi ir veikėjų profesijos. Vyrų* profesijos daug įvairesnės, glaudžiau susijusios su viešosiomis erdvėmis ir „scenos šeimininko“ vaidmeniu, o moterims* tenka daug siauresnis profesijų spektras, namai, rūpinimasis kitais ir motinystė.

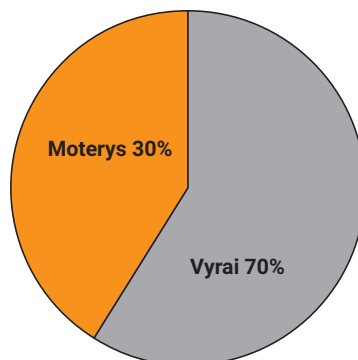
Išnagrinėtuose vadovėliuose pristatytos berniukams* skirtos profesijos ir vaidmenys siejami su tradiciniu vyro* įvaizdžiu – juose ir norėdamas nerasi „alternatyvių“ vyriškumo modelių. 70 proc. veikėjų vyrų* ir 56 proc. veikėjų moterų* turi darbą. Labiausiai skiriasi profesijų pobūdis ir spektras. Tyrimo metu rasta penkiasdešimt užsiėmimų, kuriuos galėtų rinktis berniukai*, ir tik penkiolika skirtų mergaitėms*. Taigi mokykliniuose vadovėliuose, viena vertus, veikia karalius, riteris, mokytojas, jūreivis, rašytojas, burtininkas, daktaras, poetas, žvejys, tapytojas, piratas, pažas, junga, laivo gydytojas, mechanikas, skėčių taisytojas, didikas, jūrų tyrinėtojas, skulptorius, mokinys, mokslininkas, patarnautojas, medkirtys, humanitarinių mokslų daktaras, šeichas, keliautojas, futbolo klubo prezidentas, pranašas, baldų apmušėjas, pardavėjas ir t. t., antra vertus, mokytoja, kerėtoja, rašytoja, burtininkė, geraširdė sena ragana, kilminga ponia, žindyvė, tapytoja, aktorė, princesė, fėja, namų šeimininkė, pilies ponia, bibliotekininkė, būrėja. Vyriškos profesijos pristatytos kaip daug labiau prestižinės ir geriau atlyginamos nei moteriškos, ypač todėl, kad jos atspindi materialinę ir politinę galią, kuri tradiciškai buvo vienas svarbiausių vyrų* privilegijų šaltinių.

6 pav. Vyrų* ir moterų* j(si)darbinimas atvirose ir uždaroje erdvėse

Uždaros erdvės

Atviros erdvės

Šio tyrimo rezultatai taip pat rodo, kad kai pasakojimai konstruojami uždaroje erdvėje, 57 proc. atvejų veikėjas yra vyriškos giminės, 39 proc. – moteriškos; o kai atviroje erdvėje, pasiskirstymas atitinkamai lygus 65 proc. ir 28 proc.. Taigi vyriškos giminės veikėjų vaizdavimas atviroje erdvėje yra daug įtaigesnis: jie taip vaizduojami daugiau nei dvigubai dažniau už moteriškos. Tai reiškia, kad konstruojant atvirą erdvę du iš trijų pavaizduotų veikėjų yra vyriškos giminės.

Galiausiai tyrime buvo nagrinėjama, kaip pasakojimų veikėjas moteris* arba merginas* ir veikėjus vyrus* arba vaikus* apibūdina autorių pasirinkti būdvardžiai. Tik vyriškos giminės veikėjams apibūdinti buvo vartojami šie būdvardžiai: patikimi, drąsūs, rimti, išdidūs, sąžiningi, ambicingi, grėsmingi, mąstantys, susikaupę, nuožmūs, ištroškę nuotykių, autoritariški, įsiutę, dosnūs, išdidūs, griežti, savanaudiški, pikti, teisingi, pranašesni, protingi, ryžtingi, pasitikintys savimi, laisvi, įžūlūs. O štai tik moteriškos giminės veikėjoms apibūdinti buvo pasitelkti šie būdvardžiai: piktos, plepios, pavydžios, pasipūtusios, išpaikintos, koketiškos, arogantiškos, prieraišios, nerimastingos, kenčiančios, žeminamos, rūpestingos, kantrios, malonios, švelnios, drovios, ramios, paslaugios, supratingos, gležnos, žavios, subtilios, desperatiškos, labai jautrios, lipšnios, paprastos.

Šiuo atveju akivaizdus vyrus* ir moteris* apibūdinančių būdvardžių nesutapimas, dar kartą parodantis, kad skirtumai yra visų pirma kokybinio pobūdžio: vyrai* vertinami pasitelkus būdvardžius, apibendrinančius teigiamas savybes arba kitaip susijusius su teigiama konotacija pagrindinėje kultūroje (stiprybė, drąsa, dorybė, išmintis), o moterys* – su neigiama konotacija (tuštybė) arba silpnumu ir pažeidžiamumu. O štai alternatyviems moteriškumo ir vyriškumo modeliams vietos neatsiranda. Pavyzdžiui, būdvardžiai, kuriuos galima susieti su socialinės srities profesijomis (tokie kaip rūpestingi, kantrūs, malonūs, paslaugūs, suprantantys, švelnūs), vyriškos giminės veikėjams apibūdinti nesirenkami, tokiu būdu perduodant užslėptą žinią, kad šiomis savybėmis pasižymintys berniukai* nelaikomi tikrais vyrais*.

4 dalis. Teorinis indėlis: mokytojų požiūrių ir lūkesčių diferencijavimas pagal mokinių lytį

Dar vienas labai svarbus aspektas vadinamojoje paslėptoje mokymo programoje (netiesiogiai perduodančioje žinutes apie lyčių stereotipus) susijęs su mokytojų požiūriais ir lūkesčiais, kurie dažnai skiriasi pagal mokinių lytį. Robertas Rosenthalis ir Lenore Jacobson (1992)¹⁵ nurodo „Pigmaliono efektą“ arba „Išsipildančią pranašystę“, tai yra suaugusiųjų (ypač mokytojų) prielaidas dėl berniukų* ir mergaičių*, taip pat skirtingus lūkesčius jų atžvilgiu. Šie lūkesčiai galiausiai vienaip ar kitaip virsta normomis ir pranašystėmis, nes jie prisideda prie asmeninių mokinių lūkesčių formavimo. Pateikiame keletą šio požiūrio pavyzdžių:

- Mokytojai įsitikinę, kad mergaitės* geriau mokosi mokykloje, nes nuosekliau dirba, bet berniukai* yra „gabesni“ („Atvirai sakau, paprastai pastebiu vaikinių* kokybinį „šuoį“ ir aukštesnius protinius gebėjimus. Tačiau geresnių rezultatų pasiekia merginos*, nes jų stiprybė – pastovios pastangos...“)
- Daugelis mokytojų vis dar mano, kad mergaičių* sėkmę matematikoje lemia gebėjimas pritaikyti žinias, o berniukai* vadovaujasi įgimta intuicija. – Berniukai* ir mergaitės* apdovanojami ir baudžiami skirtingai: berniukai* skatinami už darbą, o baudžiami už elgesį ar išvaizdą, o štai mergaitės* už pastangas neskatinamos (tokiu būdu joms perduodama netiesioginė žinia, kad iš jų tikimasi drausmės ir tinkamo elgesio, o galutinių mokymosi rezultatų –prastesnių).

15 Rosenthal, Robert; Jacobson, Lenore (1992). *Pygmalion in the classroom: teacher expectation and pupils' intellectual development* (Newly expanded ed.). Bancyfelin, Carmarthen, Wales: Crown House Pub.

- Lyčių skirtumų padiktuotas bendravimas su mokiniais: daugelis tyrimų rodo, kad mokytojai daugiau dėmesio ir laiko skiria būtent berniukams* (pavyzdžiui, juos labiau nei mergaites* skatina užduvinti klausimus ir dalyvauti klasės diskusijose).
- Kadangi mokytojai dažnai neįsąmonina šių savo požiūrių, siūlome metodą, kuris padės jiems susimąstyti apie šališkumą mokymo procese.

5 dalis. Lyčių pusiausvyra mokykloje

Metodas:	Lyčių pusiausvyra mokykloje
Temos, kurias reikėtų aptari taikant šį metodą:	Lyčių stereotipai ir socialinės normos mokykloje.
Tikslinė grupė:	Profesinio orientavimo konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Dideli popieriaus lapai (po vieną lapą kiekvienai grupei), skirtingų spalvų žymekliai.
Pasiruošimas:	Mokymų vadovas(-ė) turėtų surasti informacijos ir statistikos duomenų apie lyčių nelygybę švietimo, mokymo ir profesinio orientavimo srityse, kuriais pasidalytų su dalyviais.
Laikas užduočiai atlikti:	Apie 90 min.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Dalyvių skaičius: 6–20.
Eiga:	<ul style="list-style-type: none"> • Iš pradžių mokymų vadovas(-ė) pristato informaciją ir statistinius duomenis apie lyčių nelygybę švietimo, mokymo ir profesinio orientavimo srityse (šią dalį galima praleisti, jeigu tema jau aptarta ankstesniuose moduluose, arba palikti pabaigai, jeigu mokymų vadovas(-ė) norėtų pradėti nuo diskusijos apie mokytojų ar profesinio orientavimo konsultantų patirtis). • Mokymų vadovas(-ė) išskirsto dalyvius į grupes po 4–6 žmones. Grupės turi bendrai aptarti toliau pateiktus klausimus ir surašyti svarbiausius pastebėjimus ant popieriaus lapo: <ul style="list-style-type: none"> • Lūkesčiai berniukams* ir mergaitėms* • Kokios berniukų* ir mergaičių* savybės jums patinka? Ar jos skiriasi? • Ar jūs „apdovanojate“ arba „baudžiate“ berniukus* ir mergaites* už tą patį elgesį? • Ko tikėtės iš berniukų* ir mergaičių*? Ar jūsų lūkesčiai skiriasi? • Ar iš berniukų* ir mergaičių* tikėtės skirtingų požiūrių į jūsų dėstomą dalyką? • Kaip reaguojate į berniukus* ir mergaites*, kurie neatitinka tradiciniais lyčių stereotipais grįstų elgesio normų? • Kiek moterų* ir vyrų* dirba mokykloje? Kokios jų pareigos? • Ar manote, jog mokyklų administracija vienodai atsižvelgia į vyrų* ir moterų* mokytojų nuomones? • Ar pastebėjote kokių nors skirtumų tarp berniukų* ir mergaičių* užimamų mokyklos erdvių? O tarp užklasinė veiklų pasirinkimo? <p>Visi dalyviai bendrai aptaria savo pastebėjimus. Aktualiausi pastebėjimai, išsakyti diskusijų metu, galimi problemų sprendimo būdai (jei jų yra) užrašomi ant popieriaus lapo ir aptariami.</p>

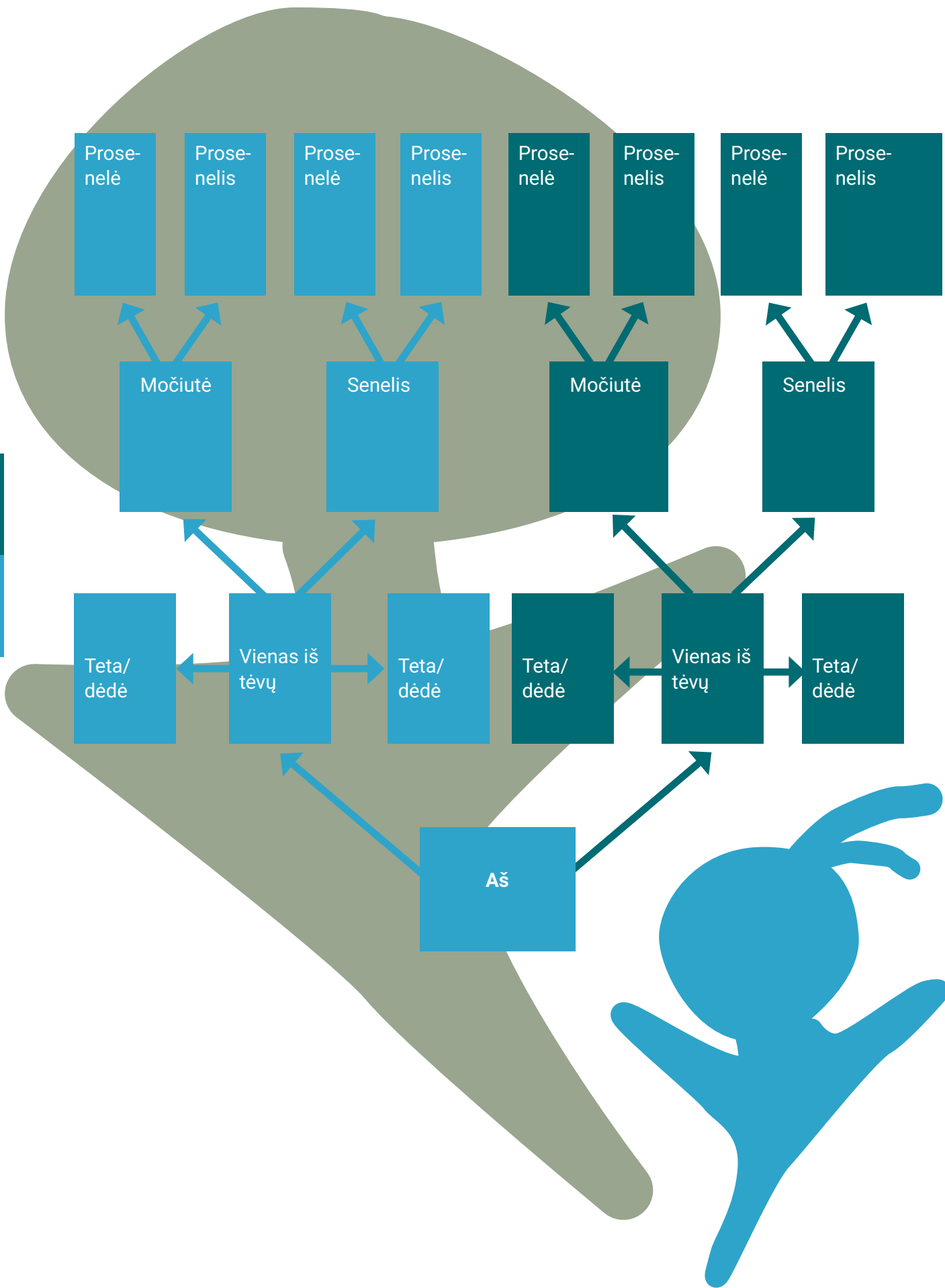
Metodo taikymo tikslai:	Šiuo metodu siekiama atkreipti mokymų dalyvių dėmesį į pasąmoninius lyčių stereotipus, kurie atsiskleidžia mokyklos aplinkoje, mokytojų arba profesinio orientavimo konsultantų elgesyje ir pasirinkimuose. Taip pat į tai, jog mokytojai gali turėti skirtingas nuostatas bei požiūrius į mergaites* ir berniukus*, jų mokyklinius ar profesinius pasirinkimus, taip netiesiogiai skatindami lyčių nelygybę švietimo srityje.
Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių stereotipų poveikį?	Pasitelkdamas šį metodą, mokymų vadovas padeda dalyviams suprasti, kaip lyčių stereotipai daro įtaką mokytojų ar profesinio orientavimo konsultantų lūkesčiams dėl berniukų* ir mergaičių*, taip netiesiogiai skatindami lyčių nelygybę švietimo srityje. Taip pat parodo, kaip lyčių stereotipai pasireiškia mokyklose.
Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikinams* įvairesnes profesines galimybes?	Šiuo metodu siekiama atkreipti dėmesį į mokytojų ir profesinio orientavimo konsultantų skirtingus lūkesčius ir požiūrius į berniukus* ir mergaites*, skatinančius lyčių nelygybę švietimo srityje. Tuo pačiu jis suteikia vaikinams* įvairesnes profesines galimybes, neprisideda prie stigmatizavimo tų, kurie pasirenka netradicines mokyklines ar profesines veiklas.
Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Pasitelkus šį metodą atkreipiamas mokymų dalyvių dėmesys į tai, kaip mokytojai gali patys to nenorėdami skatinti lyčių stereotipais grįstą elgesį, parodoma, kaip svarbu yra berniukus* ir mergaites* skatinti rinktis mokyklines ir profesines veiklas ne pagal lyčių stereotipais ir socialinėmis normomis paremtus lūkesčius, bet pagal jų pačių norus.
Variantai:	Diskusijos klausimus galima pritaikyti prie konkrečios mokyklos aktualijų.
Pasekmės:	Atlikus šią metodinę užduotį galima paskatinti mokytojus ir profesinio orientavimo konsultantus susikurti veiksmų planą, kuris jiems padėtų išvengti lyčių stereotipų kasdieniame darbe ir primintų, kad užuot vadovausis lyčių stereotipais paremtomis nuostatomis, reikėtų atkreipti dėmesį į mokinių asmenines savybes ir įgūdžius.
Komentariai, patarimai, grėsmės:	Didžiausia problema, jog mokytojai ir profesinio orientavimo konsultantai nebus pasirengę atpažinti savo pačių stereotipinių nuostatų, jausis užsipulti ir todėl nebus linkę nuoširdžiai apmąstyti savo elgesio. Kad to išvengtų, mokymų vadovas(-ė) turėtų paaiškinti, jog šios metodinės užduoties esmė – ne vertinti ar teisti mokytojų elgesį, bet permąstyti jį ir bandyti suprasti, kaip socialinės normos ir lyčių stereotipai gali paveikti mūsų mąstymą ir kokių pasekmių turėti. Užuot vertinus ir teisus tokį elgesį, reikėtų sutelkti dėmesį į tai, kaip atpažinti lyčių stereotipais paremtą mąstymą ir jį keisti.
Šaltiniai:	Adaptuota iš Gender organisation in residential care facility (projektas Alternative future).

6 dalis. Žvilgsnis į profesijas iš lyties perspektyvos

Metodas:	Žvilgsnis į profesijas iš lyties perspektyvos
Tema:	Būsimos profesijos pasirinkimas iš lyties perspektyvos
Tikslinė grupė:	Žemesniųjų ir aukštesniųjų vidurinės mokyklos klasių mokiniai.
Situacija:	Šį metodą galima pritaikyti įvairių mokyklų mokiniams.
Priemonės:	Popierius, skirtingų spalvų žymekliai, plakatai, kompiuteris su interneto prieiga; internetinis profesijų sąrašas (www.sorprendo.it Italijos sąrašo pavyzdys); darbo instrukcijų lapai: „Profesijų medis“, „Man ji [profesija] patinka, nes ...“, profesinių sričių sąrašas ir statistika.
Laikas užduočiai atlikti:	60 minučių (atliekant užduotį su mokytojais, o dirbant su mokiniais prireiktų dviejų susitikimų po 2 valandas).
Patalpos:	Klasės.
Nurodymai ir eiga:	<p>Pirmas susitikimas</p> <p>1 žingsnis. Kiekvienas mokinys turėtų užpildyti darbo instrukcijų lapą „Profesijų medis“. Dirbdami su visais mokiniais sudarykite profesijų sąrašą ir paprašykite mokinių pateikti pavyzdžių iš savo aplinkos, atspindinčių tam tikras įvairių kartų profesijas. Aptarkite, kaip keitėsi profesijos, kokius skirtumus mokiniai įžvelgia tarp savo tėvų, senelių ir prosenelių, taip pat mamų, močiukių ir prosenelių galimybių pasirinkti profesiją. Kaip, jų manymu, kito šių galimybių priklausymas nuo lyties.</p> <p>2 žingsnis. Tikslas: gerinti žinias apie žinomas profesines sritis ir profesijų atstovus. Suskirstykite klasę į keturias grupes, išdalykite joms darbo instrukcijų lapus „Profesinės sritys ir profesijų atstovai“. Kiekvienos grupės paprašykite pasitarus užpildyti šiuos lapus. Skatinkite mokinius klausti apie jiems nežinomas sritis ir susirasti informacijos apie jas. Be to, vėliau jie galės remtis sudarytais profesijų katalogais internete. Profesijų sąrašą galima keisti.</p>

	<p>Antras susitikimas</p> <p>1 žingsnis. Susitikimą pradėkite nuo pasiūlymo susipažinti su darbo instrukcijų lapu „Profesijų sąrašas“. Paklauskite mokinių, ar tarp jame pateiktų profesijų yra tokių, kurios NETINKAMOS berniukams* arba mergaitėms*. Ant lentos dviem stulpeliais surašykite profesijas ir paprašykite mokinių pagrįsti atsakymą. Palikite laiko mokinių mintims išklaudyti ir užrašykite jų pateiktus argumentus.</p> <p>Galite diskusijoje apie profesijas taip pat aptarti (naudodamiesi internetinėmis formomis) įgūdžius, žinias, būtinus mokymosi kelius ir tokiu būdu suteikti peno apmąstymams, kokių pasekmių profesijos pasirinkimui gali turėti šališkas požiūris į lytį.</p> <p>2 žingsnis. Paprašykite mokinių paimti darbo instrukcijų lapus „Man ji patinka, nes ...“ ir surašyti mintis, kurias sukėlė ankstesnė diskusija. Paskui pasidalyti informacija, kurią pavyko surinkti pakalbinus konkrečių profesijų atstovus, ir pasižiūrėti, ar ji atitinka profesijų sąrašo aprašus. Toks lyginimas praverčia norint pabrėžti pokyčius, padariusius įtaką kai kurių profesijų atstovams (pavyzdžiui, pažįstamam asmeniui, kuris tapo slaugytoju, nors ir neturėjo šios specialybės diplomo, ar kvalifikuotam darbuotojui, kuris pradėjo dirbti gamykloje būdamas keturiolikos...) ir paaiškinti, kokio pasirengimo reikia norint patekti į darbo rinką.</p> <p>Tarp projekto „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ svetainėje pateiktų mokymo priemonių yra keletas vaizdo įrašų, kuriuose vyrai*, pasirinkę socialinės srities profesijas, pasakoja apie savo darbą. Pasižiūrėkite juos su mokiniais ir pasiteiraukite, kokias emocijas jiems sukėlė šie interviu. Galite užduoti tokius klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar šis vyras* atrodo patenkintas savo darbu? • Ar jūs tapę tėvais norėtumėte, kad vaikų darželyje, kurį lankys jūsų mažylis, dirbtų auklėtojai vyrai*? • Ką pasakytumėte, jei jūsų sūnus ar brolis kreiptųsi į jus patarimo dėl slaugytojo profesijos pasirinkimo?
<p>Metodo tikslai:</p>	<p>Padėti mokymų dalyviams suvokti, kaip keitėsi visuomenės požiūris į tam tikras profesijas, geriau perprasti atskiras profesines sritis ir jas pasirinkusių žmonių motyvus, taip pat įsisąmoninti stereotipinių požiūrių daromą žalą ir palankiau vertinti galimybę siekti savo tikslo vadovaujantis objektyvia, lyčių lygybe paremta informacija.</p>
<p>Kaip šis metodas padeda susidaryti tinkamą požiūrį į lyčių lygybę?</p>	<p>Taikant šį metodą atliekamos užduotys padeda suprasti, kas yra lyčių stereotipai ir kokį neigiamą poveikį jie daro mergaičių* ir berniukų* profesiniam pasirinkimui.</p>

<p>Kaip šio metodo taikymas praplečia profesinio vaikinų* pasirinkimo galimybių ribas?</p>	<p>Šį metodą galima pasitelkti vaikinų* profesinių galimybių klausimo sprendimui plečiant jų perspektyvas, skatinant permąstyti savo motyvaciją ir siūlant didesnį galimų profesijų spektrą.</p>
<p>Kaip šis metodas pabrėžia netradicinio elgesio pasirinkimą?</p>	<p>Šis metodas skirtas apmąstyti galimybę pasirinkti netradicinį kelią į būsimą profesiją.</p>
<p>Variantai:</p>	<p>Galima dirbti vien su berniukų* grupe (arba mišria, berniukų* ir mergaičių* grupe).</p>
<p>Tolesni žingsniai:</p>	<p>Atlikus šią užduotį galima pereiti prie konkretesnių profesinio orientavimo užsiėmimų.</p>
<p>Komentaras, patirtis, patarimai, grėsmės:</p>	<p>Diskusija gali sustiprinti išankstinį berniukų* ir mergaičių* nusistatymą dėl darbų tinkamumo vienai ar kitai lyčiai. Svarbu, kad diskusijos metu jums pavyktų paaiškinti mokiniams, jog atsispyrus segregacijai lyties pagrindu jiems atsivers daug platesnės pasirinkimo galimybės.</p>
<p>Metodo šaltiniai:</p>	<p>Pritaikė Donatella Allorief. Pagal projektą "Oltreilgenere" (Beyond gender), Varese province, Italy http://www.provincia.va.it/ProxyVFS.axd/null/r45857/Percorso-Oltre-il-genero-doc?ext=.doc. (italų kalba).</p>

3.3. MODULIS: SOCIALINĖS SRITIES SPECIALISTŲ SEGREGACIJA PAGAL LYTĮ DARBO RINKOJE

Tikslas

Modulio tikslas – plėsti žinias apie socialinės srities specialistų segregaciją pagal lytį darbo rinkoje. Šios žinios, viena vertus, ugdo supratimą apie lytį ir struktūrinę segregacijos priežastis socialinės srities profesijose, jų neigiamas pasekmes lyčių lygybei ir darbo rinkai, kita vertus, padeda suvokti teigiamą vyrų*, dirbančių socialinėje srityje, segregacijos panaikinimo įtaką lyčių lygybei ir darbo rinkai. Modulis didina supratimą apie lyčių atskyrimo socialinės srities profesijose mažinimo svarbą siekiant užtikrinti lyčių lygybę ir skatina kūrybiškai apmąstyti šio atskyrimo mažinimo galimybes.

Mokymosi rezultatai

Įsisavinę modulį, mokymų dalyviai įgis šias kompetencijas:

- Žinių apie horizontalią segregaciją pagal lytį socialinėje srityje, jos priežastis ir socialinę žalą.
- Supratimą apie lyčių stereotipų įtaką karjeros socialinėje srityje pasirinkimui.
- Gebėjimą analizuoti informacinę medžiagą apie profesijas lyčių aspektu.
- Supratimą apie struktūrinę atskirtį socialinėje srityje.
- Gebėjimą suvokti socialinės srities profesijų svarbą socialinei integracijai.
- Gebėjimą palaikyti berniukus* ir vaikus*, kurie renkasi socialinės srities studijas ir profesinį kelią šioje srityje.

Modulio struktūra

Visam moduliui reikėtų skirti 230 minučių. Jo struktūra yra lanksti ir gali būti pritaikyta prie konkretaus dalyvių dominančio klausimo.

1 dalis. Įvadas į modulį	10 min
2 dalis. Teorinis įvadas: svarbiausi dalykai apie horizontalią segregaciją lyties pagrindu	20 min
3 dalis. Metodas: Įvardinkime ir gerinkime	60 min
4 dalis. Teorinis įvadas: kaip kultūrinės vyriškumo normos atgraso berniukus* ir vaikus* nuo socialinės srities profesijų	10 min
5 dalis. Metodas: Profesijos žvelgiant iš lyties perspektyvos	60 min
6 dalis. Teorinis įvadas: Struktūriniai socialinės srities profesijų ypatumai	10 min
7 dalis. Metodas: Globa yra šauni, arba apie globą kitaip	60 min

Modulio dalys

1 dalis. Įvadas į modulį

Panaudokite vieną iš grupės aktyvinimo metodų, kuris suteiktų dalyviams galimybę atsipalaiduoti.

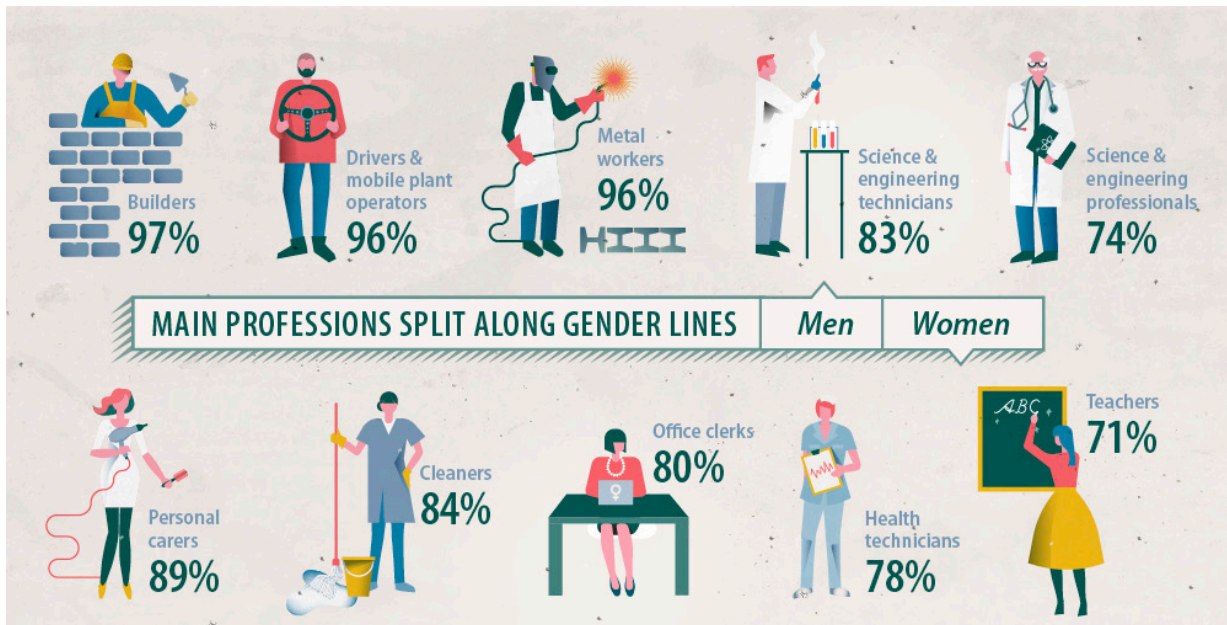
2 dalis. Teorinis įvadas: svarbiausi dalykai apie horizontaliąją segregaciją lyties pagrindu

Lyčių lygybės politika pirmiausia nukreipta į merginų* skatinimą rinktis inžinerines profesijas, IT studijas, tapti šių sričių ir aukštos kvalifikacijos gamtos mokslų specialistėmis. Tai gana pateisinamos priemonės, nes minėtose profesijose vis dar dominuoja vyrai*, o mergaitės* susiduria su lyčių stereotipais, kad yra ne tokios kompetentingos kaip berniukai*.

Vis dėlto segregacija lyties pagrindu ne mažiau akivaizdi ir socialinės srities profesijose. Tai profesijos, užtikrinančios kasdienę fizinę, psichologinę ir socialinę žmonių, kuriems reikalinga priežiūra, gerovę, pavyzdžiui: slaugą, pagyvenusių žmonių priežiūrą, priežiūrą namuose, ankstyvąjį vaikų ugdymą, ugdymą pradinėje mokykloje ir socialinį darbą. Vidutiniškai mažiau nei 10 proc. vyrų* visoje ES įgyja šias profesijas. Minėtoje srityje taip pat vyrauja lyčių stereotipai, kad globa yra moteriškas darbas ir todėl yra mažiau tinkamas ar visai netinkamas vaikinams*. Nepaisant to, išskyrus keletą šalių, tokių kaip Vokietija, Austrija ir Skandinavijos šalys, nesama jokios specialios lyčių atskyrimo šiose profesijose mažinimo politikos. Vaikinai* nėra skatinami jas rinktis, nei formuojant lyčių lygybės politiką, nei vykdant profesinį orientavimą, nors dėl senėjančių Europos visuomenių juntamas daugelio minėtų profesijų stygius.

Darbo rinkoje veikia dviejų rūšių lyčių segregacija: vertikalioji ir horizontalioji. **Vertikalioji segregacija** pasireiškia pusiausvyros tarp vyrų* ir moterų* atstovavimo sprendimų priėmimo, organizacijų valdymo ir vadovavimo joms procesuose nebuvimu. Ši problema visų pirma daro įtaką moterų* nelygybei. Net jei jos vidutiniškai ES pasiekia aukštesnį išsilavinimą nei vyrai*, sėkmingai dirba ir yra atsidasusios karjerai, vis tiek susiduria su **stiklinėmis lubomis**, tai yra ribotomis galimybėmis gauti aukščiausias pareigas organizacijoje. Tai aiškiai parodo, kad lemiami veiksniai yra ne asmens gebėjimai, o galios santykiai. Kita vertus, vyrų*, įgyjančių moteriškomis laikomas profesijas, atveju reikėtų kalbėti apie **stiklinį liftą**, tai yra greitą paaugštinimą į geriau mokamas prestižiškesnes pareigas, nes manoma, kad jie labiau tinkami (ir patys tai pripažįsta) atsakingam vadovaujančiam darbui.

Horizontalioji segregacija pasireiškia per dideliu arba per mažu vyrų ir moterų atstovavimu tam tikrose profesijose ir sektoriuose. ES profesijos, kuriose dominuoja moterys, yra šios: valytoja, darželio auklėtojos padėjėja, slaugytoja, sanitarė, pradinių klasių mokytoja, darželio auklėtoja, socialinių paslaugų teikėja, socialinė darbuotoja, pardavėja ir sekretorė. Moterys* vis labiau įsitvirtina tokiose srityse kaip teisė, ekonomika, medicina, inžinerija, aukštasis mokslas ir moksliniai tyrimai, tačiau techninės profesijos vis dar aiškiai išlieka vyrų* rankose, ypač vairuotojo, mechaniko, statybininko, kalnakasio, inžinieriaus ir IT specialisto. Taigi matome akivaizdžią poliarizaciją: socialinės profesijos yra „moteriškos“, o techninės – „vyriškos“. Tyrimai rodo, kad segregacija pagal lytį yra didesnė profesijose, kurioms pakanka žemesnio išsilavinimo, o profesijos, kurioms reikalingas aukštasis išsilavinimas, yra neutralesnės lyties atžvilgiu.

ec.europa.eu/eurostat

Šaltinis: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180307-1>

Lyčių segregacijos darbo rinkoje priežastys yra daugialypės: pradedant profesinio ir šeimos gyvenimo suderinimo sunkumais, baigiant nerašytomis organizacijų taisyklėmis, kai lytis gali tapti garsiai neįvardijamu kriterijumi gauti darbą, paaugštinimą, pasinaudoti kvalifikacijos kėlimo galimybėmis, sėkmingai pereiti atranką į paklausų darbą. Šiuo atveju daugiausia dėmesio skiriama lyčių stereotipams ir normoms, lemiantiems, kokie darbai ir profesijos yra socialiai pripažinti „tinkamais“ ir „netinkamais“ vyrams* ir moterims*, o tuo pačiu ir tai, kokį išsilavinimą pasirinkti atsižvelgiant į lytį. Mokiniai pasirenka tolesnį kelią sulaukę 13 ar 14 metų, brendimo laikotarpiu, kuriam būdingas stiprus lyties tapatumas ir didelis dėmesys lyčių skirtybėms, netgi galėtume kalbėti apie berniukų* ir mergaičių* „panašumo tabu“.

Bendraamžių spaudimas, bausmė už netipišką savo lyčiai elgesį, lyčių stereotipų akcentavimas, taip pat žiniasklaidos pateikiami įvaizdžiai ir pavyzdžiai dažnai susiaurina išsilavinimo ir profesijos pasirinkimo galimybes. Danijoje ir Anglijoje atlikti tyrimai parodė, kad pradėjus lyčių lygybę grindžiamą profesinį orientavimą pradinėje mokykloje ir kryptingai jį tęsiant toliau, pastebimas ženklus poveikis netradiciniam vaikų ir suaugusiųjų profesiniam pasirinkimui.

Kokios yra horizontaliosios segregacijos pagal lytį pasekmės?

a) Individualiu lygiu:

Darbo rinkos segregacija pagal lytį stiprina lyčių stereotipus ir normas, lemiančias, kas tinka moteriai*, o kas vyrui*, o tai savo ruožtu kliudo jauniems žmonėms laisvai apsispręsti dėl išsilavinimo ir pašaukimo (ši segregacija veikia kaip draudimas).

b) Darbo rinkai:

Vidutiniškai profesijoms, kuriose dominuoja moterys*, rodoma mažiau socialinės pagarbos; jose uždirbamos mažesnės pajamos. Kita vertus, profesijoms, kuriose dominuoja vyrai*,

būdingos ilgesnės darbo valandos, mažesnis saugumas, prastesnės galimybės derinti profesinį ir šeimos gyvenimą (laikoma, kad ne jų pagrindinė pareiga globoti vaikus ir rūpintis namų ūkiu, todėl jiems nereikia specialių priemonių šių sferų derinimui).

Žvelgiant iš darbo rinkos ir darbo jėgos paklausos perspektyvos, tyrimai rodo, kad darbo jėgos trūkumas daro daug didesnę įtaką pagal lytį skirstomoms profesijoms nei neutralioms. Šiuo metu daugelyje ES šalių profesijos, kurių labiausiai trūksta, yra aiškiai „vyriškos“ ir „moteriškos“. Tarp pirmųjų yra metalo apdirbėjai, elektrikai, suvirintojai, tekintojai, šaltkalviai, staklininkai, staklių operatoriai, programuotojai ir sistemų inžinieriai. Akivaizdžiai „moteriškos“ profesijos, kuriose trūksta darbuotojų, yra slauga, pagyvenusių žmonių priežiūra, priežiūra namuose. Darbdaviai mielai įdarbintų šiuos specialistus, tačiau nesulaukia norinčiųjų. Simptomiška, kad „vyriškų“ profesijų, kurių daugiausia yra privačiame pelno siekiančiame gamybos sektoriuje, trūkumas yra pripažįstamas politine problema, o reprodukcinės (sveikatos) priežiūros profesijų, kurios dominuoja valstybiniame ir ne pelno sektoriuje, trūkumas ilgą laiką net nebuvo pripažįstamas.

c) Socialinei (ne)lygybei:

Profesinė segregacija gali pagilinti visuomenės švietimo ir pajamų poliarizaciją pagal lytį. Darbas globos srityje yra akivaizdžiai „moteriškas“, jam rodoma socialinė pagarba yra menka. Šiam darbui pakanka žemos kvalifikacijos, jis neužtikrina didesnių pajamų. O štai „vyriškas“ technologinės plėtros sektorius, reikalaujantis aukšto techninio išsilavinimo, užtikrina dideles pajamas. Dėl šios poliarizacijos gali skirtis vyrų* ir moterų* ekonominė galia.

Lyčių atotrūkio darbo rinkoje mažinimas yra svarbus socialinis tikslas, nes prisideda prie:

- didesnio ir laisvesnio profesinio pasirinkimo;
- tolygesnių ir geresnių darbo sąlygų įvairiuose sektoriuose;
- labiau subalansuotos vyrų* ir moterų* profesinės kompetencijos;
- efektyvesnio darbo jėgos perkėlimo į darbo vietas, kuriose trūksta darbuotojų;
- pokyčių darbo organizacijose, peržiūrint į vyrų* orientuotas normas, didesnės darbo ir globos etikos integracijos;
- didesnės socialinės ir, svarbiausia, ekonominės vyrų* ir moterų* lygybės;
- pajamų ir išsilavinimo poliarizacijos pagal lytį prevencijos.

Taigi šis metodas skirtas struktūrizuotiems apmąstymams ir diskusijoms apie segregaciją pagal lytį darbo rinkoje: kur esama apribojimų, ką reikėtų tobulinti, kad galėtume efektyviai spręsti su lytimi susijusio švietimo ir profesijų segregavimo darbo rinkoje klausimą.

3 dalis. Įvardinkime ir gerinkime

Metodas:	Įvardinkime ir gerinkime
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	<p>Šio metodo turinį galima keisti pagal tikslinių grupių poreikius.</p> <p>Tikslai: Atkreipti mokymų dalyvių dėmesį į lyčių stereotipus ir socialines normas, paskatinti juos drauge apsvarstyti savo patirtis darbe ir kasdiniame gyvenime; Paskatinti aktyviau mąstyti ir veikti darbe ir kasdiniame gyvenime; įgalinti imtis veiksmų, skirtų teigiamoms permainoms lyčių lygybės srityje.</p> <p>Įgūdžiai: Gebėjimas apmąstyti ir įvertinti savo pačių ir kitų žmonių elgesį tam tikroje organizacinėje struktūroje (pavyzdžiui, mokykloje); noras spręsti tam tikrose srityse nustatytas problemas.</p>
Tikslinė grupė:	Mokytojai, profesinio orientavimo konsultantai, neformaliojo ugdymo specialistai.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	<p>Dalyvių skaičius: 6–30.</p> <p>Patalpos: 2 arba 1, bet pakankamai erdvus kambarys, kuriame galima būtų pasivaikščioti</p>
Priemonės:	Popieriaus lapai, žymekliai.
Laikas užduočiai atlikti	60 min. (galbūt daugiau ar mažiau, priklausomai nuo diskusijos trukmės ir dalyvių skaičiaus).
Eiga:	<p>1. Dalyviai suskirstomi į grupes bent po 4 žmones. Ant didelio popieriaus lapo surašykite šiuos klausimus: Su kokiomis problemomis susiduriate, kai bandote padėti jauniems žmonėms išsirinkti ateities profesiją? Kokių sunkumų jums kyla kaip konsultantams ar tėvams? Kokias problemas įžvelgiate berniukų* profesinio konsultavimo srityje, ypač skatinant juos pasirinkti socialinės srities profesijas? Paprašykite grupelių surašyti visas problemas, kurias jie įžvelgė ar su kuriomis susidūrė asmeniškai, ant popieriaus lapo (20 min.)</p> <p>2. Bendra diskusija (10 min.) Surinkite grupelių lapus su įvardytomis problemomis ir visas jas garsiai perskaitykite. Kartu su visa grupe nustatykite penkias pagrindines problemas ir surašykite jas ant didelio popieriaus lapo.</p>

	<p>3. Bendra diskusija (15 min.) Visi drauge ieškokite galimų problemų sprendimo būdų. Kokius sprendimo būdus siūlote? Kaip būtų galima pritaikyti juos realiame gyvenime? Pirmiausia ieškokite sprendimo būdų pirmai įvardytai problemai, paskui – antrai ir t.t.</p> <p>4. Bendra diskusija (10 min.) Kas galėtų padėti išspręsti problemą ar daryti poveikį problemos sprendimo procesams? Vėlgi pradėkite nagrinėti problemas iš eilės.</p> <p>5. Bendra diskusija (5 min.) Kaip patys mokymų dalyviai galėtų prisidėti prie įvardytų sprendimų įgyvendinimo dirbdami savo darbą arba užimdami savo pareigas? Koks galėtų būti jų asmeninis įnašas?</p>
Metodo taikymo tikslai:	Pasitelkę šį metodą paskatinsite dalyvius aktyviau mąstyti ir veikti (tiek darbe, tiek kasdieniame gyvenime), taip pat įgalinsite imtis veiksmų, kurie atneštų teigiamų pokyčių lyčių lygybės srityje. Dalyviai ne tik turės galimybę pasidalyti savo asmeninėmis patirtimis, bet ir kartu ieškoti būdų esamai padėčiai gerinti.
Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių stereotipų įtaką?	Šiuo metodu siekiama paneigti tradiciniais lyčių vaidmenimis ir stereotipais paremtą požiūrį, kad darbas socialinėse srityse skirtas tik moterims*. Taip pat skatinti aktyvią galimų problemos sprendimų paiešką kovojant su lyčių nelygybe ir stereotipais. Dalyviai galės pasidalyti asmeninėmis patirtimis ir kartu ieškoti sprendimų.
Kaip šio metodo taikymas atveria vaikinams* įvairesnes profesines galimybes?	Pasitelkus šį metodą, galima atkreipti mokymų dalyvių dėmesį į skirtingas patirtis ir sunkumus, su kuriais susiduria vaikinai*, panorę rinktis socialinės srities profesijas. Taip pat paskatinti juos ieškoti būdų gerinti esamą padėtį, kuriuos jie galėtų naudoti profesinių konsultacijų metu, kad vaikinai* noriau rinktųsi netipiškas profesijas.
Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Pasitelkus šį metodą, galima atkreipti mokymų dalyvių dėmesį į skirtingas patirtis ir sunkumus, su kuriais susiduria vaikinai*, panorę rinktis socialinės srities profesijas. Taip pat paskatinti juos ieškoti būdų gerinti esamą padėtį, kuriuos jie galėtų naudoti profesinių konsultacijų metu, kad vaikinai* noriau rinktųsi netipiškas profesijas.

Variantai:	Šio metodo temos gali būti įvairios. Svarbiausia, kad užsiėmimo etapai išliktų tie patys: problemos įvardijimas; sprendimo būdų paieška (ką reikėtų padaryti norint pagerinti esamą padėtį); kas turėtų įgyvendinti pasiūlytus problemos sprendimo būdus ir koks galėtų būti mokymo dalyvių asmeninis indėlis.
Komentari, patarimai, grėsmės:	Užduoties metu svarbu stebėti laiką ir tinkamai paskirstyti jį kiekvienam užduoties etapui, kad pavyktų ją atlikti per numatytą laiką. Reikėtų turėti galvoje, kad diskusijų metu gali sustiprėti lyčių stereotipais grįsta dalyvių nuomonė apie vyrų* ir moterų* papildomumą (ypač diskutuojant apie tariamą vaikinių* netinkamumą dirbti socialinėje srityje).
Šaltiniai:	Šią metodinę užduotį projektui „Zkartos vaikinai* renkasi profesijas socialinėje srityje“ parengė Mojca Frelj (Taikos institutas, Slovėnija).

4 dalis. Teorinis įvadas: kaip kultūrinės vyriškumo normos atgraso berniukus* ir vaikus* nuo socialinės srities profesijų

Kalbėdami apie lytį, dažniausiai turime omenyje moteris*, tarsi tik moterų* ir mergaitės* būtų lytį turinčios būtybės, o berniukai* apskritai būtų belyčiai. Taigi, ką reiškia suprasti berniukus* kaip lytį turinčias būtybes, kurioms, kaip ir mergaitėms*, taikomas lyčių socialinis reglamentavimas? Berniukai suvokia savo vyriškumą* per santykius su kitais berniukais* ir vyrais*, mėgdžiodami savo gyvenime sutiktus vyrus* – tėvus, sporto trenerius, vyresnius brolius, senelius, populiariausius bendraklasius, sporto ir pramogų pasaulio žvaigždes. Jie dažnai susikuria idealizuotą požiūrį į tai, ką reiškia būti „tikru“ vyru*. Be to, šiuo atveju labai stipri ir bendraamžių vykdoma socialinė kontrolė. Kad būtų priimti į bendraamžių grupę ir pelnytų pagarbą, jie turi vengti visko, ką socialiai priimta laikyti moteriškumu ar mergaitiškumu, ir tvirtu nepriklausomu elgesiu kurti „vyrišką įvaizdį“. Bendraamžių grupė laiko berniukus*, kurie vadovaujami vyraujančiomis lyčių normomis, „populiariais“, o tuos, kurie pažeidžia šias normas, „antrarūšiais“. Už išsiskyrimą iš bendraamžių berniukams* gali tekti brangiai sumokėti: jie gali būti atstumti bendraamžių grupės, patirti priekabiavimą ir patyčias, taip pat fizinį smurtą. Štai kodėl berniukai*, pasirenkantys „moteriškas“ profesijas, ypač tokį stereotipiškai laikomą moterišką darbą kaip slauga ir rūpinimasis kitais, kuris susijęs su emocijomis, patiria neigiamą savo aplinkos reakciją, yra priversti teisintis ir ginti neva „nenatūralų“ pasirinkimą, kad įrodytų savo vyriškumą.

Dėl lyčių stereotipų padiktuotos nuostatos, kad darbas socialinėje srityje pagal savo pobūdį yra moteriškas, berniukai*, nusprendę jį pasirinkti, susiduria su abejonėmis dviem lygmenimis:

1. lytinio tapatumo lygmeniu: pasirinkdami feminizuotą profesiją jie labiau susitapatina su moteriškumu ir rizikuoja atsidurti pažeidžiamoje ir marginalizuotoje padėtyje savo vyriškoje aplinkoje;
2. kompetencijų lygmeniu: kaip ir moterų*, pasirinkusios profesijas, kuriose dominuoja vyrai*, jie turi įrodyti, kad yra pajėgūs atlikti šį darbą.

Dėl minėtų dviejų spaudimo šaltinių vyrai* vengia socialinės srities profesijų arba atranda jose specialių nišų, pavyzdžiui: techninį, vadybinį, operatyvų ar fizinį darbą. Kyla ir dar viena papildoma problema – berniukai* neturi tinkamo pavyzdžio, nes minėtos profesijos dažniausiai pristatomos per moteriškus personažus ir moteriškas savybes (globa, emocionalumas, motinystė).

Toliau aprašytą metodą galima naudoti aptariant informacinę medžiagą apie profesijas, griaunant joje pateiktus lyčių stereotipus ir apmąstant alternatyvius, lyčių požiūriu neutralius profesijų pristatymus.

5 dalis. Profesijos žvelgiant iš lyties perspektyvos

Metodas:	Profesijos žvelgiant iš lyties perspektyvos
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą	<p>Žinios: Lyčių lygybe grįsto profesijų analizės metodo taikymas.</p> <p>Įgūdžiai: Savo stereotipinių nuostatų apmąstymas ir profesijų suvokimas iš lyties perspektyvos.</p>
Tikslinė grupė:	Profesinio orientavimo konsultantai, įdarbinimo agentūrų jaunimo darbuotojai ir kt.
Priemonės:	<p>Didelis popieriaus lapas, žymekliai, kompiuteris ir projektorius, klausimynas kiekvienam dalyviui.</p> <p>Medžiagos, kuri gali būti nagrinėjama pavyzdžiai: Jungtinių Valstijų darbo departamentas, Darbo statistikos biuras, „Occupational Outlook“ vadovas, darželių ir pradinių mokyklų mokytojai: https://www.bls.gov/ooh/education-training-andlibrary/kindergarten-and-elementary-school-teachers.htm Occupational Video - Early Childhood Educator, Government of Alberta, Canada: https://www.youtube.com/watch?v=9DJzMTQjsOA</p>
Pasiruošimas:	<p>Peržiūrėjus garso ir vaizdo medžiagą (profesijų pristatymus vaizdo filmuose, vadovuose mokytojams, profesijos konsultantams), vyksta individualus darbas. Prašome atsakyti į klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokia yra garso ir vaizdo medžiagos pagrindinė mintis? • Į ką kreipiamasi šioje medžiagoje? Kokiais būdais? • Kaip pristatomos darželio auklėtojo ar slaugytojo profesijos? • Kaip pristatoma lytis? • Kaip šioje medžiagoje turėtų būti kalbama apie berniukus*, skatinant juos rinktis socialinės srities profesijas (pavyzdžiui: darželio auklėtojo, slaugytojo ir pan.)
Laikas užduočiai atlikti:	90 min.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	<p>Dalyvių skaičius: 5–20.</p> <p>Ši metodinė užduotis paremta projekto „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ įgyvendinimo metu surinkta ir išnagrinėta medžiaga apie profesinį orientavimą. Mokymų dalyviai turės galimybę susipažinti su šia medžiaga ir ją aptarti grupelėmis ir visi kartu.</p>

<p>Eiga:</p>	<p>Įvadas ir metodinės užduoties pristatymas: šios užduoties metu skatinkite dalyvius pažvelgti į profesijas iš lyties perspektyvos ir įsigilinti, kaip lyčių stereotipai ir socialinės normos veikia vyrų* ir moterų* profesinius pasirinkimus (10 min.)</p> <p>Individualus darbas: dalyviai gauna klausimynus su šiais klausimais:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokia yra garso ir vaizdo medžiagos pagrindinė mintis? • Į ką kreipiamasi šioje medžiagoje? Kokiais būdais? • Kaip pristatomos darželio auklėtojo ar slaugytojo profesijos? • Kaip pristatoma lytis? • Kaip šioje medžiagoje turėtų būti kreipiamasi į berniukus*, skatinant juos rinktis globos ar rūpybos profesijas (pavyzdžiui: darželio auklėtojo, slaugytojo ir kt.)? <p>Laikas, skirtas užsirašyti pastabas ir atsakyti į klausimus (apie 15 min.)</p> <p>Darbas grupelėmis: paprašykite dalyvių pasidalyti savo atsakymais ir nuspręsti, kuris grupelės narys pristatys pagrindines mintis bei išvadas bendro aptarimo metu (10 min.)</p> <p>Bendras aptarimas: surinkite grupelių atsakymus ir užrašykite juos ant didelio popieriaus lapo. Aptarkite pagrindines išvadas ir novatoriškas idėjas, kaip būtų galima skatinti berniukų* susidomėjimą socialinės srities profesijomis. Aptarimo pabaigoje pasiūlykite dalyviams pasižiūrėti ir įvertinti audiovizualinę medžiagą iš Austrijos, pavyzdžiui, filmą apie darželio auklėtojus, kuriame atkreipiamas dėmesys į lyčių įvairovę profesijose (30 min.)</p>
<p>Metodo taikymo tikslai:</p>	<p>Šio metodo taikymo tikslas – pažvelgti į profesijas iš lyčių perspektyvos ir apmąstyti, kaip mokytojai, profesinio orientavimo konsultantai ir įdarbinimo agentūrų jaunimo darbuotojai galėtų paskatinti berniukus* rinktis socialinės srities profesijas.</p>
<p>Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių stereotipų poveikį?</p>	<p>Taikant šį metodą dalyviai skatinami atkreipti dėmesį į lyčių stereotipus ir socialines normas, darančias įtaką lyčių pasiskirstymui tam tikrose profesijose. Taip pat atkreipiamas dalyvių dėmesys į jų pačių nusistatymus ir stereotipais paremtą nuomonę apie lyčių skirtumus. Dalyviai skatinami atsižvelgti į lyčių aspektą teikiant profesines konsultacijas jaunimui.</p>
<p>Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikinams įvairesnių profesinių galimybių?</p>	<p>Analizuodami medžiagą dalyviai pastebi netolygų lyčių pasiskirstymą pagal profesijas, o tai galėtų paskatinti diskusiją apie tai, kaip reikėtų sudominti berniukus* rinktis socialinės srities profesijas.</p>

Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Taikant šį metodą dalyviai skatinami pažvelgti į profesijas iš lyties perspektyvos.
Variantai:	Mokymų vadovas gali pasirinkti analizuojamą medžiagą pagal savo šalies aktualijas.
Komentari, patirtis, patarimai, grėsmės:	Ši užduotis gali sustiprinti lyčių stereotipais paremtą mąstymą apie rūpybą ir darbą socialinėje srityje. Gali kilti klausimų, kodėl šios srities profesijose reikia vyrų*. Pristatydami šią metodinę užduotį galėtumėte trumpai priminti lyčių stereotipus.
Šaltiniai:	Šią metodinę užduotį projektui „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ parengė Živa Humer (Taikos institutas, Slovėnija).

6 dalis. Teorinis įvadas: struktūriniai socialinės srities profesijų ypatumai

Siekiant išsiaiškinti, kodėl berniukams* reikia lyčių lygybe paremto palaikymo renkantis socialinės srities profesijas, lyčių stereotipai ir vyriškumo normos yra tik viena medalio pusė. Antroji problema susijusi su skirtingomis profesijų, kuriose dominuoja vyrai* arba moterys*, struktūrinėmis sąlygomis, ypač su socialinio darbo nuvertinimu visuomenėje. Kapitalizmo sąlygomis socialinis darbas laikomas neproduktyviu, nesukuriančiu jokios naujos vertės, tačiau atspindinčiu darbuotojų skaičiaus didėjimo ir „priklausomų“ visuomenės narių išlaikymo socialinę kainą. Šis darbas nesukuria pelno, todėl yra nematomas, socialiai ir politiškai ne toks svarbus ir kartais netgi išvis nelaikomas darbu (pavyzdžiui, prilyginant darbą su vaikais žaidimui).

Profesionalus socialinis darbas ir privačiame, ir viešajame sektoriuje yra susietas su moterimis* ne tik kiekybiškai, bet ir simboline prasme: nes viso labo laikomas moteriškos funkcijos šeimoje, taigi privačiame gyvenime, tąsa. O tai savo ruožtu perša mintį, kad toks darbas nereikalauja kvalifikacijos, kad kiekviena moteris* savaimė moka jį atlikti, todėl jam nebūtinai išsilavinimas ir praktika. Jis taip pat pristatomas kaip nešvarus darbas, nes susijęs su žmonių kūnais, ekskrementais ir priežiūra, o dar kaip intymus ir emocinis. O juk intymumas ir emocingumas tariamai neatitinka vyriškumo normų. Be to, amžių bėgyje šį darbą atliko vergai ir tarnai, todėl jis asocijuojasi su vergove. Šiandien Europoje vyresnio amžiaus žmonių priežiūrą ir valymo darbus vis dažniau atlieka imigrantės, todėl socialinis darbas yra susietas su etniškumu ir rase, o tai dar labiau mažina socialinę pagarbą jam. Dėl šio darbo nuvertinimo už jį akivaizdžiai nepakankamai mokama, nors dirbama sunkiomis sąlygomis, ilgas valandas ir pamainomis, savaitgaliais ir švenčių dienomis, intensyviai ir fiziškai.

Tyrimai rodo, kad net ir žemos kvalifikacijos profesijos, kuriose dominuoja vyrai*, paprastai

yra geriau mokamos nei tos, kuriose daugumą sudaro moterys*. Pirmosios yra pelniusios didesnę socialinę pagarbą ir turi geresnę profesinę reputaciją. Tai reiškia, kad merginos* laimi, kai renkasi netradicinę savo lyčiai profesiją, o vaikinai* praranda daugiau, nei įgyja. Jiems tai reiškia įsitraukimą į darbo sritis, kurios nesulaukia deramos socialinės pagarbos, yra menkai mokamos, pasižymi sunkiomis darbo sąlygomis ir nepakankamu profesionalumu. Be to, jose menkos paaukštinimo galimybės. Būtent todėl vaikinų* palaikymas renkantis socialinės srities profesijas yra ypač sudėtinga užduotis, reikalaujanti ne tik lyčių lygybe pagrįsto profesinio orientavimo, bet ir socialinių pokyčių: aukštesnių pajamų, didesnės pagarbos, paaukštinimo galimybių, ne tokių sunkių darbo sąlygų. Todėl vyrų* pritraukimas į šias profesijas ir yra viena iš galimų pagarbos šioms profesijoms ir darbo sąlygų jose gerinimo strategijų.

Toliau aprašytas metodas skirtas nustatyti teigiamiems socialinio darbo aspektams tapatumo, struktūrinių sąlygų ir vertingumo lygmenimis, siekiant juos panaudoti motyvuojant ir įgalinant mokinius rinktis socialinės srities profesijas.

7 dalis. Globa yra šauni, arba apie globą kitaip

Tai – dalyvavimu grįstas metodas, skatinantis lyčių lygybe paremtą profesinį ir pedagoginį berniukų* ir vaikinų* orientavimą rinktis socialinės srities profesijas.

Metodas:	Globa yra šauni, arba apie globą kitaip.
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Padėti mokymų dalyviams išsiaiškinti ir bandyti keisti savo stereotipais grįstas nuostatas; pabrėžti pozityvius globos (kaip visuomeninės vertybės, darbo ir lyčių vaidmenimis paremtos veiklos) ypatumus.
Tikslinė grupė:	Profesinio orientavimo konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Didelis popieriaus lapas, rašikliai, kortelės, ant kurių galima rašyti.
Laikas užduočiai atlikti:	Iki 120 min. (30 min. metodo pristatymui ir trumpai diskusijai; 15 min. individualiam darbui; 30 min. diskusijai grupelėmis; 45 min. bendrai diskusijai).
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Dalyvių skaičius: 4–20. Patalpos: viena didelė patalpa, kurioje tilptų visos grupelės, arba keletas mažesnių. Situacija: mokymus reikėtų rengti dienos metu, kad dalyviai nesijaustų pernelyg pavargę ir sugebėtų mąstyti.

<p>Eiga:</p>	<p>Metodo pristatymas ir trumpa diskusija (30 min.): pristatymo metu paaiškinkite, ką mokymų dalyviai turės daryti, taip pat inicijuokite trumpą diskusiją apie tai, kokios yra vyraujančios visuomenės nuostatos apie globą. Išskirkite tris globos vertinimo aspektus ir paskatinkite dalyvius apmąstyti, kokiais kontrargumentais jie galėtų paneigti šias jose vyraujančias nuostatas:</p> <p>globa nėra visuomeniškai vertinga (globa kaip visuomeninė vertybė); globa neperspektyvus ir sunkus darbas už mažą užmokestį (globa kaip darbas, profesija); globa yra natūralus darbas merginoms ir moterims, bet neįprastas vaikinams ir vyrams (globa kaip lyčių vaidmenimis grįsta veikla).</p> <p>Individualus darbas (15 min.): paprašykite dalyvių sugalvoti po vieną kontrargumentą minėtoms vyraujančioms visuomenės nuostatomis (globa kaip visuomeninė vertybė, globa kaip darbas ir profesija, globa kaip lyčių vaidmenimis grįsta veikla).</p> <p>Diskusija grupelėmis (30 min.): pasiūlykite dalyviams pasidalyti savo sugalvotais kontrargumentais ir juos užrašyti ant kortelių.</p> <p>Bendra diskusija (45 min.): surinkite korteles ir suskirstykite jas pagal globos vertinimo aspektus. Visi drauge aptarkite dalyvių pastebėjimus.</p>
<p>Metodo taikymo tikslai:</p>	<p>Šiuo metodu siekiama ne paneigti visuomenėje vyraujančias nuostatas apie globą, kurios iš dalies yra teisingos, tačiau parodyti ją kaip teigiamą vertingą socialinę ir profesionalią veiklą, tinkamą ne tik moterims*, bet taip pat vaikinams* ir vyrams.*</p>
<p>Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių stereotipų poveikį?</p>	<p>Taikydami šį metodą ne tik atkreipsite mokymų dalyvių dėmesį į lyčių stereotipais grįstą nuostatą, jog globa yra tik moterų* sritis, bet ir padėsite suvokti, kad vyrai* lygiai taip pat pajėgūs dirbti socialinį darbą kaip ir moterys*. Šis metodas padės jiems suprasti, jog skatinant vaikus rinktis netipiškas profesijas, naudos gauna ne tik paramos gavėjai (vaikai, pagyvenę žmonės, asmenys su negalia ir ligoniai), bet ir apskritai visa visuomenė.</p>
<p>Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikinams įvairesnių profesinių galimybių?</p>	<p>Šiuo metodu siekiama ugdyti pozityvias nuostatas apie globą kaip visuomeniškai svarbią bei perspektyvią veiklą. Minėtomis nuostatomis mokymų dalyviai galės remtis profesinių konsultacijų metu, kad paskatintų vaikus* rinktis netipiškas socialinės srities profesijas.</p>
<p>Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?</p>	<p>Šiuo metodu siekiama atkreipti dėmesį į tai, jog darbas socialinėje srityje gali būti naudingas, visuomeniškai vertingas ir perspektyvus.</p>

<p>Komentariai, patarimai, grėsmės:</p>	<p>Diskusijos apie tai, jog vyrai* taip pat yra pajėgūs ir tinkami dirbti socialinį darbą, gali sustiprinti mokymų dalyvių lyčių stereotipais grįstas nuostatas. Kita vertus, tai gali būti itin naudinga, norint atkreipti dėmesį į tai, kaip nereikėtų mąstyti apie rūpybą, siekiant lyčių atotrūkio mažinimo šioje srityje.</p> <p>Svarbu nevengti diskutuoti apie neigatyvius socialinio darbo aspektus (tokius kaip prastos darbo sąlygos, menkas atlyginimas, darbo nuvertinimas, feminizacija ir pragmatiškumas). Vertėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kaip galima suderinti pozityvius socialinio darbo aspektus su šio darbo realybe.</p> <p>Pastaba: Reikėtų atkreipti mokymų dalyvių dėmesį į neigiamas globos plėtros tendencijas (pvz.: globos robotizavimą ar verslumo ir „naujo viešojo valdymo“ kryptis šioje srityje) kaip argumentą, kodėl verta pritraukti vaikus į šią sritį.</p>
<p>Šaltiniai:</p>	<p>Šią metodinę užduotį projektui „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ parengė Majda Hrženjak (Taikos institutas, Slovėnija).</p>

Naudingos papildomos nuorodos ir literatūra:

- Bettio, Francesca; Verashchagina, Alina (2009). Gender Segregation in the Labour Market: Root Causes, Implications and Policy Responses in the EU. Brussels: European Commission.
- Hrženjak, Majda (2007). Invisible Work. Ljubljana: Peace Institute.
- Scambor, Elli; Wojnicka, Katarzyna; Bergman, Nadja (ur.) (2013). Study on the Role of Men in Gender Equality. Available at http://ec.europa.eu/justice/events/role-of-men/index_en.htm.

3.4. 4 MODULIS: PROFESINIS ORIENTAVIMAS, DAUGIAUSIA DĖMESIO SKIRIANT LYČIAI

Tikslas

Modulio tikslas – pateikti informaciją apie strategijas ir metodus, padedančius profesiniame orientavime dalyvaujantiems asmenims geriau suprasti save. Šios žinios palengvins savirefleksijos įgūdžių įgijimą ir tobulinimą ugdymo procese, taip pat gebėjimą konkretizuoti ir planuoti ateitį, suteikiant sau daugiau vidinės laisvės pasirinkti tinkamiausią ir mėgstamiausią profesinę sritį.

Mokymosi rezultatai

Įsisavinę modulį, mokymų dalyviai įgis šias kompetencijas:

- Gebėjimą geriau pažinti save (savižina ir tobulėjimas), įskaitant įsivertinimo ir savianalizės įgūdžių tobulinimą.
- Geresnį savo vertybių suvokimą ir supratimą, kaip šios vertybės siejasi su karjeros plėtra.
- Supratimą apie karjeros sprendimus ir orientavimą apmąstant tradicinius lyčių vaidmenis ir netradicines profesijas.
- Supratimą, kaip sektini pavyzdžiai skatina abejoti esamais stereotipais.
- Geresnį supratimą apie daugialypes ir susikertančias tapatybes.
- Įsipareigojimą skatinti įvairovę ir įtrauktį.

Modulio struktūra

Visam moduliui reikėtų skirti 180 minučių.

1 dalis. Skirtumas tarp profesinio orientavimo, karjeros orientavimo ir vertybinių orientacijų	30 min
2 dalis. Lyčių lygybe pagrįsto karjeros orientavimo sistema dirbant su vienu mokiniu	100 min
3 dalis. Profesinis orientavimas sutelkiant dėmesį į lytį ir sąveikinį aspektą (interseksionalumą)	80 min
4 dalis. Individualus orientavimas	Nuo 60 iki 120 min.

Modulio dalys

1 dalis: Skirtumas tarp profesinio orientavimo, karjeros orientavimo ir vertybinių orientacijų

Teorinis įvadas: daugelyje visame pasaulyje įgyvendinamų švietimo sistemų vertybinės orientacijos yra holistinis dalykas, suteikiantis besimokantiems pagrindinius gyvenimo įgūdžius, kurie, be kita ko, apima savęs ir savo asmeninės gerovės tobulinimą, tarpasmeninių santykių supratimą, pilietiškumą, karjeros orientavimą ir pasirinkimą ir kt.

Karjeros orientavimas, suprantamas kaip su profesija susijusių prioritetų modelis, paprastai vyksta ankstyvame amžiuje ir dažnai išlieka gana stabilus per visą žmogaus profesinį gyvenimą.

Profesinis orientavimas yra praktiškesnis, susijęs su konkrečia darbo vieta, įtraukiantis konkretaus darbo tvarką ir procesus, tam tikrų ir (arba) specifinių darbo įgūdžių reikalavimus, darbo valandas ir užmokestį, tobulėjimo galimybes, darbo užmokesčio augimą ir t.t. Dalyvaujant profesinio orientavimo veikloje mokiniai supranta, kaip organizuojama įmonė ir kaip ji veikia, kaip konkretus darbuotojas prisideda prie šių pastangų ir ko iš jo ar jos tikimasi. Profesinio orientavimo metu perteikiama ši informacija ir sukuriama struktūra, parodanti mokiniams, kur jie gali pritapti.

Vertybinėms orientacijoms ir karjeros orientavimui tenka lemiamas vaidmuo ruošiant mokinius darbo pasauliui, suteikiant jiems įgūdžių išlikti svarbiems ekonomikoje ir visuomenėje, gyventi užsiimant juos tenkinančia veikla. Vertybinėms orientacijoms ir profesiniam orientavimui skirti mokymai pabrėžia konkrečias detales (ką ir kaip), o karjeros orientavimo metu pagrindinis dėmesys skiriamas bendram vaizdai (kodėl).

Nenuostabu, kad daugelis jaunesnio amžiaus mokinių pasimeta susidūrę su neribotomis karjeros galimybėmis. Dauguma jų sutrinka ir net nustemba, gavę informaciją apie šimtus karjeros kelių, juolab kad apie kai kuriuos iš jų jie dar niekada negirdėjo. Jiems sunkiai sekasi išreikšti savo požiūrį į darbą ar suprasti, kokių darbo įpročių jiems prireiks. Kartais jie nesugeba nuspręsti, kuri karjeros sritis jiems geriausiai tiktų. Jie gali puoselėti įvairias svajones, bet nesugebėti logiškai paaiškinti, kodėl nori rinktis būtent tą kelią ar kot urėtų imtis konkrečiam tikslui pasiekti.

Karjeros planavimo modelis, reikalaujantis, kad asmuo būtų iniciatyvus ir sugebėtų gauti jam prieinamą paramą, gali netikti daugeliui jaunų žmonių, kurie dar neturi tinkamų gyvenimo įgūdžių, nors suaugusiems dažnai atrodo atvirkesniai. Taigi karjeros planavimas yra tęstinis procesas, padedantis suformuoti požiūrį. Jis suteikia mokiniams įgūdžių ir žinių, reikalingų norint geriau suprasti save per išsilavinimo ir karjeros perspektyvų aiškinimąsi. Svarbus karjeros planavimo indėlis yra asmens savimonės, savimotyvacijos ir gyvenimo įgūdžių ugdymas, kai užsibrėžiami perspektyvūs tikslai, nuolat mokomasi ir gaunama išsilavinimo teikiama nauda.

Teisingas ir laiku atliekamas karjeros orientavimas gali suteikti mokiniui(-ei) supratimo apie karjeros galimybes, kurios jam ar jai geriausiai tiktų. Tai galiausiai lemia pagrįstų sprendimų priėmimą, remiantis parengtais planais, siekiant konkrečių karjeros tikslų. Mokiniai labiau įsitraukia į švietimą ir yra daug labiau motyvuoti dėl savo ateities, kai turi aiškų supratimą apie save ir tai, kaip galėtų gyventi ir dirbti baigę mokyklą. Todėl akivaizdu, kad mokiniai, nedalyvavę karjeros orientavime, baigę mokyklą neturi galybės suvokti, „ką daryti“ ir „kur pasukti“.

Praktinis įvadas: jei konsultavimą dėl karjeros vykdo tinkamas asmuo, karjeros orientavimas tikrai padės nuspręsti, kuris kelias labiausiai atitinka asmeninius bet kokio amžiaus mokinių siekius ir lūkesčius. Daugelio jaunų žmonių įkvėpėjais šioje srityje tampa artimi giminaičiai, draugai, vyresnieji mentorai ir pan. Tėvai ir kiti šeimos nariai gali suteikti svarbią paramą ar tapti sektinu pavyzdžiu mokiniams, priimantiems gyvenimo ir karjeros sprendimus. Šeimos narius taip pat galima aktyviai įtraukti į pagalbą renkantis tam tikras darbo vietas. Draugų nuomonė taip pat daug lemia.

Tėvai, draugai ir šeimos nariai suteikia palaikymą, tačiau dažnai negali patarti karjeros klausimais, nes remiasi tik savo kasdiene patirtimi. O tai reiškia, kad jauniems žmonėms pateikiamos nuspėjamos ir siauros darbo galimybės, dažnai grindžiamos stereotipais apie profesijos pasirinkimą lyties pagrindu, tuo pačiu apribojant jų būsimus pasiekimus.

Sektiniais pavyzdžiais tampa žmonės, pasižymintys teigiamomis savybėmis, kuriuos mokiniai gali būti pasirengę mėgdžioti. Mokiniai gali turėti daugybę sektinų pavyzdžių, atspindinčių įvairius gyvenimo vaidmenis: vienas asmuo gali būti puikus atsidavusio darbuotojo, o kitas – rūpestingo tėvo pavyzdys. Šie sektini pavyzdžiai gali pakeisti mokinių gyvenimą ir įkvėpti juos rinktis netradicines profesijas arba vengti stereotipų renkantis.

Specialistams (mokytojams, konsultantams, pedagogams ir kitiems praktikams), atsakingiems už mokinių orientavimą karjerai ir jų konsultavimą, tenka svarbus vaidmuo teikiant tikslią ir išsamią informaciją apie karjeros pasirinkimo kelius ir galimybes, taip pat padedant priimti pagrįstus sprendimus dėl savo dalyko pasirinkimo ir tolesnio profesinio gyvenimo kelio.

Mokinių karjeros konsultavimo specialistai padeda jiems tyrinėti, siekti ir įgyvendinti savo karjeros tikslus šiomis priemonėmis:

- a) suteikdami galimybę geriau pažinti save, išsiaiškinant savo interesus, vertybes, sugebėjimus ir asmenybės tipą;
- b) nurodydami mokiniams žinių apie darbą ir profesijas išteklius;
- c) įtraukdami mokinius į sprendimų priėmimo procesą, kad jie galėtų pasirinkti karjeros kelią, atitinkantį jų pačių interesus, vertybes, sugebėjimus ir asmenybės tipą;
- d) talkindami tapti aktyviais savo karjeros vadybininkais

Be to, specialistams tenka svarbus vaidmuo padedant mokiniams įvertinti įvairių profesijų teikiamą naudą ir aiškinant, kaip jos prisideda prie darnaus visuomenės vystymosi. Ugdymas karjerai taip pat apima mokinių įgūdžių lavinimą ir priemonių, skirtų pozityviamjų tėvų ir kitų įtakingų asmenų įtraukimui, kūrimą, siekiant paremti mokinių pasirinkimus.

2 dalis: Lyčių lygybe pagrįsto karjeros orientavimo sistema dirbant su vienu mokiniu

Šiuolaikinėje dinamiškoje ekonomikoje jauniems žmonėms atsiveria vis daugiau galimybių. Vis dėlto siekiant, kad jauni žmonės sugebėtų kuo geriau pasinaudoti prieinamomis galimybėmis, jiems reikia tinkamu metu suteikti tinkamą informaciją ir patarimus, atitinkančius jų individualius poreikius. Konsultuojant dėl gyvenimo kelio pasirinkimo, galimos ar pageidaujamos karjeros ir darbo reikia atsižvelgti į mokinių poreikius, interesus ir siekius. Šis procesas gali pareikalauti nemažai laiko sąnaudų ir emocijų iš abiejų pusių – ir mokinio, ir asmens, patariančio ir padedančio orientuotis karjeros srityje.

Teorinis įvadas: pažangios karjeros konsultacijos grindžiamos tam tikrais principais, pvz., kad žmonės geba ir gali patys pasirinkti karjerą. Daugelyje visuomenių manoma, kad galimybės ir pasirinkimai turėtų būti prieinami visiems, nepriklausomai nuo lyties, socialinės ir ekonominės klasės, religijos, (ne)galios, seksualinės orientacijos, amžiaus ar kultūrinio konteksto. Vis dėlto socialinis, ekonominis, psichologinis ir kultūrinis asmens kontekstas daro įtaką šiam procesui ir gali nulemti konkretų profesinį pasirinkimą. Kai kurie mokslininkai (Simpson, 2005) teigia, kad esama trijų interaktyvių įtakų: prigimtinių savybių (pvz.: lytis, gebėjimai), psichologinių arba asmeninių aplinkybių (pvz.: požiūriai, įsitikinimai, ankstesnė patirtis) ir aplinkos arba kultūros veiksnių (pvz.: normos, kolegų spaudimas, žiniasklaida). Be to, įtaką profesijos pasirinkimui gali daryti aplinkos ir socialinė sistema, apimanti geografinę padėtį, politinius sprendimus, istorines tendencijas, globalizaciją, socialinę ir ekonominę padėtį, darbo rinką.

Paplitusi nuomonė, kad profesijos pasirinkimas greičiausiai susijęs su asmenybės išraiška ir kad profesinės grupės narius turėtų vienyti panašios asmeninės savybės, kartais susijusios su jų lytimi. Vadovaujantis stereotipiniais lyčių ypatumais palaikoma mintis, kad viena lytis gali neturėti įgūdžių, reikalingų atlikti „kitos“ lyties vaidmenį. Tėvai ir specialistai, dirbantys su mokiniais, dažnai nepaiso socialiai nustatytų lyčių vaidmenų svarbos ir poveikio. Tačiau teorija teigia, kad lytis, kaip pagrindinis asmens socialinio įvaizdžio elementas, yra pirmasis savimonės aspektas, pagal kurį jaunimas vertina skirtingų profesijų patrauklumą, o jauniems žmonėms,

ypač vaikinams*, dar ir savasties aspektas, kurį jie mažiausiai nori pažeisti rinkdamiesi profesiją (Simpson, 2005). Žvelgiant iš šios perspektyvos, dėl lyčių socializacijos procesų vaikinai* renkasi profesijas, kuriose dominuoja vyrai* (jose reikia vyrams būdingų asmeninių savybių). Jie gali atsakyti savo pageidaujamo pasirinkimo suvokdami jo neprieinamumą (pvz., neteisingas lyties tipas, žemas prestižas ir statusas), nes visuomenės keliamos ir pačių susikurtos kliūtys diskriminuoja jų laisvą pasirinkimą. Šios kliūtys, kurių paprastai vaikinai* nepajėgia įveikti vieni patys, gali tapti didele problema, ypač panorusiems rinktis netradicines darbo sritis.

Praktinis įvadas: vadinamosios netradicinės profesijos yra tos, kuriose tam tikros grupės nepakankamai atstovaujamos (dažniausiai tai taikoma vadinamosioms vyriškoms* ar moteriškoms* profesijoms). Profesinė segregacija, kai vyrai* ir moterys* verčiami rinktis karjerą pagal visuomenės „vyriškumo“ ir „moteriškumo“ apibrėžimus, riboja optimalų žmonių suderinamumą su darbais, kuriuose jie galėtų geriausiai panaudoti savo įgūdžius ir įgyvendinti užmojus. Segregacija riboja moterų* galimybes įnešti indėlį į tradicines vyriškas* profesijas, tačiau taip pat ir vyrų* galimybes rinktis tradicines moteriškas* profesijas.

Specialistai, atsakingi už karjeros patarimus jauniems žmonėms, turi išmanyti naujokų įsidarbinimo tendencijas darbo rinkoje, kad galėtų jiems suteikti tikslią informaciją. Tai svarbi problema, nes dėl globalizacijos ir technologijų tolydžio mažėja daugelio tradiciškai vyriškų* darbo vietų prieinamumas (McGrew, 2016). Daugelyje profesijų, kuriose per ateinančius dešimtmečius bus daugiausiai darbo vietų, įskaitant sveikatos priežiūrą ir rūpybą, administracinę pagalbą, ankstyvąjį ugdymą ir priežiūrą, maisto produktų gamybą ir viešąjį maitinimą, šiandien daugiausia dirba moterys*, o vyrų stygių* šiuose darbuose iš dalies lemia jų nenoras atlikti tradiciškai moteriškus vaidmenis (Ansel, 2016). Ekspertai tvirtina, kad siekiant užkirsti kelią profesinei lyčių segregacijai greta reformų darbo rinkose reikės visapusiškos strategijos, skirtos užkirsti kelią lyčių stereotipų formavimui jauname amžiuje. Įtraukusis ugdymas turi prasidėti anksti, kad būtų daromas ilgalaikis poveikis vaikų įsitikinimams ir patirčiai, keičiant suvokimą, kad jų galimybes turėtų nulemti lytis (McGrew, 2016).

Kiti tyrėjai pabrėžia faktą, kad pakitusios lyčių normos paveikė daugelį profesijų, todėl kai kurios profesijos, kuriose dominavo moterys*, jau ne taip stipriai siejamos su moteriškomis savybėmis (pvz., rūpyba) kaip kitos (Torre, 2018). Įdomus tyrimas, nagrinėjantis užimtumo pokyčius pagal skirtingas darbo kategorijas JAV nuo 1950 m., rodo, kad iš 459 profesijų 82-ose įvyko pokyčių, tai yra tose, kuriose dominavo vyrai*, ėmė vyrauti moterys* ir (arba) moteriškose* profesijose daugumą perėmė vyrai*, taigi reikėtų turėti omenyje, kad bėgant metams tam tikra profesija gali kisti ne kartą. Iš 82 profesijų 72-ose vyrų* daugumą* pakeitė moterų* dauguma. O 28 profesijose, kuriose vyravo moterys*, dabar dominuoja vyrai* (Yau, 2017).

Ši tendencija labai akivaizdi didesnių šalių ekonomikose, ypač pastarąjį dešimtmetį. Pavyzdžiui, JAV atliktas tyrimas rodo, kad vis daugiau moterų* ir vyrų* imasi vaidmenų, kuriuos tradiciškai atlikdavo priešingos lyties atstovai. Vyrai* užėmė 30 proc. naujų darbo vietų tokiose pareigose, kurias per pastaruosius aštuonerius metus paprastai užimdavo moterys*. Be to, šiuo metu 27 proc. visų profesijų, kuriose dominuoja moterys*, pavyzdžiui: švietimo sistemos administratorių, vaistininkų, interjero dizainerių, virėjų, buhalterių ir žmogiškųjų išteklių vadovų, priklauso vyrams* (Brooks, 2017). Tyrimas atskleidžia, kad profesijose, kuriose dominuoja moterys*, vyrai* uždirbo daugiausiai; nurodomas ir vyrų*, pasirinkusių šias profesijas nuo 2009 m., procentas:

1. Virėjai, įstaigų ir kavinių darbuotojai – 64 proc.
2. Prekių vitrinų kūrėjai ir langų vitrinų dekoratoriai – 59 proc.
3. Mažmeninės prekybos atstovai – 58 proc.
4. Vaistininkai – 50 proc.
5. Švietimo sistemos administratoriai, vidurinis ugdymas – 49 proc.

6. Pradinių klasių mokytojai, išskyrus specialųjį ugdymą – 49 proc.
7. Baro padavėjai – 48 proc.
8. Draudimo pardavimo agentai – 43 proc.
9. Rinkos tyrimų analitikai ir rinkodaros specialistai – 42 proc.
10. Buhalteriai ir auditoriai – 41 proc.
11. Techninių dokumentų rengėjai – 42 proc.
12. Interjero dizaineriai – 41 proc.
13. Lengvojo kultūrizmo treneriai ir aerobikos instruktoriai – 40 proc.
14. Telerinkodaros specialistai – 40 proc.
15. Mokymo ir tobulinimo programų specialistai – 39 proc.
16. Kvėpavimo terapijos specialistai – 37 proc.
17. Žmogiškųjų išteklių vadovai – 37 proc.
18. Slaugytojai anesteziologai – 37 proc.
19. Gydytojų padėjėjai – 36 proc.
20. Viešųjų ryšių specialistai – 36 proc.

Specialistams, teikiantiems karjeros patarimus mokiniams, svarbu turėti informaciją – duomenis, faktus ir skaičius, kuriuos jie galėtų naudoti individualiuose ar grupiniuose mokymuose aptardami būsimos karjeros ar profesijos pasirinkimą. Pavyzdžiui, tyrimai apie 1991–2011 m. absolventų profesinius pasirinkimus Kanadoje rodo, kad jauni darbuotojai, ir vyrai*, ir moterys*, nuo 25 iki 34 metų, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą, bendrai pasirinko net 11 profesijų iš 25 geriausiųjų. O štai lyčių skirtumai tarp universitetinio išsilavinimo neturinčių asmenų pasirodė didesni – iš 25 geriausių profesijų, kurias 2011 m. pasirinko 25–34 metų vyrai* ir moterys*, bendrai jie pasirinko tik 5.

Skatinimas yra labai svarbus orientavimo ir konsultavimo tikslas dirbant su individualiu vaiku ar mokiniu ir teikiant individualią paramą. Tai taip pat gali apimti paramą studijoms, karjeros planavimą ir užimtumą, informaciją apie profesinį mokymą mokiniams, jų tėvams ir mokytojams, asmenines konsultacijas gyvenimo planavimo ir karjeros orientavimo klausimais, pavyzdžiui: dėl darbo paieškos įgūdžių arba naudojimosi internetinėmis paslaugomis (kreipiantis dėl tolesnio mokymosi galimybių ir kt.), savigalbos paslaugų ir pan.

Užduotis

Metodas:	„Vyriškas“ ar „moteriškas“ darbas?
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Atrasti ir aptarti standartizuotus lyčių vaidmenis ir vyraujančius lyčių stereotipus, susijusius su karjeros galimybėmis.
Tikslinė grupė:	10–16 metų mokiniai. Mokytojai, instruktoriai, konsultantai – visi su mokiniais dirbantys specialistai.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Darbas su vienu vaiku ar mokiniu arba su grupe, kurioje gali būti nuo 5 iki 15 dalyvių.

Priemonės:	Popierius ir rašikliai visiems dalyviams. Konferencinis bloknotas facilitatoriui (darbui grupėje). Profesijų sąrašas visiems dalyviams (žiūrėti toliau).
Laikas užduočiai atlikti:	60–100 min.
Nurodymai ir eiga:	<p>Procesas žingsnis po žingsnio (30 iki 60 min).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Profesijų apibūdinimas (10 min). Išdalykite visiems mokiniams „Profesijų sąrašą“. Perskaitykite šį sąrašą ir pristatykite visas mokiniams nežinomas profesijas. 2. Paprašykite mokinių užpildyti sąrašą (20 min.): pažymėti darbus ir karjerą kaip „vyriškus“, „moteriškus“ arba tinkančius „abiem lytims“. 3. Paklauskite mokinio(-ės)/(-ių), kaip jis/ji/jie atsakė ir kodėl pasirinko būtent tokį atsakymą. Jei dirbate su grupe, surašykite rezultatus konferenciniame bloknote. Paprašykite mokinių paaiškinti, kodėl jie pasirinko vieną ar kitą atsakymą. 4. Mokinių apklausa arba diskusija (30–40 min.): paprašykite dalyvių aptarti ir pasidalyti nuomonėmis: <ul style="list-style-type: none"> • kuri grupė surinko didžiausią „vyriškų“, „moteriškų“ arba tinkančių „abiem lytims“ profesijų skaičių; • kodėl kai kuriems darbams tradiciškai priskiriama lytis; • kokius tyrimus galime atlikti, kad geriau suprastume išvardytų profesijų pobūdį, pvz.: kalbant apie galimybes, prieinamumą, reikalingus įgūdžius ir t.t. <p>Išsiaiškinkite kilusius nesutarimus; jei dirbate didesnėje grupėje, paskirkite mažesnėms grupelėms tirti tas sritis ir t.t.</p>
Metodo taikymo tikslai:	<p>Padėti dalyviams nustatyti, išanalizuoti ir apmąstyti tradicinius karjeros kelius.</p> <p>Paskatinti dalyvius suvokti netradicines karjeros galimybes.</p> <p>Mokyti dalyvius įsiklausyti į visus požiūrius ir sugebėti savarankiškai mąstyti apie lyčių vaidmenis.</p>
Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių stereotipų poveikį?	Bus aptariami ir apmąstomi lyčių stereotipai renkantis karjerą.
Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikinams* įvairesnių profesinių galimybių?	Apmąstant stereotipus išryškėja darbo sąsajos su lytimi. Netradicinių karjeros pasirinkimų aptarimas sudaro svarbią užduoties dalį.

Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Jis atspindi tradicinius ir stereotipinius moteriškumo ir vyriškumo raiškos ypatumus, prieštaraujančius asmenų interesams, ir tokiu būdu skatina poreikį keisti elgesį.
Variantai:	Esama galimybių tęsti veiklą skirtingais būdais, remiantis pirmąja patirtimi, pvz., paprašyti mokinio ar mokinių pasirinkti vieną profesiją ir parašyti trumpą tiriamąjį darbą apie ją.
Šaltiniai:	Activity from: GenderEquityActivityBooklet - AlaskaDepartmentofEducation: https://education.alaska.gov/tls/cte/docs/nto/gender_equity.pdf

Profesijų sąrašas

PROFESIJŲ SĄRAŠAS			
Pažymėkite, ar manote, kad tai „vyriška“, „moteriška“ ar abiem lytims tinkanti profesija			
PROFESIJA	LYTIS		
	Vyriška	Moteriška	Abi
Statybininkas (-ė)			
Skrydžio palydovas (-ė)			
Socialinis darbuotojas(-a)			
Sekretorius (-ė)			
Pradinės mokyklos mokytojas (-a)			
Plaukų stilistas (-ė)			
Modelis			
Parduotuvės tarnautojas (-a)			
Veterinaras (-ė)			
Kūno kultūros mokytojas (-a)			
Virėjas (-a)			
Fotografas (-ė)			
Slaugytojas (-a)			
Gydytojo odontologo padėjėjas(-a)			
Menininkas (-ė)			

Žinių pranešėjas (-a)			
Kosminės technikos inžinierius (-ė)			
Vaistininkas (-ė)			
Auklė			
Laikraščio redaktorius (-ė)			
Kasininkas (-ė)			
Mechanikos inžinierius (-ė)			
Nusikaltimų tyrėjas (-a)			
Santechnikas(-ė)			
Bibliotekininkas (-ė)			
Dietologas (-ė)			
Licencijuotas slaugytojas(-a)			
Apsaugininkas(-ė)			
Dienos priežiūros darbuotojas(-ė)			
Policijos pareigūnas(-ė)			
Buhalteris(-ė)			
Teisininkas(-ė)			
Girininkas(-ė)			
Kineziterapeutas(-ė)			
Ergoterapeutas(-ė)			
Namų šeimininkas(-ė)			
Apskaitininkas (-ė)			
Muzikantas(-ė)			
Anglų kalbos mokytojas(-a)			
Automechanikas(-ė)			
Pilotas(-ė)			
Profesionalus(-i) sportininkas(-ė)			
Programuotojas(-a)			
Sunkvežimio vairuotojas(-a)			

Kraštovaizdžio specialistas(-ė)			
Pienininkas(-ė)			
Baro padavėjas (-a)			
Drabužių dizaineris(-ė)			
Dailidė			
Gydytojas(-a)			
Architektas(-ė)			

3 dalis: Profesinis orientavimas sutelkiant dėmesį į lytį ir sąveikinį aspektą (interseksionalumą)

Teorinis įvadas: terminą „dvigubos diskriminacijos sąveika“ (angl. intersectionality) sukūrė Kimberlé Crenshaw (1989), kalbėdama apie tai, kad antidiskriminaciniai įstatymai neapsaugojo tamsiaodžių moterų*, turint omeny, jog juose rasė ir lytis buvo apibrėžtos kaip viena kitą paneigiančios patirties ir analizės kategorijos. Autorė teigė, kad į asmenis, priverstus priklausyti grupei, su kuria netinkamai elgiamasi, dėl kurios visuomenė turi išankstinių nusistatymų ar kuri yra diskriminuojama dėl nuo jų nepriklausančių situacijų, turėtų būti žiūrima atsižvelgiant į tai, kaip jų tapatybės persidengia ir susikerta, veikdamos jų pasaulio patirtį, ypač sukeliančią diskriminaciją. Sąveikinis požiūris atspindi tokių socialinių kategorijų kaip rasė, lytis, socialinė ir ekonominė padėtis, seksualinė orientacija ir kt. pasireiškimą vienu metu ir šių kategorijų sąveikos būdus, sukuriančius priespaudos, viešpatavimo ir diskriminacijos sistemas. Tapatybė nėra statiška – ji neapibrėžta ir priklauso nuo konteksto. Sąveikinis požiūris suteikia tapatybėms pagrindą, paaiškinantį privilegijas ir priespaudą.

Praktinis įvadas: už karjeros orientavimą ir konsultavimą atsakingi specialistai (mokytojai, konsultantai, pedagogai, kiti praktikai ir t.t.), įkvėpdami ir įgalindami kitus asmenis, ypač mokinius ir jaunimą, siekti savo karjeros ir gyvenimo tikslų, turėtų rodyti atsidavimą įvairovei ir įtraukčiai, nešališkumui ir socialiniam teisingumui. Jie gali vadovautis sąveikiniu požiūriu kaip praktiniu pagrindu, skatindami socialinį teisingumą tų mokinių, kuriems padidėja grėsmė patirti atskirtį ir diskriminaciją dėl jų tapatybės, atžvilgiu. Teikdami karjeros ugdymui reikalingą informaciją ir patarimus, konsultuodami, šie specialistai turėtų suprasti netiesioginio ir nesąmoningo šališkumo žalą ir jo vengti, kreiptis ne į „tam tikros grupės atstovus“, bet į asmenis. Specialistai turi žinoti, kad padėdami mokiniams (o dažnai ir jų tėvams, artimiems šeimos nariams, draugams) suvokti jų vertybes ir išsiaiškinti, kaip šios vertybės siejasi su jų karjeros vystymu, jie gali suteikti balsą žmonėms, kurie jaučiasi jo neturintys arba kurie neproporcingai mažai atstovaujami tam tikrose profesinėse srityse. Tai apima tokias sritis kaip įsitraukimas į konsultavimą karjerai ir veiklą, kuria siekiama užtikrinti teisingumą ir sąžiningumą visiems mokiniams (lygių galimybių principas); procesų, praktikos, strategijų ir struktūrų, dėl kurių padidėja rizika, kad mokiniai pakliūs į nepalankias sąlygas ar bus diskriminuojami dėl susikertančių tapatybių ir negaus tinkamų karjeros orientavimo paslaugų, nagrinėjimas ir įtraukimų karjeros orientavimo praktikų pasitelkimas.

Kalbant apie jaunų žmonių sėkmę mokykloje tenka pripažinti, kad šiuo atveju jų tapatybės gali suvaidinti neigiamą vaidmenį. Norint suvokti daugelį mokinių akademinių, asmeninių ir socialinių problemų priežasčių, svarbu juos konsultuoti, padėti suprasti, kad visuomenėje egzistuoja diskriminacija. Specialistai turėtų suteikti mokiniams tinkamą paramą, priemones ir strategijas

diskriminacinės praktikos, kylančios dėl jų susikertančių tapatybių, panaikinimui. Svarbu padėti ugdyti mokinių pasitikėjimą savimi, pateikiant konkrečių pavyzdžių ir priemonių, išsiaiškinant ir remiant jų gebėjimus, skatinant savivertę. Tai apima pastangas supažindinti mokinius (ir jų šeimas) su visomis jiems prieinamomis galimybėmis, įskaitant netradicines profesijas, ir paskatinti juos patikėti, kad jie gali lavinti įvairiapusių savo įgūdžius ir siekti sėkmės platesnėje visuomenėje.

Užduotis

Metodas:	Empatijos skatinimas per dalijimąsi savo istorijomis
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Interseksionalumas, įvairovė, atskirtis arba įtrauktis.
Tikslinė grupė:	14 metų ir vyresni mokiniai. Mokytojai, instruktoriai, konsultantai – visi su mokiniais dirbantys specialistai.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	5–15 dalyvių.
Priemonės:	Popierius ir rašikliai visiems dalyviams.
Laikas:	50 - 80 min.
Nurodymai ir eiga:	<p>Procesas žingsnis po žingsnio</p> <p>1. Užduotis „Nevienodų sąlygų taikymas“ (10 min.) Dalyviai suskirstomi į mažas grupeles po keturis ar penkis; jie gauna užduotį aprašyti gyvenimišką situaciją, kai su jais pasielgė neteisingai.</p> <p>2. Susipažinimas su kito grupės nario istorija (5 min.) Popieriaus lapai su anonimiškai aprašytais situacijomis sumaišomi ir išdalijami dalyviams. Nei vienam negali tekti paties istorija. Jei taip nutinka, lapai sumaišomi dar kartą.</p> <p>3. Atliekant užduotį dalyvauja facilitatoriai – jie pirmieji pasisako, modeliuodami dalijimąsi asmene patirtimi (5 min.).</p> <p>4. „Atsidurti kito asmens vietoje“ – darbas grupėje (30 min.) Dalyviai perskaito aprašytas situacijas ir pasidalija mintimis, kaip būtų jautęsi to asmens vietoje. Jie pasako kitiems, ką dar norėtų sužinoti apie konkrečią situaciją.</p> <p>Dalyvių diskusija (30 min.): dalyvių prašoma aptarti savo reakciją, prisilietus prie kito asmens gyvenimiškos situacijos ir sunkumų.</p> <p>Kaip jie jautėsi ir ko išmoko iš šios patirties? Ar jiems teko girdėti apie įvairius neteisingo elgesio atvejus? Ar jie supranta asmens tapatybės sudėtingumą? Ar jie empatiškai kitokiai patirčiai?</p>

Metodo tikslai:	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti dalyvius apmąstyti, kaip jie jaustųsi perėmę kito asmens gyvenimą ir patirtį. • Padėti jiems įgyti supratimo apie kitų problemas, bendras neteisingo elgesio su žmonėmis grėsmes, įvairovę ir atskirtį. • Mokyti empatijos analizuojant tikras istorijas apie netinkamą elgesį ir neteisybę.
Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių lygybės aspektą?	Galima aptarti ir apmąstyti lyčių stereotipus.
Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikams* įvairesnių profesinių galimybių?	Apmąstant stereotipus išryškėja darbo sąsajos su lytimi. Netradicinių karjeros pasirinkimų aptarimas sudaro svarbią užduoties dalį.
Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Jis atspindi tradicinius ir stereotipinius moteriškumo ir vyriškumo raiškos ypatumus, prieštaraujančius asmenų interesams, ir tokiu būdu atskleidžia poreikį keisti elgesį.
Metodo šaltiniai:	Activity from the Buy Your Opportunity Workshop, by Jonathan Kodet and Dia Mason (American Psychological Association), based on an experimental exercise developed by Paulo Freire https://www.apa.org/pi/ses/resources/publications/opportunity-workshop-kodet.pdf
Tolesni skaitymai:	Kodet, Jonathan; Mason, DiaA. (2017). Buy your opportunity: An experiential consciousness-raising workshop addressing economic inequality and meritocracy. <i>Radical Pedagogy</i> , 14(1), pp. 89-103

4 dalis: Individualus orientavimas

Teorinis įvadas: į individą orientuotas karjeros konsultavimas (mentorstė arba ugdomasis vadovavimas) – tai procesas, susijęs su asmens karjeros pasirinkimu. Individualus orientavimas labai pasiteisina, kai atsižvelgiama į lyčių lygybės aspektą. Vienas iš lyčių lygybe pagrįsto profesinio konsultavimo aspektų dėmesys ne lyčiams, o asmeniui. Bet tam reikia gerai išmanyti lyčių nelygybės klausimus.

Karjeros konsultantai padeda asmenims atlikti įsivertinimą ir savianalizę. Konsultavimo tikslas – individualių sesijų metu aptarti ir suprasti problemą, duoti patarimų ir įgalinti asmenį priimti pagrįstus sprendimus dėl savo karjeros ar gyvenimo tikslų ir apibrėžti karjeros siekius. Konsultavimas neapsiriboja vien tik patarimais ar sprendimų priėmimu. Konsultavimu siekiama padėti įžvelgti problemų priežastis ir surasti galimus teisingus sprendimus arba pasirinkti veiksmus, atitinkančius asmeninius interesus ir užtikrinančius aplinkinių pritarimą.

Karjeros orientavimas yra tam tikri labiau kvalifikuoto asmens (pedagogo, mokytojo, pedagoginio patarėjo, tėvo, draugo ir kt.) arba atitinkamos srities profesionalo ar eksperto

patarimai arba pagalba asmenims, ypač mokiniams, tokiais klausimais kaip studijos ar karjera, darbas ar pasirengimas profesijai. Tai yra vadovavimo asmeniui, jo priežiūros ar nukreipimo tam tikram veiksmui procesas, supažindinantis jį su jo pasirinkimo teisingumu ar klaidingumu ir sprendimo, nuo kurio priklauso jo ateitis, svarba. Orientavimas leidžia asmeniui tobulėti ir padeda protingai planuoti savo dabartį ir ateitį.

Atsiradus vis daugiau įvairių karjeros kelių ir profesinių galimybių, karjeros konsultavimas arba orientavimas padeda asmenims teisingai pasirinkti, įskaitant atsisakymą stereotipinių nusistatymų ar šališkumo lyties vaidmenų atžvilgiu.

Praktiniai patarimai: Konsultavimas mokykloje įvairiais lygmenimis skiriasi priklausomai nuo pasirenkamų priemonių, taip pat pedagogų, mokytojų, pedagoginių patarėjų ir kitų specialistų pasirengimo teikti tinkamus individualius ar asmeninius patarimus bei nurodymus suinteresuotiems mokiniams. Orientavimas karjerai gali prasidėti nuo bendro pobūdžio diskusijų apie švietimo problemas; vėliau mokinius galima supažindinti su tinkamais mokymosi įpročiais ir padėti jiems tobulėti, be to, susitiktisu jų tėvais ir tokiu būdu padėtispręsti mokinių problemas ir pan. Kitas informacijos ir įkvėpimo šaltinis – vizitų į darbo vietas, tokias kaip pramonės ir verslo įmonės, biurai, aukštosios mokyklos ir kt., rengimas.

Profesionalūs mokyklų konsultantai dažnai sudaro individualius planus, įtraukdami juos į bendrąjį mokinio ugdymo ir karjeros ar profesinį planą. Didžiausias dėmesys skiriamas visapusiškesniam savęs pažinimui per orientavimo ir konsultavimo programą. Individualios karjeros konsultacijos ar orientavimas pasitarnauja:

- bendram mokinio tobulėjimui;
- tinkamam dalykų ir kursų pasirinkimui;
- tinkamam karjeros pasirinkimui ir profesiniam tobulėjimui;
- atitikimui šių pasirinkimų reikalavimams ir naujų iššūkių įveikimui;

SODA modelis – geras individualaus karjeros konsultavimo ar orientavimo ir planavimo pavyzdys. Jo sėkmė priklauso nuo individualių mokinio pastangų ir interesų, taip pat noro atlikti daugybę užduočių ir imtis kitų veiklų, padėsiančių jam geriau suprasti savąjį „aš“ (<https://www.careers.govt.nz/plan-your-career/start-to-plan-or-change-your-career/where-do-i-start/>):

Užduotys

1 metodas:	Veiksmų planas, padedantis pasirinkti mokykloje dėstomus dalykus
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	<ul style="list-style-type: none"> • Stipriųjų ir silpnųjų pusių įsivertinimas mokymosi procese. • Interesų, motyvacijos ir karjeros siekių įsivertinimas. • Netradiciniai karjeros pasirinkimai.
Tikslinė grupė:	10 metų ir vyresni mokiniai. Mokytojai, instruktoriai, konsultantai – visi su mokiniais dirbantys specialistai.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	2–30 dalyvių.
Priemonės:	Popierius ir rašikliai dalyviams.
Laikas:	60 min.
Nurodymai ir eiga:	<p>Procesas žingsnis po žingsnio Pasinaudokite šiuo planu, pasirinkdami dėstomus dalykus kitiems mokslo metams (30 min.)</p> <p>1 žingsnis: Pagalvokite, kokie dalykai mokykloje jums patinka.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dalykai, kurie man patinka dabar. • Dalykai, kuriuos norėčiau pasirinkti kitais metais ir kurių dar nesimokiau. • Dalykai, apimantys mano mėgstamą užklasinę veiklą, pvz.: mėgstu groti, padėti žmonėms, kūrybingai mąstyti. <p>2 žingnis: Pagalvokite, kokie dalykai jums sekasi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dalykai, kurie man geriausiai sekasi. • Dalykai, kurie man sekasi kitų nuomone. <p>3 žingsnis: Išsiaiškinkite, kokių dėstomų dalykų prireiks įgyvendinant puoselėjamas mintis apie karjerą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mintys apie karjerą. • Kokius dalykus turėčiau rinktis. <p>4 žingnis: Aptarimas (30 min.): aptarkite su dalyviu(-e) pasirinktus dėstomus dalykus ir mintis karjerai. Paaškindite, kad neturint aiškaus įsivaizdavimo apie individualų karjeros kelią lieka atviri kiti pasirinkimai ir gausybė įvairių galimybių, įskaitant netradicinius karjeros kelius.</p>
Metodo tikslai:	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti dalyvius apmąstyti, kokius dėstomus dalykus jie mėgsta. • Taip pat lūkesčius, susijusius su būsima profesija, vadovaujantis savo interesais. • Suteikti dalyviams savirefleksijos galimybę: apmąstyti savo asmenines savybes ir tolesnio tobulėjimo poreikį, įgyvendinant pasirinktos karjeros siekį.

Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių lygybės aspektą?	Galima aptarti ir apmąstyti lyčių stereotipus.
Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikinams* jvairesnių profesinių galimybių?	Apmąstant stereotipus išryškėja darbo sąsajos su lytimi. Netradicinių karjeros pasirinkimų apmąstymas yra svarbi užduoties dalis.
Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Jis atspindi tradicinius ir stereotipinius moteriškumo ir vyriškumo raiškos ypatumus, prieštaraujančius asmenų interesams, ir tokiu būdu atskleidžia poreikį keisti elgesį.
Metodo šaltiniai:	https://www.careers.govt.nz/

2 metodas:	Mane įkvepianti karjera
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Sektiniai pavyzdžiai, asmeniai pasiekimai, netradiciniai karjeros pasirinkimai.
Tikslinė grupė:	14 metų ir vyresni mokiniai. Mokytojai, instruktoriai, konsultantai – visi su mokiniais dirbantys specialistai.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Individualus darbas.
Priemonės:	Popierius ir rašikliai dalyviams.
Pasiruošimas:	Papildomo pasiruošimo nereikia.
Laikas:	60 min.
Patalpos:	Nėra rekomendacijų.
Nurodymai ir eiga:	Minčių apie asmenį, kurio gyvenimu ir karjera dalyvis žavisi, išdėstymas raštu (30 min.):

	<ul style="list-style-type: none"> • Kokiomis vertybėmis, įsitikinimais ir idealais vadovaujasi šis žmogus? • Kokią karjerą pasirinko šis žmogus? • Kaip jis įgijo pasirinktą profesiją ar reikiamus įgūdžius? Kokiais pasiekimais šis žmogus didžiuojasi? • Kokius iššūkius jis turėjo įveikti, kad pasiektų tai, ką turi? • Kaip šis žmogus įveikė iššūkius? • Kokios jo kvalifikacijos? • Kokia jo kasdienybė? • Kas jam padėjo? • Kokius panašius įgūdžius ar asmenines savybes ir jūs norėtumėte išsiugdyti? • Ko galite pasimokyti iš šio žmogaus? <p>Diskusija (30 min.): paprašykite dalyvių pasidalyti mintimis šiais klausimais:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ko jie išmoko analizuodami pasirinkto žmogaus patirtį? Ar jie supranta, ko reikia norint įveikti panašius iššūkius? • Ar jie supranta savo pasirinkto sektino pavyzdžio asmenybės tapatumo sudėtingumą? • Ar dabar jiems aiškiau, kas slypi už sėkmingos karjeros ir ar jie pasirengę eiti panašiu keliu?
Metodo tikslai:	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatinti dalyvius aprašyti, o taip pat ir apmąstyti kito asmens gyvenimą, patirtį ir laimėjimus, kuriuos jie norėtų mėgdžioti. • Padėti dalyviams suprasti, kokių pastangų prireiks ir kokius iššūkius gali tekti įveikti, pasirinkus panašius gyvenimo siekius ir karjerą. • Paskatinti dalyvius susimąstyti ne tik apie sektinu pavyzdžiu laikomo žmogaus pasiekimus, bet ir apie savo karjeros kelią.
Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių lygybės aspektą?	Galima aptarti ir apmąstyti lyčių stereotipus.
Kaip šio metodo taikymas suteikia vaikinams* įvairesnių profesinių galimybių?	Apmąstant stereotipus išryškėja darbo sąsajos su lytimi. Netradicinių karjeros pasirinkimų apmąstymas sudaro svarbią užduoties dalį.
Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Jis atspindi tradicinius ir stereotipinius moteriškumo ir vyriškumo raiškos ypatumus, prieštaraujančius asmenų interesams, ir tokiu būdu atskleidžia poreikį keisti elgesį.
Metodo šaltiniai:	Careers New Zealand: Mycareerinspiration – exercise. https://www.careers.govt.nz/plan-your-career/get-ideas-for-your-career/how-to-get-ideas-for-your-career/#cID_7748

3.5. MODULIS 5: RŪPESTINGASIS VYRIŠKUMAS

Tikslas

Modulio tikslas – suteikti žinias apie rūpestingojo vyriškumo sampratą teorijoje ir praktikoje. Modulyje pristatyti du gerosios praktikos pavyzdžiai, metodai naudojami darbe su berniukais* (12 metų ir vyresniais). Jie buvo išbandyti vykdant projektą „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ (tarptautiniame kontekste). Šis modulis parodo, kaip laikantis gairių rūpestingojo vyriškumo sampratą galima integruoti į profesinį mokymą. Šis modulis didina supratimą apie profesinio ugdymo, kaip galimybės diegti demokratinio, nehegemoninio vyriškumo ir kasdienių jo praktikų, svarbą. Pasenusios vyriškumo normos vis dar daro didelę įtaką segregacijai pagal lytį darbo rinkoje, o tuo pačiu ir lyčių hierarchijai mūsų visuomenėje. Pateikti metodai ypač turėtų sudominti švietimo, socialinio darbo, lyčių studijų, sociologijos ir kitas dalykinių sričių, kurios kritiškai permąsto lyčių normas ir propaguoja pokyčius lemiantį požiūrį į ugdymą, atstovus.

Mokymosi rezultatai

Susipažinę su modulių, mokymų dalyviai įgis šias kompetencijas:

- Žinių apie rūpestingąjį vyriškumą.
- Žinių, kaip per pratybas integruoti rūpestingojo vyriškumo sąvoką į profesinį mokymą.
- Supratimą apie rūpestingojo vyriškumo sąvokos poveikį kaip erdvės, kurioje berniukai* galėtų kiek įmanoma naudingsiau ir atviriau susipažinti su savo įvairiapuse ateitimi.
- Gebėjimą pripažinti vyriškumo koncepcijos kaitos arba vyriškumų įvairovės svarbą.
- Geresnį supratimą apie vyriškumo įvaidžius, idėjas, normas ir patirtį kasdieniame gyvenime.
- Gebėjimą palaikyti berniukus* renkantis mokymosi ir profesinį kelią socialinėje srityje.

Modulio struktūra

Moduliui reikėtų skirti 170 minučių. Jo struktūra lanksti ir gali būti pritaikyta prie konkrečių dalyvių interesų.

1 dalis. Įvadas į modulį ir temą	10 min
2 dalis. Trumpas teorinis įvadas: rūpestingasis vyriškumas – ką tai reiškia?	30 min
3 dalis. Metodas: Tikri vyrai*	40 min
4 dalis. Teorinis įvadas: pagrindinė informacija apie lytį, galios santykius, sąveikinį požiūrį į vyriškumą ir rūpestingąjį vyriškumą, taip pat rūpestingojo vyriškumo ugdymą profesiniame mokyme	30 min
5 dalis. Metodas: Kaip tikrame gyvenime	60 min

Modulio dalys

1 dalis. Įvadas į modulį ir temą

Supažindinkite mokymų dalyvius su modulio planu. Pradėkite nuo trumpo visų prisistatymo. Jo metu galite pasitelkti paprastą užduotį „Koks darbas jums patiko vaikystėje?“

2 dalis. Trumpas teorinis įvadas: rūpestingasis vyriškumas – ką tai reiškia?

Dar 1990 m. sociologė Joana Acker demitologizavo vadinamąjį „lyties požiūriu neutralų darbuotoją“, pabrėždama, kad įmonės remiasi dviem pagrindinėmis prielaidomis: pirma, mokamas darbas yra atsietas nuo globos ir ūkio darbų šeimoje; antra, mokamas užimtumas yra laikomas pačia svarbiausia gyvenimo dalimi (Acker, 1991). Mokslininkė atskleidė, kad organizaciniai procesai grindžiami netolygiu darbo pasidalijimu „lyties pagrindu“ tarp moterų* ir vyrų*, ir nustatė šių procesų ryšį su nemokamu globos darbu.

Ilgą laiką kapitalistinės sistemos buvo susijusios su savarankiškų subjektų idėja, o J. Acker įrodė, kad „lyčių požiūriu neutralus darbuotojas“ yra vyras*, privalantis neigti ir padaryti nematomais saitus su globėjiška veikla. Tai taip pat liečia globos ir rūpybos darbus, kurie visuomenės vertybių sistemoje, labiau vertinančioje stereotipiškai vyrišką veiklą, prilyginami nemokamam globos darbui.

Remiantis dabartine lyčių tvarka ir nuolatine įtampa tarp hegemoninio vyriškumo ir vyraujančių lyčių normų, globos srityje dirbantys vyrai* susiduria su labiau feminizuoto ir subordinuoto vyriškumo normos sampratomis visuomenėse (Connell, 2000; Hanlon, 2012). Tai juos skatina atsiriboti nuo moteriškumo ir tuo pačiu metu įpareigoja parodyti kompetenciją globos srityje. Taigi tikėtinas gynybinis vyrų* požiūris į globos darbą, pasireiškiantis ir vyriškumo, ir lyčių skirtumų patvirtinimo strategijomis. Globos srityje dirbančių vyrų* tyrimai rodo, kad vyrai* pabrėžia ir skirtumus, ir bendrumą (Busch-Nentwich ir kt., 2013). Pavyzdžiui, tyrinėdama vyrų* slaugytojų elgesį Jungtinėje Karalystėje, Dana R. Fišer išsiaiškino, kad prižiūrėdami vyrus*, slaugytojai pasirenka kultūrinį vyriškumą atspindinčią kalbą ir elgesio manierą, kad išvengtų įtarimų dėl homoseksualumo. O slaugydami moteris*, priešingai, rodo „minkštą“ vyriškumą, atspindintį tariamai moteriškas slaugytojo savybes, tai yra stengiasi „paneigti binarinę sistemą, pagal kurią slaugytojas suvokiamas kaip vyras, vyriškas, heteroseksualus“ (Fisher, 2009).

Tuo pačiu metu norminis „tikros globos darbuotojos“ įvaizdis (moteris*, baltoji, vidutinio amžiaus, heteroseksuali, darbininkų klasės atstovė) pastaraisiais dešimtmečiais kito, nes vis daugiau imigrantų, ir vyrų*, ir moterų*, užsiima mokamu darbu globos srityje (Sarti ir Scrinzi, 2010). Susiklosčius tokioms aplinkybėms šioje srityje dirbantys vyrai* imasi feminizuoto darbo, kuriam būdingas palyginti žemas socialinis statusas ir menkas atlygis: „<...> netradicines profesijas įgiję vyrai* daugiau praranda, nei gauna. Jiems kartais tenka aukoti atlyginimą ir statusą; be to, aplinkiniams gali kilti abejonių dėl jų vyriškumo ir tinkamumo darbui“ (Seftaoi, 2011).

Europoje atliekami tyrimai pateikia vis daugiau empirinių įrodymų apie vyrų* darbą kai kuriose (ne)mokamos globos srityse. Šiuolaikinėse visuomenėse įprastinis globos priskyrimas moterims* tapo ginčytinu, todėl būtina rasti naujų būdų tolygiai paskirstyti nemokamą globos darbą (Heilmann ir Scholz, 2017). Dėl vis nesaugesnio ir nenuolatinio darbo pobūdžio, ypač pramonės sektoriuje, labiausiai suabejota vyro*, kaip šeimos maitintojo, modeliu. Ryškėja perėjimas nuo vyro* idealo – maitintojo (vyrai* visų pirma turi užtikrinti pajamas savo šeimoms) prie labiau rūpestingo vyriškumo (vyrai* įsitraukia į mokamą ir nemokamą globą).

Pastaraisiais metais rūpestingojo vyriškumo samprata vis dažniau nagrinėjama tyrimuose ir Europos politikoje (Hanlon, 2012; Scambor ir kt., 2014; Elliott, 2016). Ši samprata remiasi Nancy Fraser (1996) lyčių lygybės modeliu. Ši mokslininkė „globą“ apibrėžia kaip žmogaus elgesio normą, socialinio ir ekonominio bendradarbiavimo pagrindą, o tai ne vien tik moters* užduotis, bet įpareigojimas visoms lytims. Siekiant išvengti esencialistinių perspektyvų ir atsižvelgti į sudėtingus gyvenimo reikalavimus, rūpestingąjį vyriškumą reikia suprasti plačiąja prasme: „<...> vyrai nėra vien tik tėvai, o globa neturėtų apsiriboti vien vaikų priežiūra (pavyzdžiui: maitinti kūdikius, guldyti juos į lovelę, padėti vaikams atlikti namų darbus). Globa apima ir emocinę paramą, ir meilės rodymą, ir didesnę dėmesį vaikų ir aplinkinių, tokių kaip

draugai, pagyvenę žmonės, kaimynai, darbo kolegos ir šeimos nariai, poreikiams (Scambor ir kt., 2013)“.

K. Elliott (2016) pasiūlė įtraukti į rūpestingojo vyriškumo sampratą nedominavimą ir tokias reikšmingas globos vertybes kaip teigiamų emocijų raiška, tarpusavio palaikymas ir susiklausymas. Ji išskyrė du dėmenis: „rūpintis dėl ko“ (atspindinčią vyrų* santykį su globos pareigomis) ir „rūpintis kuo“, atspindinčią emocinį santykį su globa“ (ten pat). Vyrų* gebėjimas atsisakyti smurto ir susieti save su kitais ir reiškia tą „rūpinimąsi kuo“, o tuo pačiu ir rūpinimąsi savimi atsisakant rizikingo gyvenimo būdo. Žvelgiant iš šio „atnaujinto“ vyriškumo perspektyvos, vyrams* gali būti naudinga lyčių lygybė, nes ji abejoja būtent tomis socialinėmis normomis, kurios vyrams* yra nepalankios ir juos varžo.

Šiame vadove mes raginame suteikti daugiau galimybių įveiklinant rūpinimąsi (angl. Caring agency), įtraukiant visas lytis, ypač vyrus*. Rūpestingąjį vyriškumą mes laikome pavyzdiniu modeliu, apimančiu vyrų* veiklą rūpinantis (visų pirma susijusią su profesijomis, bet nebūtinai jomis apribotą) ir pokyčius, vedančius link lyčių lygybės (neapsiribojant vien tik darbo rinka). Mus ypač domina, kaip perkelti šią svarbią teorinę sampratą į praktinį ugdymo kontekstą, todėl pateikiame konkrečias metodines užduotis, parengtas profesiniam ugdymui. Šias užduotis gali naudoti aukštųjų mokyklų dėstytojai ir studentai. Manome, kad jos turėtų ypač sudominti švietimo, socialinio darbo, lyčių studijų, sociologijos ir kitų dalykinių sričių, kritiškai atspindinčių lyčių normas ir propaguojančių pokyčius žadantį požiūrį į ugdymą, atstovus.

Politika ir iniciatyvos, sutelktos į rūpestingąjį vyriškumą ir vyrus*, pasirinkusius darbą mokamos globos srityje, yra vertinamos kaip palaikymo priemonės, galinčioms pakeisti tradicinį vyriškumą ir užtikrinti didesnę lyčių lygybę (Hanlon, 2012). Rūpestingojo vyriškumo mokamoje globos veikloje skatinimas gali tapti postūmiu kritiniam lyčių normų, pavyzdžiui, moterų*, kaip „globėjų iš prigimties“, ir tradicinių vyriškumo praktikų, permąstymui.

Integruojant rūpestingojo vyriškumo sampratą į profesinį berniukų* ir vaikinių* ugdymą galima sukurti erdvę, kurioje jie galėtų nuodugniai ir visapusiškai susipažinti su savo įvairialype ateitimi. Tie, kurie įsiklausys į savo troškimus ir poreikius, suras būdų siekti savo svajonės, niekada nekels grėsmės kitų žmonių gyvybei (Bissuti ir Wöfl, 2011). Turime atsakyti į klausimą, kaip praktiškai galime sukurti tokią erdvę, kurioje vyriškumas galėtų būti suvokiamas kaip įvairiapusiškas ir daugialypis. Iš dalies atsakymą suteiks metodas „Tikri vyrai“*. Jis nagrinėja vyriškumo įvaidžius, idėjas, normas ir patirtis kasdieniame gyvenime. Šiuo metodu siekiama sumažinti socializacijos, kai atmetami tam tikri emociniai komponentai (tradicinis vyriškumas), poveikį ir sutelkti dėmesį į lyčių lygybę kasdieniame gyvenime. Pasitelkus jį parodoma, kokie svarbūs yra emociniai ir asmeniniai veiksniai, kurių atsisakoma tradiciškai suvokiant vyriškumą.

3 dalis. Metodas: Tikri vyrai*

Metodas:	Tikri vyrai*
Metodo temos:	Vyriškumas, idealai ir lyčių stereotipai.
Tikslinė grupė:	12 metų ir vyresni mokiniai. Mokytojai, mokymų vadovai, konsultantai – visi su berniukais* dirbantys specialistai.

Praktinis taikymas ir galimi apribojimai (mažiausias ir didžiausias dalyvių skaičius):	5–20 dalyvių.
Priemonės:	Popieriaus lapai ir rašikliai visiems dalyviams.
Pasiruošimas	Pasiruošimo nereikia, nors galima pasiūlyti įvadinę užduotį.
Laikas užduočiai atlikti:	40 min. (priklausomai nuo grupės dydžio)
Eiga:	<p>Žingsnis po žingsnio vykstantis procesas. Išdalykite visiems mokymų dalyviams popieriaus lapus ir rašymo priemones. Paprašykite jų sunumeruoti abi lapo puses.</p> <p>1 pusėje paprašykite surašyti mintis apie „vyrus* apskritai“.</p> <p>Skatinkite dalyvius pamąstyti apie visuomenėje vyraujančias idėjas apie vyrus*, su jais susijusius lūkesčius ir užrašyti juos pirmame puslapyje: „Kaip apskritai įsivaizduojame vyrus*? Ką visuomenė galvoja apie vyrus*? Kokia vyraujanti vyriškumo samprata? Kas būdinga šiai sampratai? Aprašykite visa tai pirmame puslapyje.“ (5 min.)</p> <p>2 pusėje paprašykite surašyti mintis apie konkretų vyrą* .</p> <p>Paprašykite prisiminti konkretų vyrą*, kurio elgesį jie laiko vyrišku gerąja prasme, ir jį aprašyti antroje puslapyje pusėje.</p> <p>„Tai gali būti jūsų draugas, šeimos narys, bendradarbis ar koks nors kitas žmogus iš jūsų aplinkos. Surašykite antroje pusėje, kodėl jis jums patinka.“ (5 min.)</p> <p>Pakvieskite susipažinti su užrašytomis mintimis (5 min.)</p> <p>Paprašykite dalyvių suvynioti popieriaus lapą į kamuoliuką ir mesti jį bet kuriam kitam mokymų dalyviui, kad šis jį pagautų ir perskaitytų jame surašytas mintis. Tokiu būdu visi dalyviai susipažins su vienas kito mintimis. Pakartokite tai keletą kartų (nes tai smagu)</p> <p>Suformuokite dalyvių poras, kad pasikalbėtų apie vyriškumo sampratą ir padiskutuotų apie (10 min):</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Tipiško“ ir realaus vyriškumo skirtumus (ko tikimasi iš vyrų* ir kokie yra šių lūkesčių tenkinimo kaštai vyrams*). • Kaip kinta vyriškumo samprata laikui bėgant ir skirtingose visuomenėse. • Diegiamas ir nuvertinamas vyriškumo formos (vyriškumo idealą), kuris dominuoja, bet kuriuo vadovautis gali tik nedaugelis vyrų*. • Vyriškumų įvairovę (pvz., atsižvelgiant į socialinę klasę, amžių, šeimos padėtį, etninę tapatybę, imigracijos statusą).

	<ul style="list-style-type: none"> • Rūpestingąjį vyriškumą (savivoką ir visuomenės struktūras, leidžiančias / trukdančias vyrams* priimti ir vadovautis globos vertybėmis asmeniniame gyvenime ir darbe). • Vyriškumą ir pažeidžiamumą. <p>Šis metodas visada turi būti pabaigtas apmąstant, ką dalyviai patyrė ir kaip jaučiasi.</p>
Metodo tikslai:	<p>Atskleisti vyriškumo sampratos įvairovę. Padėti dalyviams apmąstyti užduotį, bandant vadovautis lyčių stereotipais ir įkūnijant juos. Padėti dalyviams apmąstyti hegemoninio vyriškumo savybes ir galimus jo pokyčius. Paskatinti dalyvius palaipsniui perprasti rūpestingojo vyriškumo esmę, apmąstant jiems imponuojančių pažįstamų vyrų* savybes (2 lapo pusė) – paprastai jos susijusios su santykiais, emocijomis ir asmeniniais aspektais. Žinutė: „Tikri vyrai*“ paprastai yra vyrai*, kuriems svarbūs kiti asmenys.</p>
Kaip metodas padeda keisti požiūrį į lyčių lygybę?	Aptariami ir apmąstomi stereotipai ir vyriškumo idealai.
Kaip šis metodas padeda berniukams* geriau suvokti savo profesines galimybes?	Perpratus hegemoniją ir stereotipus, tampa matoma veiklos (taip pat ir darbinės) pobūdžio priklausomybė nuo lyties. Globa įtraukiama į užduotį kaip ypatinga jos dalis.
Kaip šis metodas pabrėžia netradicinį elgesį	Jis atspindi tradicinius ir stereotipinius vyriškumo raiškos ypatumus, prieštaraujančius asmenų interesams, ir tokiu būdu atskleidžia poreikį keisti elgesį.
Šaltiniai:	Minčių, perimtų iš Bissuti, Romeo/Wölfl, Georg (2011): Starkaberwie? Methodensammlung und Arbeitsunterlagen zur Jungenarbeit mit dem Schwerpunkt Gewaltprävention, Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur (Abteilung GM/Gender und Schule), Vienna, 2nd edition, http://www.eduhi.at/dl/starkaberwiebroschre2011inte.pdf , variantas

4 dalis. Teorinis įvadas: pagrindinė informacija apie lytį, galios santykius, sąveikinį požiūrį į vyriškumą ir rūpestingąjį vyriškumą, taip pat rūpestingojo vyriškumo ugdymą profesiniame mokyme

Lyčių lygybės politika ilgą laiką buvo vertinama kaip pastangos spręsti „moterų* problemas“, todėl prieš lyčių segregaciją darbo rinkoje nukreiptos iniciatyvos visų pirma buvo sutelktos į mergaites*, skatinant jas rinktis su technika ir technologijomis susijusias profesijas. Vis dėlto nepakankamas profesinis berniukų* ugdymas, rengiant juos dirbti globos srityje, tebėra svarbi kliūtis. Tyrimai ir profesinio rengimo projektai akivaizdžiai rodo, kad jauniems žmonėms, gebantiems pasipriešinti keliamiems lūkesčiams lyties pagrindu, reikia palaikymo; daugelis jų patiria atskirtį (Lehn, 2006). Be to, teikiantieji palaikymą vaikams ir jaunimui turėtų žinoti apie problemas, kurių kyla apie profesionalų globos darbą svarstantiems berniukams* ir vaikinams*,

nes šioje srityje dirbantys vyrai* gali jaustis nuvertinti, kai pažeidžiamas jų vyriškos tapatybės branduolys (Anderson, 2009). „Vyrai, kurie pasirenka feminizuotą darbą, ypač susijusį su globa ar ugdymu, dažnai susiduria su neigiama reakcija artimojoje ir platesnėje socialinėje aplinkoje, todėl patenka į tokią padėtį, kai turi ginti „nenatūralų“ pasirinkimą ir įrodyti savo vyriškumą. Ugdomasis ir emocinis darbas, kaip globos dalis, pirmiausia vaizduojami pasitelkus moteriškas raiškos kategorijas. Dažnai manoma, kad „švelnumas“, intymumas ir jautrumas prieštarauja vyraujančioms vyriškumo normoms ar „įgimties“ vyrų polinkiams“ (Scambor ir kt., 2015).

Būti vyru* mūsų kultūroje reiškia ne tik demonstruoti vyrišką kūną, bet ir užimti simbolinę „tikro vyro“ vietą (Kimmel, 2005), atsiriboti nuo „mergaitiškų dalykų“. Atrodo, kad berniukų* atsiribojimas nuo mokymosi ypač stipriai susijęs su „tikro vyro“ elgesiu; vyriškumo demonstravimas ir geri mokymosi rezultatai kai kurioms berniukų* grupėms atrodo nesuderinami. Vadinamajam „berniuko kodui“ (Pollack, 1998) būdingas nepažeidžiamumas, o „kieto vyruko kodas“ (Kimmel, 2008) vis dar „įsitvirtinęs, nepaisant didžiulių pokyčių moterų gyvenime“. Michaelis Kaufmanas (2012) „hipervyriškumą“ (raumenų reklamavimą, intelektualinių pastangų nuvertinimą) vadina reakcija į feminizmą, pasireiškiantį nepasiekiamais idealais – bebaimiais, tvirtais ir drąsiais vyrais* (policininkais, gangsteriais ir t.t.). Kaip tipiški (vyriško) idealo pavyzdžiai jie aukštai iškelia kartelę. Toks iškreiptas vyriškas tapatumas gali sukelti begalines pasitikėjimo savimi paieškas, nuolat verčiančias vyrus* įtvirtinti vyriškumą savo pačių ir kitų akyse, kartais prisiimant riziką netekti pragyvenimo šaltinio. Ne tik jų partneriams, bet ir aplinkiniams iškyla grėsmė, kai suabejojama šia itin abejotina ir vargu ar teigiama „vyriškumo“ samprata (Bissuti ir Wölfl, 2011).

Tyrimai rodo, kad drovumas ir baimė bandant suvokti, parodyti ir patenkinti savo poreikius yra labai dideli, ypač turint omeny tradicinių vyriškumo sampratų reikalavimus. Dėl patiriamo spaudimo atitikti tam tikrus tradicinio vyriškumo įvaizdžius vėliau gali pritrūkti socialinių įgūdžių sugyventi su savimi ir kitais. Tai rodo, pavyzdžiui, nesugebėjimas užmegzti tvarios draugystės ir santykių, prašyti pagalbos, pripažinti, kad jos reikia, įsitvirtinti pagal savo norus daugelyje gyvenimo sričių. Todėl berniukų* ir vyrų* grupėse arogancija ir išsisukinėjimas dangstomi apsimestiniu atsainumu.

Integruojant rūpestingojo vyriškumo sampratą į berniukų* profesinį mokymą sukuriama erdvė, kurioje jie gali išsamiau ir visapusiškiau susipažinti su savo įvairialype ateitimi. Kaip jau buvo minėta, vyrai*, kurie paiso savo norų ir poreikių ir susiranda būdų, kaip gyventi vadovaujantis jais, nekels grėsmės kitų žmonių gyvenimui (Bissuti ir Wölfl, 2011). Rūpestingasis vyriškumas suteikia vyrams* galimybes jautriau bendrauti su kitais ir prisideda prie sveikesnės ir rūpestingesnės visuomenės. Tai daro teigiamą įtaką vyrams*, taip pat nusistovėjusiai lyčių tvarkai ir lyčių lygybės siekimui. Todėl siūlome metodą „Kaip realiame gyvenime“, kuris atskleidžia vyrų* darbo mokamos globos srityje naudą jiems patiems, jų socialinei aplinkai ir visai visuomenei.

5 dalis. Metodas: „Kaip tikrame gyvenime“

Metodas:	Kaip tikrame gyvenime
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Vyriškumo normos; lyčių aspektas; geresnis globos profesijų supratimas.
Tikslinė grupė:	Mokytojai, dirbantys su vyresniais nei 12 metų mokiniais.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Dalyvių skaičius: 10–15.

Priemonės:	Lapai su klausimais, kortelės su veikėjų apibūdinimais; švilpukas, būgnelis ar bet koks kitas instrumentas, skleidžiantis malonų garsą (neprivaloma).
Pasiruošimas:	Prieš užsiėmimą jums reikėtų surinkti kuo daugiau informacijos apie socialinės srities profesijas. Taip pat svarbu atsinešti paruoštą lapą su teiginiais (žiūrėti B pavyzdį) ir vaidmenų korteles (žiūrėti A pavyzdį).
Laikas užduočiai atlikti:	60 min. arba daugiau.
Patalpos:	Vienas kambarys. Pakankamai didelis, kad kiekvienas dalyvis galėtų judėti 15 žingsnių į priekį.
Eiga:	<p>Kiekvienam dalyviui įteikite vaidmens kortelę (A pavyzdys). Dalyviai neturi žinoti, kokio vaidmens kortelę turi kiti.</p> <p>Skirkite dalyviams šiek tiek laiko susipažinti su veikėju, kurį jie turės įkūnyti atlikdami užduotį.</p> <p>Paprašykite išsirikiuoti į eilę, tarsi prie maratono starto linijos. Visi dalyviai turėtų ramiai stovėti ir nesišnekučiuoti. Tiesiog svarbu, kad jie stovėtų vienas šalia kito.</p> <p>Paaiškinkite, kad dabar perskaitysite kelis teiginius (B pavyzdys). Jeigu veikėjas (ne pats dalyvis) su teiginiu sutinka, jis turi paeiti vieną žingsnį į priekį.</p> <p>Atkreipkite dalyvių dėmesį į tai, kad jie turi žengti paprastus, nedidelius žingsnius.</p> <p>Jeigu veikėjas nėra užtikrinti dėl atsakymo arba nesutinka, tuomet turi likti vietoje.</p> <p>Skaitykite teiginius, kol prieisite prie paskutinio arba kol pastebėsite, jog dalyviai pradeda jaustis nejaukiai, arba kol vienas iš dalyvių pasieks priešingą patalpos sieną.</p> <p>Pastaba: jei norite, galite naudoti švilpuką ar būgnelį kaskart prieš paskelbdami naują klausimą.</p>
Metodo taikymo tikslai:	<p>Kitoks vyriškumo supratimas.</p> <p>Platesnio profesijų pasirinkimo galimybių supratimas.</p> <p>Darbo socialinėje srityje naudos supratimas.</p>
Kaip šio metodo taikymas atskleidžia lyčių stereotipų poveikį?	Lyčių stereotipų poveikio supratimas yra pagrindinis šios metodinės užduoties aspektas. Siekiama parodyti, jog nėra tariamai moteriškų ar vyriškų profesijų. Taip pat atkreipti mokymų dalyvių dėmesį, kad įvairūs darbai gali turėti ir teigiamų, ir neigiamų aspektų.

Kaip šio metodo taikymas atveria vaikinams* įvairesnes profesines galimybes?	Įsikūnydami į duotą veikėją, berniukai* gali išgyventi skirtingas darbo socialinėje srityje patirtis. Po užduoties atlikimo galima jiems pasiūlyti pasidalyti savo įspūdžiais, apmąstyti, kokios skirtingos gali būti profesijos.
Kaip šio metodo taikymas sustiprina netradicinio elgesio galimybes?	Šiuo metodu siekiama palaikyti individualius žmonių profesinius pasirinkimus, taip pat supažindinti juos su skirtingais šeimos gyvenimo būdais.
Variantai (Kaip šį metodą modifikuoti?):	Galima išplėsti veikėjų ir jų profesijų sąrašą. Taip pat pasiūlyti teminius užsiėmimus. Pavyzdžiui, jeigu norite daugiau dėmesio skirti lyčių stereotipams, parenkite klausimus, akcentuojančius lyties aspektą.
Tolesni žingsniai (Kas tiktų vėliau, įgyvendinus šį metodą? Ko reikėtų vengti?):	Šį metodą reikėtų užbaigti pasiūlius dalyviams apmąstyti tai, ką jie patyrė ir kaip jautėsi. Nepalikite šios užduoties be aiškios pabaigos (paprasykite dalyvių „išeiti iš savo vaidmenų“ ir pasiteiraukite, kaip jaučiasi).
Komentariai, patarimai, grėsmės:	Jeigu manote, kad mokymų dalyviai dar nepasiruošę atlikti šios užduoties, atsisakykite jos. Versdami ją atlikti galite tik susilpninti motyvaciją ir pabloginti nuotaiką. Užduoties atlikimo metu stebėkite, kaip dalyviai jaučiasi, įkūnydami veikėjus. Pateikite aiškius nurodymus, o pabaigoje pabrėžkite skirtumą tarp įkūnytų veikėjų ir pačių dalyvių. Tai jiems padės apmąstyti savo patirtį.
Šaltiniai:	https://isgp.dissens.de/fileadmin/isgp/docs/isgp-wie-im-richtigen-leben.pdf

A) Vaidmenų kortelės

26 m. Pagyvenusių žmonių slaugytojas, turi žmoną ir du vaikus, pabėgėlis, dirba du kartus per mėnesį savaitgaliais, nepastovus darbo grafikas, dirba komandoje.	30 m. slaugytojas, dirba intensyvosios terapijos skyriuje, komandos vadovas, vienas auginą vaiką, dirba du kartus per mėnesį savaitgaliais, nepastovus darbo grafikas.
42 m. socialinis darbuotojas, dirba su paaugliais, turinčiais elgesio problemų, auginą tris vaikus, vienišas tėvas, nepastovus darbo grafikas.	23 m. fiziooterapeutas, vienišas, dirba nuo pirmadienio iki penktadienio nevisu etatu.

50 m. pradinių klasių mokytojas, homoseksualus, vienišas, be vaikų, dirba nuo pirmadienio iki penktadienio, dažniausiai rytais.	28 m. socialinis darbuotojas, dirba su žmonėmis turinčiais negalią, turi žmoną ir keturis vaikus, dirba du kartus per mėnesį savaitgaliais, nepastovus darbo grafikas.
38 m. ūkininkas, turi žmoną ir tris vaikus, dirba visą savaitę be išėiginių.	47 m. bankininkas, migrantas, turi žmoną ir tris vaikus, nepastovus darbo grafikas, visada turi būti pasiekiamas.
56 m. parduotuvės asistentas, turi žmoną ir du vaikus, dirba nuo pirmadienio iki šeštadienio visu etatu, skirtingomis pamainomis.	54 m. automobilių mechanikas, turintis savo verslą, vienišas, nepastovus darbo grafikas, skirtingos pamainos.
47 m. socialinis darbuotojas mokykloje, migrantas, vienišas, dirba nuo pirmadienio iki penktadienio, dažniausiai rytais, dalimi etato.	36 m. darželio auklėtojas, migrantas, turi žmoną ir keturis vaikus, dirba nuo pirmadienio iki penktadienio, dažniausiai rytais.
27 m. psichoterapeutas, turintis privačią praktiką, vienišas, nepastovus darbo grafikas.	19 m. socialinis darbuotojas, vienišas, turi vieną vaiką, dirba du kartus per mėnesį savaitgaliais, nepastovus darbo grafikas.
26 m. akušeris, turi žmoną ir du vaikus, dirba du kartus per mėnesį savaitgaliais, nepastovus darbo grafikas.	23 m. ergoterapeutas, vienišas, dirba nuo pirmadienio iki penktadienio pastoviu grafiku.
55 m. ligoninėje dirbantis daktaras, vienišas tėvas, turi tris vaikus, dirba du kartus per mėnesį savaitgaliais, nepastovus darbo grafikas.	...
...	...

B) Teiginiai:

1. Aš galiu praleisti pakankamai laiko su savo šeima.
2. Aš dirbu su žmonėmis.
3. Aš lengvai galiu išeiti tėvystės atostogų, tai nesukeltų jokių problemų darbe.
4. Aš dirbu komandoje.
5. Aš dirbu kartu su kolegomis.
6. Aš galiu siekti karjeros.
7. Mano darbas yra saugus.
8. Aš turiu pakankamai laisvo laiko.
9. Aš galiu lengvai ir lanksčiai planuoti dieną.

10. Aš galėčiau lengvai pakeisti darbą.
11. Aš galėčiau lengvai susirasti darbą užsienyje.
12. Aš galėčiau lengvai susirasti darbą kitame mieste.
13. Aš galiu mokyti kitus.
14. Aš galiu padėti kitiems žmonėms.
15. Aš galiu derinti savo darbą su sportu.
16. Mano tapatybė manęs nevaržo.
17. Aš galiu kurti ateities planus, nes turiu užtikrintą darbą.
18. Aš galiu pasiimti nedarbingumo lapelį, jeigu mano žmona ar vaikai susirgtų.
19. Aš galiu būti kūrybingas darbe.
20. Aš galiu žaisti žaidimus darbe.
21. Aš galiu padėti žmonėms.
22. Aplinkiniai man dėkingi už mano darbą.
23. Aš galiu praleisti pakankamai laiko su draugais.
24. Aš lengvai galiu išeiti atostogų.
25. Aš galiu išmokti naujų dalykų darbe.
26. Aš galiu pasiūlyti naujų idėjų darbe.
27. Įsivaizduokite: dabar 2025 metai. Beveik visi darbai automatizuoti, bet jūsų darbas vis dar yra reikalingas.

3.6. MODULIS 6: LYČIŲ LYGYBĖS VIZIJOS

Tikslas

Modulio tikslas – įsivaizduoti lyčių lygybę ir parodyti, kaip svarbu turėti viziją imantis veiksmų. Veiksmų pagrindas turėtų būti jų kryptis arba vizija. Paprastai sukuriama vizija, kuri nurodo kryptį ir gali būti keičiama. Be vizijos yra ir norų, kurie yra konkretesni. Norai skatina kelti tikslus, o tikslai pasiekiami veiksmais. Taigi, jei nėra vizijos, nėra ir aiškaus veiksmų plano. Vizijos gali suteikti teigiamų galių, nors tikrovė yra visiškai priešinga. Kiekvienas socialinis pokytis prasideda geresnio pasaulio vizija. Taip veikia pokyčiai.

Ne mažiau svarbu suvokti ir tai, kad socialiniai pokyčiai priklauso nuo kiekvieno veiksmo, kurio jūs imatės ar nesiimate. Gerieji pavyzdžiai yra socialiniai judėjimai, jau pakeitę visuomenę į gerąją pusę. Visuomenę konstruoja visi veiksmai, kurių imasi žmonės. Taigi, jei jūs pradodate elgtis kitaip, jūsų veiksmai daro įtaką visuomenės raidai. Tai žinodami dalyviai gali susikurti savo požiūrį į socialinius pokyčius ir savo vaidmenį juose.

Mokymosi rezultatai

Įsisavinę modulį mokymų dalyviai įgis šias kompetencijas:

1. Supras, kaip vyksta socialiniai pokyčiai.
2. Susikurs viziją, kaip galėtų atrodyti lyčių lygybė.
3. Suvoks lyčių požiūriu lygios visuomenės pagrindus.
4. Praplės įsivaizduojamą individualių galimybių erdvę.
5. Suvoks teigiamą vizijų ir veiksmų galią.
6. Pavers vizijas kasdiene praktika, nustatant konkrečius žingsnius lyčių lygybės visuomenei sukurti.

Modulio struktūra

Visam moduliui reikėtų skirti 165 minutes.

1 dalis. Įvadas į modulį	5 min.
2 dalis. Metodas: Tai jau įvyko	30 min.
3 dalis. Metodas: Lyčių lygybės pagrindai	50 min.
4 dalis. Metodas: Kas būtų, jeigu...	25 min.
5 dalis. Metodas: Stovėjimas ant galvos	30 min.
6 dalis. Metodas: Jūsų vizijos virsta tikrove	25 min.

Modulio dalys

1 dalis. Įvadas į modulį ir temą

Įvade pateikite modulio apžvalgą ir paaiškinkite „vizijos“ sąvoką. Vizijos svarbą reikia aiškiai apibrėžti. Vizijos labai praverčia nustatant kryptį ir suvokiant, kokius veiksmus reikia įgyvendinti. Jei nėra vizijos, jūsų veiksmus daug labiau nulemia kasdienybė. Turėdami vizijas galite patikrinti, ar jūsų veiksmai veda prie jų įgyvendinimo. Svarbu išmokti atskirti vizijas, norus, tikslus ir veiksmus.

Dirbant su vizijomis, svarbu atskirti vizijas, norus, tikslus ir veiksmus. Vizija turėtų būti veiksmo pagrindu, kur link jis kreipiamas. Ji nėra labai konkreti, keičiama, didelė ir kartais būna net nereali. Vizijos suteikia nelabai aiškų vaizdą, kur link viskas gali pakrypti. Norai yra konkretesni ir arčiau jūsų realybės. Tai leidžia juos lengviau pasiekti. Siekiant, kad norai išsipildytų, būtina turėti tikslus. Paprastai, kad išsipildytų norai, reikia kelių tikslų. Jie veda prie veiksmų, kurie yra labai specifiniai ir gali būti padaryti akimirksniu. Tačiau kai trūksta vizijos trūksta, nėra aiškaus ir veiksmų kelias. Be to vizijos gali suteikti teigiamos motyvacijos net jei tikrovė priešiška.

	Apibūdinimas	Konkretumo laipsnis	
Vizija	Veikia idėja ir kryptis, kurios reikėtų laikytis, bet formuluojama ne per daug konkrečiai, kad ją būtų galima keisti; abstrakti, jos negalima įgyvendinti akimirksniu.	Mažas	
Noras	Siejamas su vizija, bet yra kiek konkretesnis.	Šiek tiek didesnis	
Tikslas	Galimybė pritaikyti praktikoje.	Daug didesnis	
Veiksmas	Labai aiškiai formuluojamas, jį galima įgyvendinti dabar. Siejamas su tikslu. Jei noriu patekti į tam tikrą vietą (A), turiu imtis konkrečių veiksmų.	Labai konkretus	

2. dalis. Tai jau įvyko

Antroje dalyje pagrindinis dėmesys skiriamas socialiniams judėjimams, kurie darė teigiamą įtaką pasauliui. Atliekant šį metodą dalyviai pasidalinti mintimis ir išsiaiškinti, kuris iš šių judėjimų paveikė mūsų visuomenę. Tai gali paskatinti diskutuoti apie socialinius pokyčius ir kiekvieno žmogaus vaidmenį keičiant visuomenę.

Metodas:	Tai jau įvyko
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Pateikti socialinių judėjimų, kurie vadovavosi vizija ir dėl kurių visuomenė patyrė teigiamų pokyčių, pavyzdžių.
Tikslinė grupė:	Profesijos konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Popieriaus lapai ir rašikliai; kortelės, ant kurių galima rašyti.
Laikas užduočiai atlikti:	Iki 30 min.: įvadari 2 min., darbui grupelėse 10 min., plenarinėms diskusijoms – 18 min.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Dalyvių skaičius: 6–20. Patalpos: Pakankamai didelė patalpa, kurioje galėtų dirbti visos grupelės arba keletas mažesnių. Situacija: Mokymus reikėtų rengti dienos metu, kad dalyviai nesijaustų pernelyg pavargę ir sugebėtų mąstyti.
Eiga:	Įvadas. Paprašykite mokymų dalyvių trumpai aptarti su savo kaimynu (-e) šį klausimą: Ar jums teko girdėti apie kokį nors socialinį judėjimą, kuris vadovavosi vizija ir dėl kurio visuomenė pasikeitė į gerąją pusę? Kokia tai buvo vizija ir kokių veiksmų buvo imtasi? Skirkite 10 minučių užduočiai atlikti. Praėjus 10-čiai minučių surinkite ant popieriaus lapų surašytus pavyzdžius.
Metodo tikslai:	Šio metodo tikslas – surasti vizijos įgyvendinimo pavyzdžių.
Kokia reikšmė taikant šį metodą teikiama lyčiai?	Šis metodas pirmiausia sutelktas į geruosius socialinių judėjimų pavyzdžius; galima parinkti ir lyčių lygybės judėjimų pavyzdžių.
Kaip šio metodo taikymas praplečia profesinio vaikinų* pasirinkimo galimybių ribas?	Metodas padeda suprasti, kaip skatinti pokyčius. Jis gali būti taikomas ir kalbant apie lyčių lygybę, ir skatinant berniukus* rinktis socialinės srities profesijas.
Kaip šis metodas pabrėžia netradicinio elgesio galimybes?	Šis metodas parodo, kad atsisakius tradicinio elgesio ir vadovaujantis savo vizija, įmanoma paskatinti socialinius pokyčius.
Komentariai, patirtis, patarimai, grėsmės:	Įsitikinkite, kad žinote bent kelis socialinio judėjimo pavyzdžius: judėjimą už pilietines teises JAV arba judėjimą už branduolinį nusiginklavimą Vokietijoje.
Metodo šaltiniai:	Parengė Danielis Holtermannas projektui „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“.

3 dalis. Lyčių lygybės pagrindai

Metodas:	Lyčių lygybės pagrindai
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Pavyzdžių, iliustruojančių jūsų lyčių lygybės viziją, suradimas.
Tikslinė grupė:	Vyresni, nei 14 metų amžiaus moksleiviai; Profesijos konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Popieriaus lapai ir rašikliai; kortelės, ant kurių galima rašyti.
Laikas užduočiai atlikti:	Iki 50 min.: įvadui 5 min., individualiam darbui 10 min., darbui grupelėse 15 min., bendram aptarimui 20 min.
Praktinis taikymas ir galimi apribojimai:	Dalyvių skaičius: 6–25. Patalpos: pakankamai didelė patalpa darbui grupelėmis arba keletas mažesnių. Situacija: mokymus reikėtų rengti dienos metu, kad dalyviai nesijaustų pernelyg pavargę ir sugebėtų mąstyti.
Eiga:	Įvadas: Pasitikslinkite, ar mokymų dalyviai suprato nurodymus dėl darbo eigos. Apmąstymai (10min.): individualus darbas. Jei norite, pasižymėkite atsakymus į šiuos klausimus: <ul style="list-style-type: none"> • Kaip atrodytų visuomenė, kurioje įtvirtinta lyčių lygybė? • Kokia jūsų lyčių lygybės vizija? • Kuriose srityse reikėtų didžiausių pokyčių, palyginus su visuomene, kurioje gyvename dabar? Darbas poroje (15min.): pasidalykite mintimis apie savo vizijas. Kortelėse surašykite panašumus. Dalijimasis (25 min.): surinkite korteles, išdėliokite jas ant stovo su popieriaus lapu. Visi drauge aptarkite surašytas mintis..
Metodo tikslai:	Šiuo metodu siekiama išgryninti individualią viziją ir surasti vizijų panašumus.
Kokia reikšmė taikant šį metodą teikiama lyčiams?	Tai metodas, skirtas lyčių lygybės vizijoms.
Kaip šio metodo taikymas praplečia vaikinų profesinių galimybių ribas?	Jeigu visuomenėje jau esama galimybių teigiamiems pokyčiams, juos lengviau įgyvendinti. Taigi visuomenėje, kurioje įtvirtinta lyčių lygybė, greičiausiai įprasta vaikinams įgyti socialinės srities profesijas.

Kaip šis metodas pabrėžia netradicinio elgesio galimybes?	Šis metodas parodo, kad galima susikurti savo viziją, apimančią netradicinio elgesio galimybes.
Komentarami, patarimais, grėsmės:	Užtikrinkite, kad diskusija nebūtų per ilga.
Metodo šaltiniai:	Parengė Danielis Holtermannas projektui „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“.

4 dalis. Stovėjimas ant galvos

Metodas:	Stovėjimas ant galvos
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Ieškoti būdų, kaip lyčių lygybę paversti tikrove mūsų visuomenėje.
Tikslinė grupė:	14 metų amžiaus ir vyresni moksleiviai. Profesijos konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Popieriaus lapas ir rašikliai; kortelės, ant kurių galima rašyti.
Laikas užduočiai atlikti:	Iki 25 min.: darbas su neigiamais teiginiais 10 min., jų performulavimas į teigiamus 15 min.
Atlikimas ir apribojimai:	Dalyvių skaičius: 6–20. Patalpos: Pakankamai didelė patalpa darbui grupelėmis arba keletas mažų. Situacija: Mokymus reikėtų rengti dienos metu, kad dalyviai nesijaustų pernelyg pavargę ir sugebėtų mąstyti.
Eiga:	Įvadas: Pasitikslinkite, ar mokymų dalyviai suprato nurodymus dėl užduoties atlikimo eigos. Surinkite atsakymus į klausimą: Ką galėtų padaryti visuomenė, kad dar labiau užkirstų kelią lyčių lygybei? Naujai suformuluokite argumentus, paversdami juos teigiamais. Kokie būtų priešingi teiginiai? Baigiamoji diskusija.
Metodo tikslai:	Išsiaiškinti, kokie visuomenės veiksmai galėtų pagerinti padėtį siekiant lyčių lygybės.

Kokia reikšmė taikant šį metodą teikiama lyčiai?	Šis metodas sutelkia dėmesį į lyčių lygybę.
Kaip šio metodo taikymas praplečia vaikinių profesinių galimybių ribas?	Jeigu visuomenėje yra daugiau lyčių lygybės, berniukams* atsiveria daugiau galimybių.
Kaip šis metodas pabrėžia netradicinio elgesio galimybes?	Lyčių lygybė reiškia, kad tradiciniai lyčių klausimai nebetenka prasmės. Taigi tokiu atveju netradicinis elgesys bus labiau tikėtinas.
Komentariai, patirtis, patarimai, grėsmės:	Užtikrinkite, kad kiekvienam neigiamam teiginiui būtų surastas bent vienas pozityvus.
Šaltiniai:	Parengė Danielis Holtermannas projektui „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“.

5 dalis. Kas būtų, jeigu...

Metodas:	Kas būtų, jeigu...
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Leiskitės į įsivaizduojamą kelionę, sukurkite ateities viziją, kurioje įtvirtinta lyčių lygybė. Stenkitės, kad ši ateitis nebūtų pernelyg nutolusi nuo dabarties. Pasistenkite įsigilinti į tai, kokia ta ateitis ir kaip visi joje jaustųsi.
Tikslinė grupė:	Vyresni nei 12 metų amžiaus moksleiviai. Profesijos konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.
Priemonės:	Popieriaus lapas ir rašikliai.
Laikas užduočiai atlikti:	Iki 30 min.: įvadui 2 min., įsivaizduojamai kelionei 15 min., apmąstymams 13 min.
Atlikimas ir apribojimai:	Dalyvių skaičius: 6–20. Patalpos: pakankamai didelė patalpa darbui grupelėmis arba keletas mažų. Situacija: mokymus reikėtų rengti dienos metu, kad dalyviai nesijaustų pernelyg pavargę ir sugebėtų mąstyti.

Eiga:	<p>Įvadas. Tai – įsivaizduojama kelionė, todėl mokymų dalyviai turėtų atsipalaiduoti ir, pasiėmę rašiklį, atsakyti į kelis klausimus. Supažindinkite juos su scenarijumi. Pateikite kelis klausimus, į kuriuos, tikėtina, dalyviai norės atsakyti.</p> <p>Scenarijus. „Įsivaizduokite, kad šiandien grįžtate į namus, einate gulti ir galiausiai užmiegate. Jums bemiegant įvyksta stebuklas, jus aplanko geroji fejė. Kai pabundate, pasaulis pasikeitęs – jame nebėra apribojimų dėl lyties, taigi nebėra ir nelygybės lyčių pagrindu, o bet kokie apribojimai pagal lytį nebetenka prasmės. Kaip jūs tai sužinotumėte kitą dieną? Kas būtų kitaip nei įprasta?“</p>
	<p>Klausimai: Ką jūs vilkėtumėte? Kaip susišukuotumėte plaukus? Kaip atrodytų jūsų kasdienybė? Kas atliktų namų ruošos darbus? Kas rūpintųsi vaikais? Kokie būtų jūsų santykiai su priešingos lyties atstovu (-e)? Kokios profesijos būtų prestižinės? Kaip atrodytų jūsų darbas? Kiek laiko praleistumėte darbe, kiek laiko skirtumėte laisvalaikiui, globalai ir kitai veiklai?</p> <p>Kelionės pabaiga. Laikas grįžti iš ateities į dabartį. Jei norite, pajudinkite kojas ir pajuskite, kad vėl jaučiate žemę po jomis. Diskusija: Ko išmokote kelionės metu, kas buvo nauja?</p>
Metodo tikslas:	Įsijausti į lyčių lygybės viziją.
Kokia reikšmė taikant šį metodą teikiama lyčiai?	Metodas sutelkia dėmesį į lyčių lygybę.
Kaip šio metodo taikymas praplečia vaikinų* profesinių galimybių ribas?	Šiuo metodu stengiamasi praplėsti suvokimą apie skirstymą pagal lytį.
Kaip šis metodas pabrėžia netradicinio elgesio galimybes?	Atveria erdvę naujoms galimybėms.
Komentariai, patarimai, grėsmės:	Kelionės metu verta sutelkti dėmesį į emocijas. Šis metodas tinka ne kiekvienai grupei ir priklauso nuo grupės noro kurti vizijas. Geriau naudoti dalijimąsi mintimis nei įsivaizduojamą kelionę link savo vizijos. Paprastai tai sukelia mažiau pasipriešinimo. Jei manote, kad metodas netinka grupei, pereikite prie kitos užduoties.
Šaltinis:	Parengė Danielis Holtermannas projektui „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“.

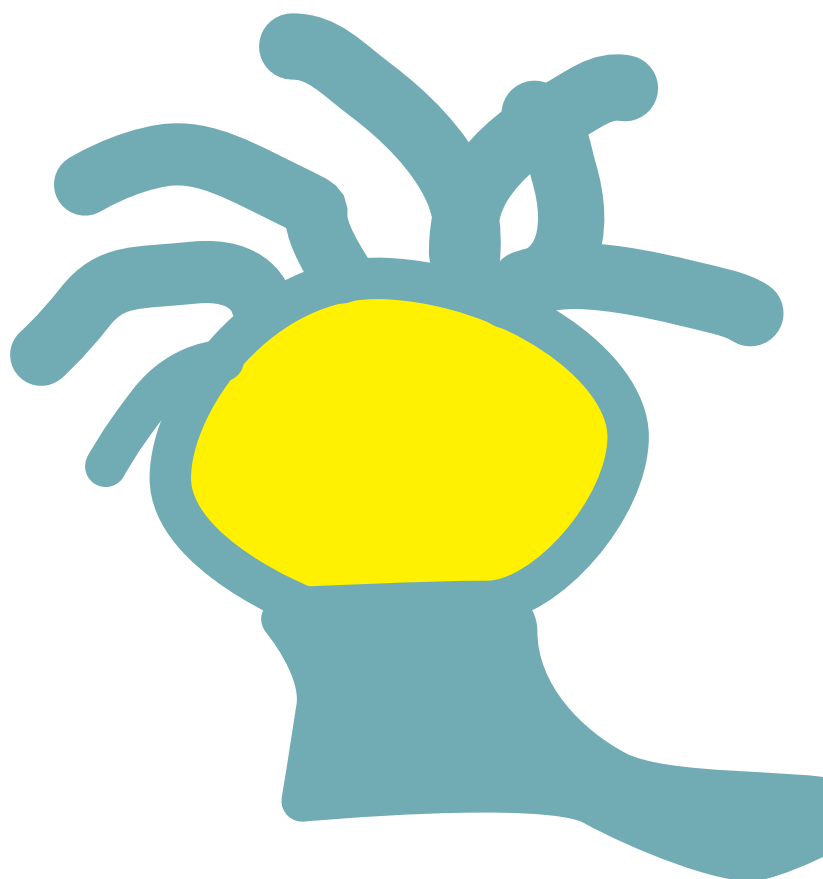
6 dalis. Paverskite savo viziją tikrove

Metodas:	Paverskite savo viziją tikrove									
Temos, kurias reikėtų aptarti taikant šį metodą:	Ieškoti būdų, kaip paversti lyčių lygybės vizijas kasdiene praktika.									
Tikslinė grupė:	Profesijos konsultantai, mokytojai, jaunimo darbuotojai.									
Priemonės:	Popieriaus lapas ir rašikliai; kortelės, ant kurių galima rašyti.									
Laikas užduočiai atlikti:	Iki 25 min.: įvadui 5 min., individualiam darbui 10 min., apmąstymams 10 min.									
Atlikimas ir apribojimai:	<p>Dalyvių skaičius: 6–20.</p> <p>Patalpos: pakankamai didelė patalpa darbui grupelėmis arba keletas mažų.</p> <p>Situacija: mokymus reikėtų rengti dienos metu, kad dalyviai nesijaustų pernelyg pavargę ir sugebėtų mąstyti.</p>									
Eiga:	<p>Įvadas. Šis metodas padeda paversti jūsų viziją kasdiene praktika. Nukopijuokite lentelę ir užpildykite ją. Kokių veiksmų galėtumėte imtis, kad jūsų vizija išsipildytų? Artimiausiu ir tolesniu laiku, asmeninėje ir pedagoginėje veikloje.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Artimiausias laikas (iki kitos savaitės)</th> <th>Tolesnis laikas (po savaitės)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Asmeninėje veikloje (elgesys ir požiūris)</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Pedagoginėje veikloje</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Kai bus atlikta individuali užduotis, paraginkite mokymų dalyvius pasidalyti mintimis.</p>		Artimiausias laikas (iki kitos savaitės)	Tolesnis laikas (po savaitės)	Asmeninėje veikloje (elgesys ir požiūris)			Pedagoginėje veikloje		
	Artimiausias laikas (iki kitos savaitės)	Tolesnis laikas (po savaitės)								
Asmeninėje veikloje (elgesys ir požiūris)										
Pedagoginėje veikloje										
Metodo tikslai:	Surasti būdų, kaip paversti savo viziją tikrove.									
Kokia reikšmė teikiama lyčiai taikant šį metodą?	Šis metodas sutelkia dėmesį į lyčių lygybę.									

Kaip šio metodo taikymas praplečia vaikinių* profesinių galimybių ribas?	Metodas padeda idėjas paversti praktika.
Komentariai, patirtis, patarimai, grėsmės:	Verta pabaigoje pasidalyti mintimis.
Metodo šaltiniai:	Parengė Danielis Holtermannas projektui „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“.

Naudingos papildomos nuorodos ir literatūra

- Brown, Arieene Maree (2017). Emergent Strategy: AK Press
- Canning, Doyle; Reinsborough, Patrick (2016). Re:Imagining Change: How to Use Story-Based Strategy to Win Campaigns, Build Movements, and Change the World, 2nd Edition: PM Press
- Jungk, Robert; Müllert, Norbert (1987). Future workshops: How to Create Desirable Futures. London, England: Institute for Social Inventions
- Macy, Joanna; Brown, Molly Young (2014). Coming Back to Life: The Updated Guide to the Work That Reconnects: New Society Publishers
- Rosenberg, Marshall B. (2004). Heart of Social Change: Puddle Dancer Press

4. PALAIKOMO VEIKSMAI, SKATINANTYS VAIKINUS* RINKTIS NETIPINES PROFESIJAS

Šio skyriaus tikslas – atkreipti dėmesį į lyčių lygybę pagrįsto profesinio ir karjeros konsultavimo svarbą siekiant suteikti vaikinams* daugiau galimybių pasirinkti socialinės srities profesijas ir pristatyti geruosius palaikymo veiksnių pavyzdžius. Sąvoka „palaikymo veiksmai“ reiškia priemonės, praktiką ir veiksmus, orientuotus į vaikinų* skatinimą rinktis lyties požiūriu netipiškas profesijas, pabrėžiant rūpestingąjį vyriškumą. Šiame kontekste pristatoma Austrijoje ir Vokietijoje sukurta Vaikinų dienos koncepcija, o vėliau – praktika, plėtota įgyvendinant šį projektą. Taip pat pateikiama informacija apie Vaikinų dienos, kuri buvo išbandyta Slovėnijoje, organizacinius aspektus. Greta praktinės informacijos apie Vaikinų dienos organizavimą pateikiame dar vieną gerosios patirties pavyzdį – neformalaus ugdymo metodo „Gyvoji biblioteka“ adaptavimą, kurį pasiūlė partneriai iš Lietuvos.

Be to, pateikiame keletą gerosios praktikos pavyzdžių iš JAV, Škotijos, kaip pritraukti daugiau vyrų* į socialinės srities profesijas. Šio skyriaus pabaigoje rasite rekomendacijas, kur ieškoti papildomos informacijos apie dalykinę literatūrą, tinklalapius, projektus ir kt.

Lyčių lygybe grindžiamas profesinis ir karjeros konsultavimas

Lyčių lygybe grindžiamas profesinis konsultavimas – tai vaikinų*, kuriuos domina socialinės srities profesijos, palaikymas mokyklos aplinkoje, jų nukreipimas ir rėmimas teikiant informaciją apie įvairias socialinės srities profesijų mokymo programas ir įsidarbinimo galimybes. Šiame procese svarbu pripažinti lyčių stereotipus ir suteikti vaikinams* galimybę juos įveikti. Apskritai turėtų būti pripažįstama, kad socialinės srities profesijos yra svarbios ir plačiai visuomenei, nes įgalina visavertį visuomenės funkcionavimą. Be to, svarbu, kad socialinės srities profesijos (kaip, beje, ir visos kitos) būtų pateikiamos kaip prieinamos ir moterims*, ir vyrams*.

Dažnai socialinės srities profesijos pristatomos kaip perspektyvios visų pirma dėl gerų įsidarbinimo galimybių, nes ateityje didės užimtumo poreikis jose, ypač pagyvenusių žmonių globos srityje. Vis dėlto populiarinant socialinės srities profesijas būtina atsižvelgti į patirties, žinių ir kompetencijų, susijusių su darbu šioje srityje, pripažinimą. Tai skatintų vyrus* užsiimti globa asmeniniame gyvenime. Ir atvirkščiai, globos asmeniniame gyvenime patirtis ir kompetencijos (vaiko priežiūra, pagyvenusio šeimos nario globa ir kt.) turi būti pripažintos tinkama patirtimi ir žiniomis vyrams*, dirbantiems profesinėje globoje. Šis veiksnys taip pat suponuoja rūpestingojo vyriškumo pripažinimą.

Projekto „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ metu parengėme ir įgyvendinome įvairias palaikymo priemones, kuriomis siekėme išanalizuoti ir įveikti lyčių stereotipus teikiant karjeros konsultacijas ir skatinant vaikinų* rinktis socialinės srities profesijas. Šios palaikymo priemonės apėmė susitikimus su vaikiniais* ir specialistais, dirbančiais Austrijos darbo rinkos tarnybose, vaizdo įrašų, pristatančių socialinėje srityje dirbančius vyrus* iš Bulgarijos, Italijos, Lietuvos ir Slovėnijos, kūrimą. Vokietijoje buvo parengta vertinimo priemonė specialistams, dirbantiems su vaikiniais* (ši priemonė įtraukta į Vaikinų dienos programą). Be to, Slovėnijos vaikų darželiuose ir pagyvenusių žmonių globos namuose buvo įgyvendintas bandomasis Vaikinų dienos projektas „Vaikinai gali dirbti šį darbą“. Lietuvoje socialinės srities profesijų populiarinimas vyko adaptuojant „Gyvosios bibliotekos“ metodą ir pristatant jį nacionaliniame viešajame mokykloms skirtame renginyje. Vaikinų*, besidominčių socialinės srities profesijomis, įgalinimas buvo pripažintas esminiu veiksniu įveikiant lyčių stereotipus, įgyvendinant norus ir tikslus, pripažįstant, kad vyrai* ir vaikinai* gali dirbti socialinėje srityje ne blogiau nei moterys*.

Palaikymo veiksmai, tokie kaip Vaikinų diena, adaptuotas „Gyvosios bibliotekos“ metodas ir

vaizdo klipų kūrimas apie socialinėje srityje dirbančius vyrus*, suteikia galimybę vyrams*, kaip pagrindiniams veikėjams, atvirai kalbėti apie savo patirtį dirbant feminizuotoje srityje, apie tai, kaip jie kovoja su lyčių stereotipais savo darbo aplinkoje, ir apie teigiamus šio darbo aspektus.

Šaltinis: <https://www.boys-in-care.eu/tools.html>

4.1. GEROSIOS PATIRTIES PAVYZDŽIAI SKATINANT VAIKINUS* RINKTIS PROFESIJAS SOCIALINĖSE SRITYSE

Vaikinų diena Austrijoje ir Vokietijoje

Vaikinų diena Vokietijoje ir Austrijoje kasmet rengiama jau daugiau nei dešimt metų. Abi iniciatyvos buvo pradėtos paėmus pavyzdį iš dar anksčiau sumanytos Merginų dienos, skirtos skatinti mergaites* rinktis gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos profesijas.

Vaikinų diena Vokietijoje ir Austrijoje iš pradžių buvo regioninė iniciatyva, bet galiausiai virto valstybinio lygio renginiu, skirtu dešimtmečiams ir vyresniems berniukams* skatinant juos rinktis socialinės srities profesijas. Vaikinų diena suvokiama kaip galimybė gilintis į šias profesijas, susipažinti su įvairius socialinės srities darbus pasirinkusių vyrų* patirtimi. Šią konkrečią metų dieną berniukai* lankosi įvairiose organizacijose, tokiose kaip vaikų darželiai, ligoninės, pagyvenusių žmonių globos namai, tokiu būdu įgydami praktinės patirties.

Vaikinų diena suteikia berniukams* galimybę susipažinti su įvairiomis socialinės srities profesijomis, susitikti su jų atstovais vyrais*, pabendrauti su jais (atskirai ar su grupe) ir stebėti jų darbą. Be to, berniukai* gali dalyvauti įvairiuose susitikimuose, kuriuose nagrinėjami tokie aktualūs klausimai kaip vyriškumo normos, lyčių stereotipai ir profesinė orientacija, gyvenimo planavimas, iššūkis vyro* maitintojo modeliui ir kt. (Gärtnerand ir Scambor, 2018; Rieske, Täubrich ir Holtermann, 2018). Vaikinų diena paprastai parengiama gausi informacinė ir vaizdinė medžiaga, tokia kaip plakatai ir vaizdo įrašai, pristatantys vyrus*, sėkmingai pasirinkusius skirtingas socialinės srities profesijas. Pavyzdžiui, Austrijoje filmuota medžiaga skirta socialiniams darbuotojams, pradinių klasių mokytojams, slaugytojams ir darželių auklėtojams pristatyti (Gärtner ir Scambor, 2018).

Vaizdo įrašuose pateikiama informacija apie socialinės srities profesijas, reikiamą kvalifikaciją,

kasdienį darbą, atlyginimus ir kt. Austrijoje Vaikinių dienos sukurtame vaizdo įrašė pristatoma kasdienė vaikų darželio auklėtojo veikla: nuo įprastų užduočių (padėti mažiems nusiplauti rankas, patiekti maistą ir pan.), emocinio bendravimo (guodimo, apkabinimo) iki linksmesnių užsiėmimų, pavyzdžiui, žaidimų.

Šaltinis: <https://www.youtube.com/watch?v=Ox2VYgcw0VM>

Įvertinus Vaikinių dienos Vokietijoje ir Austrijoje rezultatus, paaiškėjo, kad berniukai* parodė didelį susidomėjimą socialinės srities profesijomis. Vaikinių dienos svarbą patvirtina įvairių berniukams* skirtų veiklų, tokių kaip seminarai, patirtinis mokymasis (stebint socialinės srities profesijas pasirinkusius vyrus* darbo vietoje), individualūs pokalbiai ir kt., derinimas. Be to, Vaikinių dienos veiklos suteikia galimybę suvokti savo santykį su lyčių stereotipais, turinčiais įtakos įvairių socialinės srities profesijų pasirinkimui, ir įveikti juos, performuoti lyčių vaidmenis, hegemoninį vyriškumą ir vyro*, kaip šeimos maitintojo, modelį.

Žingsniai, kurių reikėtų imtis rengiant Vaikinių dieną

Pasiruošimas:

- susisiektų su vietinių mokyklų konsultantais ar direktoriais, pasidomėkite, ar juos domina mintis surengti Vaikinių dieną;
- išsiaiškinkite, ar toks renginys domintų vietos socialines įstaigas (tokias kaip vaikų darželis, ligoninė, pagyvenusių žmonių globos namai ir pan.), atsižvelgdami į jose dirbančių vyrų* skaičių ir profesijas;
- išsiaiškinkite, ar žemesnėse klasėse besimokantys berniukai* norėtų apsilankyti socialinėse įstaigose, kad susidarytų įspūdį apie darželio auklėtojo, medicinos techniko, slaugytojo, pagyvenusiais žmonėmis besirūpinančio socialinio darbuotojo ir kt. darbą;
- užtikrinkite, kad bendradarbiaudama su mokyklos konsultantu, mokykla parengs ir surinks visas susitikimo formas, reikalingas berniukų* dalyvavimui renginyje;
- nustatykite renginio datą, suderinkite ją su mokykla ir socialine įstaiga;
- lygiagrečiai parenkite Vaikinių dienos programą, bendradarbiaudami su vietos socialine įstaiga; į ją įtraukite galimas veiklos rūšis, skirtas berniukams*, įskaitant veiklą, susijusią su

socialinėje įstaigoje dirbančiais vyrais* (jų profesijų pristatymas, (moderuota) diskusija su berniukais*) ir galimybe stebėti juos darbo aplinkoje.

Įgyvendinimas:

- Tą dieną, kai vyks renginys „Vaikiniai gali dirbti šį darbą“, rekomenduojama pateikti trumpą įvadą ir surengti diskusiją su susidomėjusiais berniukais*. Įvadą į vyrų* profesinę veiklą socialinėje srityje ir diskusiją su berniukais* gali prvesti mokyklos konsultantas.
- Svarbu pristatyti temą aptariant šiuos klausimus:
 - ar berniukai* pažįsta vyrų*, dirbančių socialinėje srityje, ar kuris nors iš jų šeimos narių dirba šį darbą, ką jie žino apie socialinės srities profesijas;
 - kokius lūkesčius jie sieja su apsilankymu socialinėje įstaigoje;
 - koks jų požiūris į socialinį darbą (teigiami ir neigiami aspektai);
 - Be to, svarbu paskatinti berniukus* apsvarstyti klausimus, kuriuos jie norėtų pateikti socialinėje srityje dirbantiems vyrams*, kad diskusija socialinėje įstaigoje vyktų sklandžiau ir betarpiškiau.

Berniukams* ir mokyklos konsultantams lankantis socialinėje įstaigoje svarbu, kad joje dirbantys vyrai* ne tik pristatytų savo profesijas, darbo sąlygas, atlyginimus ir įsidarbinimo galimybes, bet ir pasidalytų savo patirtimi, taip pat nuomone apie savo darbo sritį. Patartina jiems užduoti šiuos klausimus:

- Kodėl nusprendėte tapti darželio auklėtoju ar slaugytoju... (motyvai)?
- Iš kur gavote informacijos apie išsilavinimo ir įsidarbinimo galimybes?
- Kaip praeina jūsų įprastinė darbo diena (įvairios veiklos rūšys, darbo tempas ir t.t.)?
- Kas jums patinka jūsų darbe ir su kokiomis problemomis susiduriate?
- Kaip jaučiatės dirbdamas darbą, kuris mūsų visuomenėje laikomas moterišku?

Po profesijų pristatymo reikėtų surengti bendrą diskusiją. Berniukai* gali drovėtis pateikti klausimus, todėl patartina juos numatyti iš anksto kartu su mokyklos konsultantu. Mokyklos konsultantas turėtų vesti diskusiją su vyrais*, dirbančiais socialinėje srityje, ir berniukais*.

Po bendros diskusijos berniukai* gali aktyviai įsitraukti į bet kokią veiklą socialinėje įstaigoje. Rekomenduojama iš anksto susitarti dėl to su jos administracija, paprašyti suplanuoti veiklą, kurioje galėtų dalyvauti berniukai* (pavyzdžiui, stebėti darbą ir galbūt prisidėti prie jo (pavyzdžiui, pažaisti su mažyiais vaikų darželyje ir pan.)

Įvertinimas:

Baigiantis Vaikinių dienai pereinama prie paskutinio renginio etapo – įvertinimo. Mokyklos konsultantas gali paruošti įvertinimo klausimyną. Vertinimą galima atlikti pateikiant klausimyną raštu arba aptariant renginį žodžiu su berniukų* grupe. Vertinant galima taikyti metodus, atskleidžiančius lyčių stereotipus (tokius kaip „Lyties įspraudimas į rėmus“, „Gyvenimo diena“ ir pan.) ir pristatančius profesijas (pvz., „Globa yra šauni, arba apie globą kitaip“, „Lyties pagrindu susiformavusios nuostatos ir profesijos“ ir kt.)

Norėdami gauti daugiau informacijos apie priemones ir metodus, žiūrėkite projekto internetinį puslapį: https://www.boys-in-care.eu/fileadmin/BIC/General/Boys_in_Care_Toolkit.pdf.

Praktinės „Gyvosios bibliotekos“ metodo adaptavimo gairės

Palaikymo renginys adaptuojant „Gyvosios bibliotekos“ metodą yra novatoriškas socialinės srities profesijų pristatymo pavyzdys. Jo išskirtinumą sudaro tai, kad socialinėje srityje dirbantys vyrai*, atlikdami „gyvųjų knygų“ vaidmenį, meta iššūkį lyčių stereotipams profesinio konsultavimo ir profesijų srityse, skatina šiuos stereotipus apmąstyti ir bando juos užginčyti.

Žingsniai, kurių reikėtų imtis adaptuojant „Gyvosios bibliotekos“ metodą:

Pasiruošimas:

- nuspręskite, kurios socialinės profesijos bus pristatomos (viena ar kelios), ir susisieki su šių profesijų atstovais (vyrais*);
- tuo pat metu išsiaiškinkite mokyklų norą dalyvauti renginyje;
- bendradarbiaudami su socialinių profesijų atstovais vyrais* aptarkite galimus klausimus ir diskusijų atspirties taškus;
- suderinkite renginio datą ir vietą (mokyklos aplinka, jaunimo centras, jaunimo festivalis, mokyklos festivalis ir kt.)

Įgyvendinimas:

- Socialinėje srityje dirbantys vyrai* atlieka „gyvųjų knygų“ vaidmenį, o berniukai* – „skaitytojai“ – užduoda klausimus apie socialinės srities profesijas.
- Kadangi pasitelkiamas neįprastas formatas, iš anksto negalima numatyti turinio –dalyviai patys nusprendžia, kokius klausimus pateikti. Bet norint motyvuoti diskusiją, vis dėlto rekomenduojama iš anksto paruošti klausimų sąrašą. Klausimų pavyzdžiai:
 - Kodėl nusprendėte tapti... (pasirinkta socialinės srities profesija)?
 - Iš kur gavote informacijos apie išsilavinimo ir įsidarbinimo galimybes?
 - Kaip praeina jūsų įprastinė darbo diena (skirtingos veiklos rūšys, darbo tempas ir t.t.)
 - Kas jums patinka jūsų darbe ir su kokiomis problemomis susiduriate?
 - Kaip jaučiatės dirbdamas darbą, kuris mūsų visuomenėje laikomas moterišku?
- Mokiniam suteikiama galimybė išgirsti „gyvas“ istorijas apie jaunų vyrų*, pasirinkusių „moteriškas“ profesijas, patiriamą spaudimą. Be to, iš šių istorijų jie gali susidaryti įspūdį apie tikslo siekimo prasmingumą, net kai aplinkos palaikymas labai menkas.

Adaptuotas „Gyvosios bibliotekos“ metodas – galimybė pristatyti socialinės srities profesijas tokiu formatu, kuris leidžia tiesiogiai bendrauti šios srities atstovui vyrui* ir berniukams*. Tokiu būdu suaugusieji gali betarpiškai dalytis su berniukais* savo patirtimi planuojant karjerą moterų* dominuojamose profesijose, aptarti kliūtis ir palaikymą, taip pat savo strategijas siekiant tikslų ir rezultatų.

4.2. KAMPAIJOS, SKATINANČIOS VAIKINUS* RINKTIS SOCIALINĖS SRITIES PROFESIJAS

Kampanija Vokietijoje „Vaikų priežiūrą užtikrinantys vyrai“

Matote Vaikinių dienos Vokietijoje kampanijos plakata, kuriame vaizduojamas jaunas vyras*, reklamuojantis vaikų priežiūros profesijas pasirinkusius vyrus*. Kreipdamasis į berniukus* jis susieja sportą su vaikų priežiūra. Šūkis ant marškinėlių skelbia: „Futbolininkai laimi čempionatus. Kviečiu visus bėgioti“, o apačioje, dešinėje marškinėlių pusėje, šūkis tęsiasi: „Kurk ateitį, tapk darželio auklėtoju“. Šis plakatas – puikus pavyzdys, kaip jaunuolis kreipiasi į savo bendraamžius, skatindamas juos rinktis karjerą vaikų ugdymo srityje ir pabrėždamas šios profesijos svarbą dėl poveikio vaikų gyvenimui. Taikant sąveikinį požiūrį (jaunuolis – ne baltaodis) plakatu užtikrinama įtrauktis, nes yra įveiklinami įvairūs tapatumai, įskaitant ir nebaltaodžių berniukų* (Rieske, Täubrich ir Holtermann, 2018).

Paroda: Veidai anapus skaičių¹⁶

Parodoje „Die Gesichter hinter den Zahlen“ (Veidai anapus skaičių) eksponuojami vaikų darželių auklėtojų, dirbančių Vokietijos dienos centruose, didelio formato portretai. Ši paroda siekia sudaryti įspūdį, kokie skirtingi ir įvairūs yra veidai ir asmenybės. Norint pritraukti daugiau vyrų* į ankstyvąjį vaikų ugdymą ir mokymą, reikia pakeisti socialinę sąmonę: vyrai* turi gebėti įsivaizduoti darbą dienos priežiūros centruose ir socialinės nuostatos turi tai leisti. Ši paroda padeda keisti šias nuostatas vaizduodama vyrus*, dirbančius vaikų ugdymo įstaigose.

Vaikų priežiūros srityje dirbantys vyrai¹⁷

Projektas „Vaikų priežiūra užsiimantys vyrai“ prasidėjo 2001 m. Edinburge (Škotija) kaip akredituotų mokymo kursų, skirtų bedarbiams ir vyrams*, norintiems pakeisti savo karjerą ir įsigyti vaikų priežiūros ir susijusias profesijas, kursai. 16 savaičių įvadinis kursas buvo siūlomas nemokamai vakarais, kad visi norintieji galėtų dalyvauti. Svarbus veiksnys skatinant vyrus* rinktis minėtas profesijas buvo tai, kad kursai suteikė klausytojams akreditaciją ieškant pagrindinio darbo vaikų priežiūros srityje arba tapo postūmiu mokytis toliau ir gauti nacionalinį ugdymo ir vaikų priežiūros pažymėjimą. Į mokymo kursų programą buvo įtraukta ir mentorystė, kurios metu klausytojai bendradarbiavo su kvalifikuotais vaikų priežiūros srityje dirbančiais vyrais*.

Vyrams* skirtų vaikų priežiūros mokymo programų populiarinimui buvo naudojami įvairūs būdai: nuo skrajučių, radijo reklaminių intarpų iki laikraščių skelbimų su šūkais, tokiais kaip „Vyrai

¹⁶ <https://mika.koordination-maennerinkitas.de/service/ausstellung/>

¹⁷ <http://www.meninchildcare.co.uk/>

taip pat gali užsiimti priežiūra“ arba „Vaikams reikia ir vyrų“. Nuo projekto pradžios labai išaugo vaikų priežiūros srityje dirbančių vyrų* skaičius, pavyzdžiui, nuo 1 proc. iki 10 proc. Edinburge (Seftaoi, 2011).

„Vaikų priežiūros srityje dirbančių vyrų“ mokymo programos gauna finansavimą iš Edinburgo miesto tarybos, Škotijos vyriausybės ir Europos Sąjungos. Šiose programose gali dalyvauti vyrai* iš viso Škotijos. Panašios iniciatyvos įgyvendinamos ir Europos, ir pasaulio mastu.

Šaltinis: Men in Childcare svetainė: <http://www.meninchildcare.co.uk>.

Projektas „Vaikų priežiūros srityje dirbantys vyrai“ – sėkmingos iniciatyvos, palaikančios vyrus*, pasirinkusius socialinės srities profesijas, pavyzdys. Šiuo atveju pasirinktos įvairios strategijos: pradedant pozityviosiomis priemonėmis (kvota) ir baigiant specialiai pritaikytais mokymo kursais (mentorstė, pavyzdiniai modeliai), sąmoningumo didinimo ir informavimo kampanijomis, kurios pasiekė plačiausius visuomenės sluoksnius.

Kampanija „Ar tu pakankamai vyriškas, kad galėtum dirbti slaugytoju?“¹⁸

2002 metais Oregono slaugos centras (OSC) Jungtinėse Valstijose pradėjo kampaniją, kurios šūkis „Ar tu pakankamai vyriškas, kad galėtum dirbti slaugytoju?“ Kampanija buvo skirta paskatinti vyrus* rinktis slaugos profesijas. Plakatai su dominuojančiais vyriškais įvaizdžiais ir idealais metė iššūkį kiekvienam vyrui*: ar jis pakankamai vyriškas, kad galėtų tapti slaugytoju ir įgalintų kitus vyrus* rinktis šią profesinę sritį. Kampanijoje buvo naudojamas ir sąveikinis požiūris, pabrėžiant vyrų* įvairovę etninės priklausomybės, rasės, profesinės padėties ir kt. atžvilgiu. Kaip matyti, plakato apačioje yra papildomas šūkis „Jei nori karjeros su neribotomis galimybėmis, kuri pareikalaus tavo intelekto ir įgūdžių, tapk slaugytoju“. Slaugos profesijos laikomos profesijomis, teikiančiomis daugybę galimybių dirbti įvairius darbus. Tačiau plakate kaip „vyriškos lyties“ savybės minimos tik „intelektas“ ir „įgūdžiai“, taigi jame trūksta rūpestingumo. Plakatas buvo išplatintas vidurinėms mokykloms, kolegijoms ir universitetams visame Oregone. Oregono slaugos centras nepaskelbė duomenų, ar prasidėjus kampanijai vyrų* skaičius šiame sektoriuje padidėjo. Naujausi 2019 metų duomenys rodo, kad 84 proc. studentų yra moterys*, 16 proc. – vyrai*.

2004 m. buvo pradėta kita kampanija, kurios plakatas skelbė – „Globa nežino ribų“, siekiant paskatinti rinktis slaugos profesijas etninių grupių atstovus.

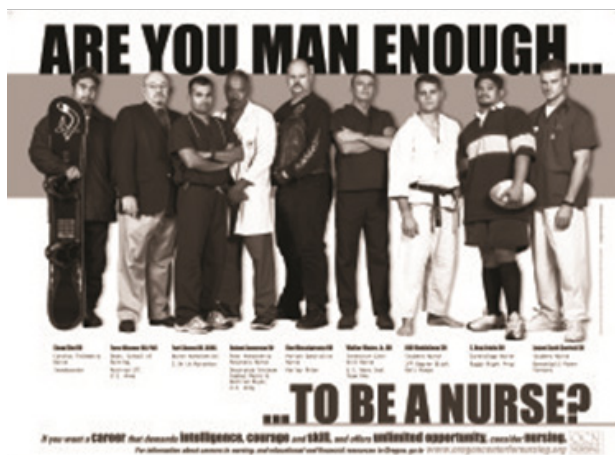
ARE YOU MAN ENOUGH...

David Rothenberg, RN Critical Care Health Central Bass Guitarist
Scott Grabowski, RN Emergency Dept. Orlando Regional Healthcare Fisherman
Jason Trouba Future RN Nursing Student Surfer
Curtis Arnold, RN Medical Oncology Orlando Regional Healthcare Distance Runner
Dan Mercado, RN Cardiac Care Unit Orlando Regional Healthcare Basketball Guard
Madhar Najl, RN Cardiovascular Intensive Care Unit Florida Hospital Soccer Forward
Mark Randels, RN Emergency Room Health Central Rock Climber
Shogun Lugo, RN Cardiac Observation Unit Orlando Regional Healthcare Scuba Diver
Brian Brooks, RN Clinical Educator, Emergency Dept. Florida Hospital Golfer

...TO BE A NURSE?

Want a **career** with **unlimited opportunities** that will challenge your **intelligence, courage** and **skill**, **be a nurse.** For information about the exciting possibilities in the nursing profession, including links to educational & financial resources, go to www.WorkforceCentralFlorida.com/PHC.

Išvados

Veiksmingas būdas skatinti vaikus* rinktis socialinės srities profesijas yra sisteminga ir nuolat vykdoma įtraukianti veikla (pvz., Vaikinių diena), įskaitant jos vertinimą. Galima užsiimti ir papildoma veikla su berniukais* ir vaikais* mokyklos aplinkoje: organizuoti seminarus ir kitus renginius, skirtus mokyklos konsultantams ir įdarbinimo specialistams, adaptuoti „Gyvosios bibliotekos“ metodą.

Vadovaujantis minėtu požiūriu į karjeros ir profesinį orientavimą, būtina skirti pakankamai dėmesio ir mergaitėms* ir berniukams*, vengti lyčių stereotipų teikiant profesinį konsultavimą ir populiarinant globos ir rūpybos profesijas, taip pat pristatant mokiniams šias profesijas įgijusius vyrus* ir moteris*. Reklamuojant vyrus*, kurie pasirinko socialinės srities profesijas, nereikia

remtis lyčių stereotipais – svarbu atskleisti šios srities profesijų įvairiapusiškumą, pradedant nuo mažiau malonių, rutininių dalykų ir baigiant malonesniais, smagesniais. Pavyzdžiui, pristatant vaikinams* vaikų priežiūros ir ugdymo profesijas dažnai be reikalo akcentuojamas šio darbo „linksmumas“ ir „žaismingumas“, taip sugrįžtant prie lyčių stereotipų – esą „linksmybės skirtos vyrams*, o rimtas ir sunkus darbas – moterims*“.

Profesijų pristatymo metu siekiant paskatinti merginas* ir moteris* rinktis profesijas technologijų, mokslo ir informatikos srityse, o vaikus* ir vyrus* – socialinėje srityje, svarbu perduoti lyčių lygybę pagrįstą profesinio orientavimo žinią, kad darbas šiose srityse yra komandinis, tad lyčių lygybė šiuo atveju galėtų sukurti pridėtinę vertę.

Nuorodos tolesnei savišvietai

- Men in Childcare: <http://www.meninchildcare.co.uk/>
- Men into Childcare. How can we achieve a more gender-balanced early years and childcare workforce? Fatherhood Institute website: <http://www.fatherhoodinstitute.org/wp-content/uploads/2015/04/Men-into-Childcare-PDF.pdf>
- Men in Early Years Challenge Fund in Scotland: <http://www.sfc.ac.uk/news/2018/news-68956.aspx>
- The British public is broadly in favour of men working within the childcare profession, research of IPSOS MORI: <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/men-and-childcare>
- Men in Nursing Worldwide, Article, published on RealMansWork: <https://realmanswork.wordpress.com/2012/05/05/male-nurses-worldwide/>
- Forget about the Stigma. Male Nurses Explain Why Nursing Is a Job of the Future for Men, article in NY Times: <https://www.nytimes.com/interactive/2018/01/04/upshot/male-nurses.html>
- Male Carers: Overcoming Traditional Gender Roles, Supercarers: <https://supercarers.com/blog/male-carers/>
- Educator's Tool Kit to Prepare Students for Non-traditional Careers <https://www.dacc.edu/assets/images/career/NonTraditional/Awareness9703.pps>
- Nontraditional Training and Employment: <http://www.jspac.org/special-populations/nontraditional-training-and-employment>

Kortelių rinkinys, naudojamas Austrijoje:

„12 faktų apie vaikus*, dirbančius socialinės sferos profesijose“

Instrukcija: kiekvienas vaikas* ištraukia po kortelę, kartu aptariamas gautas klausimas ir atitinkama tema. Po to perskaitoma atsakymo kortelė.

Klausimai įvertinimui: Ar pavyko suprasti žaidimą? Kokie buvo atsakymai ir reakcijos į korteles? Ar pasikeitė dalyvių žinios? Ar pastebėjote susierzinimą? Kam žaidimas labiausiai tinkamas, o kam mažiau? Kiti pastebėjimai.

Geraiusia atlikti šį žaidimą atskirose grupelėse ir po to palyginti pastebėjimus.

4.3. KORTELIŲ RINKINYS

1

LUI'S SKATEBOARD

LUI

Kokį darbą dirba šis asmuo?

2

Kiek uždirba slaugytojas?

3

kindergarten

Ar normalu vyrams dirbti vaikų darželyje?

4

Ar vyrams įmanoma tapti akušeriais?

5

Kiek galiu uždirbti socialinėje sferoje?

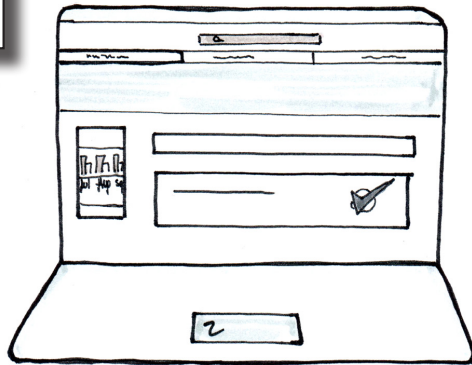
6

Juk pagyvenusių žmonių slauga – nuobodus tų pačių dalykų darymas?

2

Austrijoje vidutinis slaugytojų atlyginimas
pirmais darbo metais yra 2023 eurai.

1

Lu yra slaugytojas. Austrijoje apie 16 500 vyrų
įsidarbino kaip sveikatos priežiūros ir slaugos
specialistai 2016 metais.

4

Kol kas tik keletas vyrų dirba akušeriais, bet tai
tavęs nuturėtų sustabdyti, jei svarstai apie šią
profesiją.

3

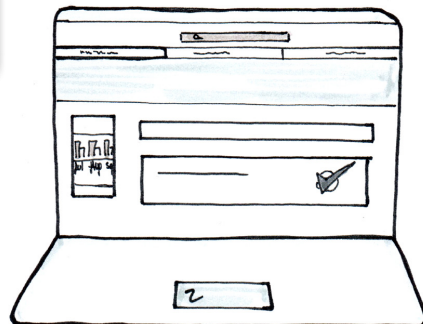
Taip. Daugybei tėvų ir daželio auklėtojų
supranta, kaip vertinga savo komandoje turėti
ir vyrų ir moterų.

6

Tai priklauso nuo tavo požiūrio. Visgi darbas
su žmonėmis yra kasdien kitoks, net jei ir
užduotys panašios.

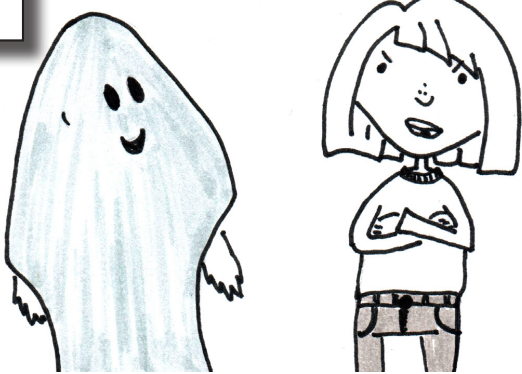
5

Tai priklauso nuo tavo darbo patirties ir
kvalifikacijos. Austrijoje pirmais metais
uždirbama apie 1540-2785 eurus.

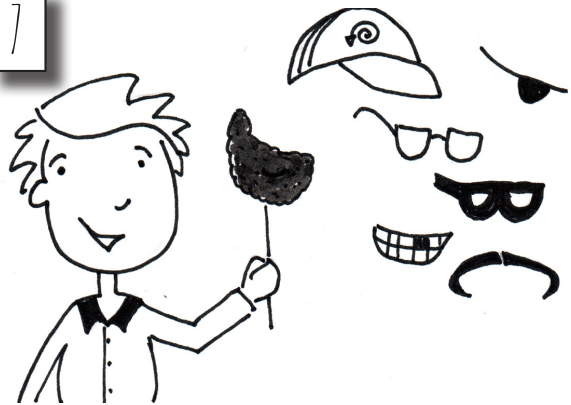

8

Ar vaikų dadrželyje galima visą dieną žaisti?

7

Ar „tikri vyrai“ gali dirbti socialinės srities profesijose?

10

Būdamas vaikų darželio auklėtoju, ar galėsiu išlaikyti savo šeimą?

9

Ar mano draugai juoksis iš manęs, jei nuspręsiu tapti mokytoju?

12

Ar išties reikia baigti studijas, kad tapčiau slaugytoju?

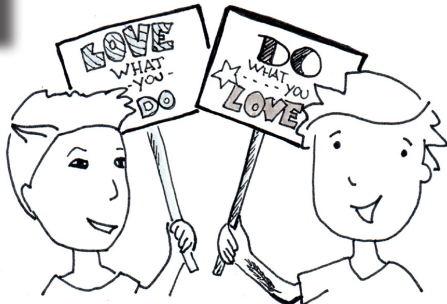
11

Juk moterys gali geriau pasirūpinti mažais vaikais nei vyrai?

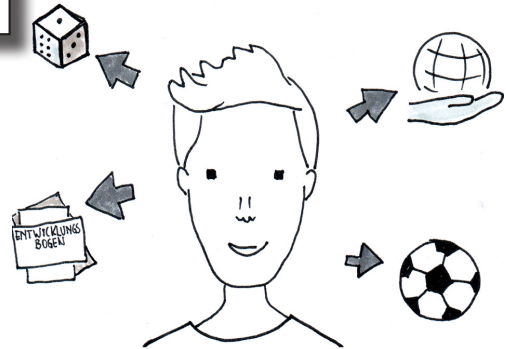

7

2016 metais beveik 22 tūkstančiai vyrų ir 62 tūkstančiai moterų dirbo socialinėje sferoje Austrijoje. Šie darbai nėra skirti nei vyrams, nei moterims. Svarbiausia, kad tau darbas teiktų malonumą.

8

Žinoma, kad gali labai daug žaisti, bet turėsi ir nemažai atsakomybių. Darbas vaikų darželyje yra labai įvairus.

9

Dažniausiai draugai linki tau geriausio, todėl jie džiaugsis tavo pasirinkimu, jei tau darbas patiks.

10

Žinoma. Austrijoje tavo pirmasis atlyginimas bus 2214 eurų per mėnesį.

11

Žmonės, kuriems patinka dirbti su vaikais, paprastai gali puikiai jais pasirūpinti. Tai neturi nieko bendra su jų lytimi. Svarbiausia, kad būtų pasirėngęs ir gerai jaustumėsi savo darbe.

12

Netiesa! Gali tapti slaugytojo asistentu. Austrijoje tai gali padaryti kiekvienas baigęs 9 klases, ne jaunesnis kaip 17 metų asmuo.

5. IŠVADOS

Projekto „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ veiklos 2017 ir 2018 metais parodė, kad siekiant pritraukti daugiau (jaunų) vyrų* į socialinės srities profesijas būtina įgyvendinti palaikymo priemonės.

Glaudus vyrų* ir profesionalios globos ryšys yra labai svarbus siekiant išspręsti horizontaliąją (o ir vertikaliją) lyčių segregaciją, kuri yra pagrindinė ir nuolatinė ES darbo rinkų problema. Ne mažiau svarbu pritraukti vyrus* ir žvelgiant iš darbo rinkos perspektyvos, nes daugelyje šalių trūksta darbuotojų slaugos, ugdymo ir švietimo sektoriuose. Tuo pačiu metu būtina atsižvelgti ir į individualius poreikius, nes daugelis vaikinų* ir vyrų* gal ir norėtų dirbti socialinėje srityje, tačiau jiems trukdo lyčių stereotipai, tokie kaip „Šaunūs berniukai* / vyrai* domisi mašinomis ir technika (o NE rūpinasi žmonėmis).“

Mes taip pat išsiaiškinome, kad kiekvienos projekte dalyvaujančios šalies pateiktoje medžiagoje galima rasti su darbu susijusių lyčių stereotipų (Gärtner ir k., 2018a). Kai kurios šalys pasiekė didelę pažangą kurdamos lyčių lygybę pagrįstas profesinio orientavimo programas, įskaitant vaikinų* ir vyrų* skatinimą rinktis socialinę sritį. Vis dėlto kitos šalys neįtraukia lyties aspekto į profesinį orientavimą, jose vaikinams* ir vyrams* nesiūlomos iniciatyvos, skatinančios pasirinkti šią sritį. Kalbėdami apie kiekvienos šalies situaciją turime atidžiai atskirti darbo rinkos struktūrą ir parengtą medžiagą. Pavyzdžiui, Slovėnijoje ir kitose šalyse horizontalioji segregacija yra mažesnė nei šalyse, kuriose parengta pažangesnė medžiaga, įgyvendinamos palaikymo priemonės ir vyksta diskursas šia tema (pavyzdžiui, Vokietijoje ir Austrijoje).

Darbo pasiskirstymas pagal lytį daugelyje šalių susijęs su aukštu išsilavinimo segregacijos lygiu, pavyzdžiui: segreguotomis mokyklomis arba lytimi pagrįsta mokomųjų dalykų segregacija. Kadangi projekto „Z kartos vaikinai* renkasi socialinės srities profesijas“ apimtis pernelyg ribota, kad būtų galima rasti diferencijuotus šio lygmens sprendimus, mes labai rekomenduojame politikams imtis spręsti segregacijos ir lygių galimybių problemą švietimo politikos lygmeniu. Reikėtų įgyvendinti platesnes, nacionalinius ir tarptautinius struktūrinius švietimo sistemos pokyčius skatinančias iniciatyvas, skirtas išgyvendinti lyčių stereotipus ir jų apraiškas iš mokyklinės medžiagos. Kalbant apie tiesioginius metodus, iniciatyvas, švietimo ir mokymo medžiagą, nacionaliniai kontekstai gali būti svarbūs įgyvendinimo prasme. Rekomenduojama visose šalyse įgyvendinti priemonės, skirtas berniukų* ir vaikinų* pritraukimui į socialinės srities profesijas. Šios priemonės jau numatytos projekto šalyse partnerėse.

Daugelyje šalių įgyvendinamos programos, skirtos didinti moterų* skaičių ir gerinti jų padėtį technologijų, mokslo ir informatikos sričių profesijose. Panašiai atitinkami suinteresuotieji asmenys gali remti programas, skatinančias rūpestingąjį vyriškumą. Pavyzdžiui, Vokietijos kompetencijos centras „Technologijos – įvairovė – lygios galimybės“, įgyvendinantis iniciatyvas moterims* ir merginoms* (Merginų diena), taip pat vyrams* ir vaikinams* (Nauji keliai vaikinams ir t. t.), veikia abiejose srityse ir gali būti gerosios praktikos pavyzdžiu. Laikydamosi projekto sąlygų, projekto šalių komandos iki 2019 metų intensyviai vertino dalijimosi priemonėmis ir (arba) mokymo medžiaga galimybes. Šie mainai galėtų apimti ne tik mokiniams skirtas iniciatyvas, bet ir priemonės, keičiančias nesąmoningą mokytojų, konsultantų ir kitų šioje srityje dalyvaujančių asmenų šališkumą. Projekto partneriai siūlys mokymus ir gebėjimų stiprinimo programas visose projekte dalyvaujančiose šalyse.

Šalių ataskaitose ir abipusio mokymosi seminaruose buvo nustatyti tam tikri pavojai, į kuriuos reikėtų atsižvelgti. Pavyzdžiui: dar labiau įtvirtinti lyčių stereotipus populiarinant globos profesijas berniukams* ir vaikinams*; suteikti grupėms, ignoruojančioms lyčių nelygybę arba jai pritariančioms, taip pat vienašališkai viktimizuojančioms vyrus* ir vaikus*, galimybę tvarkyti šią opią sritį; sulaukti pasipriešinimo iš moterų* ir moterų* organizacijų, kurioms kelia pagrįstą nerimą moterų* padėtis (ir ištekčiai) ir kurios dėl to gali nepritarti iniciatyvoms, skirtoms vyrams* ir

vaikinams* palaikyti, siūlančioms naujus geresnius sprendimus. Jei ir mergaitėms*, ir berniukams* skirtos iniciatyvos remsis ta pačia programa, bus pasiūlyti geresni sprendimai ir atsivers galimybės turiningesnėms diskusijoms, nei propaguojant vienai lyčiai skirtas poliarizuojančias iniciatyvas.

Antra vertus, mes išsiaiškinome, kad Europos visuomenės turėtų apmąstyti ir pripažinti globos darbo vertę. Tai susiję ir su būtinybe suteikti didesnį atlygį už šį darbą, ir su jo socialinio statuso kėlimu visuomenėje, tačiau vien to neužtenka. Turime suvokti, kad demokratinė ir įtraukioji visuomenė priklauso nuo globos įvairiais lygmenimis, juolab gyventojams senstant. Taigi darbas globos srityje turėtų būti populiarinamas kaip gana saugus dėl ateities perspektyvų.

Kalbant apie praktinio mokymo ar pedagoginį lygmenį svarbus yra su lytimi susijęs vedėjų požiūris, žinios ir metodika. Jums reikia žinių apie lyčių nelygybę ir jos struktūrą, taip pat tinkamos metodikos darbui su tiksline grupe. Galiausiai svarbus yra ir požiūris - tai parodo, ar žinios apie lyčių nelygybę atsispindi jūsų elgesyje ir veiksmuose. Jei norite įgalinti berniukus* rinktis socialinės srities profesijas, turite pabrėžti, kad įgūdžiai ir profesijos nėra susiję su lytimi.

Svarbiausios temos, į kurias reikia atkreipti dėmesį mokymų metu arba dirbant su berniukais*, yra šios:

- Lyčių (ne) lygybės
- Socialinis lyties konstravimas
- (Rūpestingi) vyriškumai
- Profesinio orientavimo funkcija ir įtaka
- Stereotipų supratimas
- Socialinės sferos profesijų vertė ir įvaizdis

Galima norėtųsi atkreipti dėmesį į tyrimų, susijusių su iniciatyvomis, nukreiptomis prieš profesinę segregaciją, išvadas. Nors statistškai mergaičių* ir berniukų* interesai, susiję su jų veikla ir profesijomis, skiriasi, vokiečių švietimo tyrinėtoja Hannelore Faulstich-Wieland (2014) įspėja pedagogus ir mokytojus nedaryti skubotų išvadų. Prielaida, kad mokiniai nesidomi profesijomis, kurias dažniausiai pasirenka kitos lyties atstovai, iš tikrųjų gali kliudyti berniukams* ir mergaitėms* elgtis nestereotipiškai, o darant prielaidą, kad berniukai* ir mergaitės* domisi priešingai lyčiai būdingais darbais, palaikomas jų pasirinkimas. Reikėtų, kad profesiniame orientavime dalyvaujantys asmenys skirtų pakankamai dėmesio apmąstymams apie lyčių stereotipus. Taip pat tobulinti didaktinius ir socialinius įgūdžius formuojant platesnį požiūrį ir suteikiant mokiniams daugiau galimybių ieškoti savojo kelio ir siekti tikslo. Nuoširdžiai tikimės, kad šis vadovas pasitarnaus kaip pirmasis žingsnis, padėsiantis suinteresuotiems asmenims pasiekti minėtą tikslą.

Austrija

Pastarąjį dešimtmetį Austrija jau įgyvendino įvairias priemones. Vis dėlto dar daug reikia nuveikti vyraujančią nelygybę ir segregaciją, pavyzdžiui:

- Kovoti su horizontaliaja mokyklų segregacija švietimo politikos lygmeniu.
- Siekti didesnės (lyčių) įvairovės ir vyriškumo stereotipų mažinimo mokykloms skirtoje medžiagoje; perkelti geruosius Vaikinių dienos medžiagos pavyzdžius į mokyklinius vadovėlius ir mokymo medžiagą.
- Apmąstyti medžiagos įvairovę ir sąveikinę diskriminaciją; užuot skyrus „migrantus“ ir „autochtoninius austrus“, siekti daugiatautės Austrijos visuomenės atspindėjimo.
- Mokant ir konsultuojant taikyti tarpsektorinį požiūrį; pvz., dirbant su tikslinėmis grupėmis atsižvelgti į amžių ir skirtingą parengtumą lygį.
- Rengti gebėjimų ugdymo mokymus Austrijos regionuose, skirtus įvairiems profesinio orientavimo specialistams, tokiu būdu lengvinant keitimąsi informacija ir abipusį mokymąsi.

Bulgarija

Bulgarija vis dar yra pradiniame diskusijų ir priemonių įgyvendinimo etape, ypač berniukų */ vyrų * ir priežiūros srityse. Tačiau šalis galėtų remtis istoriškai daug aktyvesniu vyrų* įsitraukimu į socialinės sferos darbus. Atrodo yra tikslinga:

- Didinti visuomenės supratimą apie darbą socialinėje srityje ir lyčių lygybę. Atlikti nacionalinius tyrimus (įskaitant duomenų rinkimą) ir surengti viešą diskursą apie jų sankirtą.
- Gerinti socialinio darbo įvaizdį, atskleisti (berniukams*, vaikinams*, tėvams, mokytojams ir konsultantams) jo naudą visuomenei ir darbo rinkai, taip pat jį profesionalizuoti.
- Rengti Vaikinių ir Merginų dienas, tobulinti priemones, skatinančias vaikus* rinktis socialinę sritį.

Italija

Nors kai kurios priemonės jau įgyvendintos mergaitėms* ir moterims*, Italijoje vis dar trūksta sistemingesnio požiūrio ir priemonių, skirtų berniukams* ir vyrams *, pasirinkusiems socialinės srities profesijas, pavyzdžiui:

- Mokomosios ir informacinės medžiagos, skirtos berniukams*, vaikinams*, mokytojams ir profesijos konsultantams apie vaikinių* įtraukimą į socialinę sritį.
- Mokymų mokytojams ir karjeros konsultantams, kaip paskatinti vaikus* rinktis socialinės srities profesijas.
- Nacionaliniu mastu įgyvendinamų iniciatyvų, tokių kaip Vaikinių diena.
- Ekspertų grupės siekiant peržiūrėti Leidėjų etikos kodeksą kovojant su stereotipais mokykliniuose vadovėliuose.

Lietuva

Kaip ir daugelyje šalių, darbo rinkos segregacija Lietuvoje laikoma „moterų problema“, kuri su berniukais* ir vyrais* vis dar nėra susieta. Todėl rekomenduojama:

- Peržiūrėti vadovėlius ir medžiagą visais švietimo sistemos lygmenimis siekiant panaikinti lyčių stereotipus ir kritiškai įvertinti švietimo ir profesinę segregaciją lyčių pagrindu.
- Įgyvendinti projektus ir veiklą, skatinančius merginas* rinktis technologijų, mokslo ir informatikos sričių, o vaikus* – socialinės srities profesijas.
- Įgyvendinti Iniciatyvas, keičiančias tendencingą mokytojų ir profesinių konsultantų požiūrį į lytį.
- Rengti į Vaikinių ir Merginų dienas panašius renginius skatinant merginas* ir vaikus* rinktis netipiškas savo lyčiai profesijas.

Slovėnija

Dalis Slovėnijoje parengtos medžiagos ir iniciatyvos jau yra skirtos abiejų lyčių atstovams. Vis dėlto, norint užpildyti spragas, vis dar reikalingas sistemingesnis požiūris:

- Lyčių lygybe pagrįstas profesinio konsultavimo poreikis.
- Informacinės medžiagos berniukams* ir vaikinams* apie pradinio ugdymo pedagogo ir socialinio darbuotojo profesijas poreikis.
- Mokymai abiem tikslinėms grupėms: Slovėnijos užimtumo tarnybų konsultantams, taip pat profesinio informavimo ir konsultavimo centrų ir mokyklų konsultavimo tarnybų konsultantams.
- Įtraukti į konsultavimo sistemą tokias palaikymo priemones ir berniukams* ir mergaitėms*: Merginų dieną papildyti Vaikinių diena.

Vokietija

Projekto šalių partnerių imtyje Vokietija pateikia daugiausiai priemonių ir medžiagos pavyzdžių. Nepaisant pastebimo teigiamo poveikio, ši pažangių iniciatyvų aplinka kontrastuoja su aukštu segregacijos darbo rinkoje ir nelygybės lygiui. Todėl mes rekomenduojame:

- Siūlyti daugiau koncepcijų ir mokymų pedagogams, skatinant juos permąstyti Vaikinių dienos veiklas, kad jos būtų labiau integruotos į mokyklų profesinio rengimo kontekstą.
- Užtikrinti didesnę esamos medžiagos įvairovę, atsižvelgiant į gyvenimo realijas, kurios neapsiriboja baltosiomis heteroseksualiomis poromis.
- Informacinėje medžiagoje ir priemonėse didesnę dėmesį skirti profesijoms, kurias galima įgyti per profesinį mokymą ir universitetinį išsilavinimą, tokiu būdu pristatant kuo daugiau galimų pasirinkimų.
- Profesinio mokymo sistemoje šalinti nelygybę tarp profesinio mokymo mokykloje ir darbo vietoje, t. y. dualinio mokymo, kai vieniems už mokslą tenka mokėti, o kiti už tai gauna atlyginimą.

6. BIBLIOGRAFIJA

■ Acker, Joan (1991). Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations. In: Lorber, Judith; Farrell, Susan A. The Social Construction of Gender. London: Sage, pp. 162-179.

■ Anderson, Eric (2009). Inclusive masculinity: the changing nature of masculinities. London: Routledge.

■ Ansel, Bridget (2016). Many of the fastest growing jobs in the United States are missing men at: <https://equitablegrowth.org/many-of-the-fastest-growing-jobs-in-the-united-states-are-missing-men/>

■ Berger, Peter L; Luckmann, Thomas (1996). The Social Construction of Reality: A Treatise it's the Sociology of Knowledge. Garden City, New York: Anchor Books.

■ Bettio, Francesca; Verashchagina, Alina (2009). Gender Segregation in the Labour Market: Root Causes, Implications and Policy Responses in the EU. Brussels: European Commission.

■ Biemmi, Irene (2015). The imagery of gender in Italian textbooks. Research into primary school books. In Foro de Educación, 13(18), pp. 15-35.

■ Biemmi Irene (2009). Genere e processi formativi : sguardi femminili e maschili sulla professione di insegnante. Pisa, ETS

■ Biemmi Irene (2010). Educazione sessista. Stereotipi di genere nei libri delle elementari. Torino: Rosenberg & Sellier.

■ Bissuti, Romeo; Wölfl, Georg (2011). Stark aber wie? Methodensammlung und Arbeitsunterlagen zur Jungenarbeit mit dem Schwerpunkt Gewaltprävention, Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur (Abteilung GM/Gender und Schule), Vienna, 2nd edition, available at: <http://www.eduhi.at/dl/starkaberwiebroschre2011inte.pdf>.

■ Brooks, Chad (2017). Gender Roles? Traditional ,Gendered' Jobs Are Now Being Flipped. Available at: <https://www.businessnewsdaily.com/10085-male-female-dominated-jobs.html>

■ Boll, Christina; Rossen, Anja; Wolf, André (2016). The EU Gender Earnings Gap: Job Segregation and Working Time as Driving Factors, Nuremberg, IAB-Discussion Paper 36/2016.

■ CARE Facilitator Manual (2013). Gender Equity and Diversity. Module 501: Engaging Men and Boys for Gender Equality at: <https://www.care.org/sites/default/files/documents/Engaging%20Men%20and%20Boys%20GED%20501%20Manual.pdf>

■ Connell, Raewyn (2005). Masculinities. Berkeley: University of California Press.

■ Crenshaw, Kimberle (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Policies. In: The University of Chicago Legal Forum, (1), pp.139-167

■ Eckes, Thomas (2008). Geschlechterstereotype: Von Rollen, Identitäten und Vorurteilen. In: Becker, Ruth; Kortendiek, Beate (Ed.), Handbuch Frauen- und Geschlechterforschung. Theorien,

Methoden, Empirie, Wiesbaden, S. 178–18

Ellemers, Naomi (2018). Gender stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 69, pp. 275-298.

Elliott, Karla (2016). Caring Masculinities: Theorizing an Emerging Concept. In: *Men and Masculinities*, 19(3), pp. 240-259

European Institute for Gender Equality (EIGE) (2017). Gender segregation in education, training and the labour market: Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States. Available at: <https://eige.europa.eu/publications/study-and-work-eu-set-apart-gender-report>

European Institute for Gender Equality (EIGE) (2017). Gender Equality Index 2017. Available at <https://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measurement-framework-of-violence-against-women>

European Union (2017). 2017 report on gender equality between men and women in the EU. Available at: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/2017_report_equality_women_men_in_the_eu_en.pdf

Eurydice (2010). Gender Differences in Educational Outcomes: Study on the Measures Taken and the Current Situation in Europe. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, available at: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/120EN.pdf

Faulstich-Wieland, Hannelore (2014). Schulische Berufsorientierung und Geschlecht. *Freiburger Zeitschrift für Geschlechter Studien*, 20(1), pp. 33-46.

Federici, Silvia (2012). *Revolution at Point Zero. Housework, Reproduction, and Feminist Struggle*. Oakland: PM Press.

Fisher, Duncan (2006). General Introduction: Men in Childcare – Why So Few? In: Varanka, Jouni; Närhinen, Antti; Siukola, Reetta (Eds.). *Men in Gender Equality. Towards Progressive Policies. Conference Report*, pp. 96 – 98

Fisher, Murray (2009). Being a chameleon: Labor processes of male nurses performing bodywork. In: *Journal of Advanced Nursing*. 65 (12) pp. 2668-2676.

Fraser, Nancy (2013). Struggle Over Needs: Outline of a Socialist-Feminist Critical Theory of Late –Capitalist Political Culture. In: Nancy Fraser (Ed), *Fortunes of Feminism. From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis*. London: Verso, pp. 53–83.

Fraser, Nancy (1996). Gender equity and the welfare state: a postindustrial thought experiment. In: Benhabib, Seyla (Ed.). *Democracy and Difference. Contesting the Boundaries of the Political*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Gärtner, Marc; Scambor, Elli; Bernacchi, Erika (2018a). Boys in Care Strengthening boys to Pursue Care Occupations. Transnational Report. https://www.boys-in-care.eu/fileadmin/BIC/General/BiC_Transnational_Report_2018.pdf

■ Gärtner, Marc; Scambor, Elli (2018b). Boys in Care (BiC). Strengthening Boys to Pursue Care Occupations. Austrian Country Report. https://www.boys-in-care.eu/fileadmin/BIC/Austria/BiC_CR-Austria_public.pdf

■ Gärtner, Marc (2013). Entstehung von Geschlechterstereotypen. Vortrag auf der Ersten Gleichstellungskonferenz der Berliner Finanzämter am 05.11.2013: „Stereotype Rollenbilder im Wandel“, unveröffentlichte Präsentation.

■ German Consulting Group (2005). Studie beweist: Weibliche Eigenschaften sind in Chefetagen unerwünscht. Männer bleiben lieber unter sich! Karlsruhe / Paderborn. http://www.gcg.ag/gcg_sharedpages/pdf/artikel_frauen.pdf

■ Gottfredson, Linda S. (1981). Circumscription and Compromise: A Developmental Theory of Occupational Aspirations, in: *Journal of Counseling Psychology*, 28 (6), pp.545-579.

■ Hanlon, Niall (2012). *Masculinities, Care and Equality: Identity and Nurture in Men's Lives*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.

■ Hebl, Mikki; Nittrouer, Christine L.; Corrington, Abigail R.; Madera, Juan M. (2018). How We Describe Male and Female Job Applicants Differently, available at: <https://hbr.org/2018/09/how-we-describe-male-and-female-job-applicants-differently>

■ Heilmann, Andreas; Scholz, Sylka (2017). Caring Masculinities – gesellschaftliche Transformationspotenziale fürsorglicher Männlichkeiten? In: *Feministische Studien* 17(2), pp. 349–357.

■ Holter, Øystein G. (2003). *Can men do it? Men and gender equality – the Nordic experience*. Kopenhagen: TemaNord, Nordic Council of Ministers.

■ Holtermann, Daniel (2016). *Die persistente Männerdomäne Technik Geschlechtsspezifische Bildungsungleichheiten am Beispiel der technischen Berufsorientierung von Schülerinnen und Schülern*, Dissertation, Rostock, available at: http://rosdok.uni-rostock.de/file/rosdok_disshab_0000001734/rosdok_derivate_0000037114/Dissertation_Holtermann_2017.pdf

■ Hrženjak, Majda (2007). *Invisible Work*. Ljubljana: Peace Institute.

■ Joel, Daphna; Berman, Zohar; Tavor, Ido; Wexler, Nadav; Gaber, Olga; Stein, Yaniv; Shefi, Nisan; Pool, Jared; Urchs, Sebastian; Margulies, Daniel S.; Liem, Franziskus; Hänggi, Jürgen; Jäncke, Lutz; Assaf, Yanif (2015). Sex beyond the genitalia: The human brain mosaic. *PNAS*, 112(50), pp. 15468-15473.

■ Kaufman, Michael (2012). Interview within the EU Project Study on the Role of Men in Gender Equality. Conducted by Elli Scambor. Unpublished interview transcript.

■ Kimmel, Michael (2005). Why men should support gender equity. In Freedberg, Sharon, Elhum Haghghat and Bertrade Ngo-Ngijol-Banoum, (Eds.) *The role of women in world peace and the role of men and boys in gender equity*. NY: Lehman College, pp. 102-114.

- Kimmel, Michael (2007). *L'égalité de genre. Pas seulement pour les femmes* [Gender equality: Not only for women]. Proceedings of the conference Men and Equality, 2005-2006, Brussels: Institut pour l'égalité des femmes et des hommes.
- Kimmel, Michael (2008). *Guyland: The Perilous World where Boys Become Men*. New York, NY: HarperCollins.
- Kodet, Jonathan; Mason, Dia A. (2017). Buy your opportunity: An experiential consciousness-raising workshop addressing economic inequality and meritocracy. *Radical Pedagogy*, 14(1), pp. 89-103
- Lehn, Sine (2006). Cheat the Stereotypes – On Gender and Counselling. In: Varanka, Jouni; Närhinen, Antti; Siukola, Reetta (Eds.). *Men in Gender Equality. Towards Progressive Policies. Conference Report*, pp. 99 – 101
- McGrew, Will (2016). Gender segregation at work: “separate but equal” or “inefficient and unfair”, available at: <https://equitablegrowth.org/gender-segregation-at-work-separate-but-equal-or-inequitable-and-inefficient/>
- Nentwich, Julia C.; Poppen, Wiebke; Schälin, Stefanie; Vogt, Franziska (2013). The Same and the Other: Male Childcare Workers Managing Identity Dissonance. In: *International Review of Sociology* 23 (2): pp. 326–346.
- Ore, Tracy E. (2009). *The Social Construction of Difference and Inequality*. Saint Cloud State University.
- Paulauskas, Donatas (2017). *Feminizmas. Žodis, kurio negalima minėti*. Vilnius: Obuolys.
- Patton, Wendy; McMahon, Mary (2006). The Systems Theory Framework of Career Development and Counselling: Connecting Theory and Practice. In: *International Journal for the Advancement of Counselling* 28(2):pp. 153-166
- Pollack, William (1998.) *Real boys: Rescuing our Sons from the Myths of Boyhood*. New York, NY: Henry Holt.
- Post, Angela; Borgen, William; Amundson, Norman; Washburn, Cheryl (2002). *Handbook on career counselling: a practical manual for developing, implementing and assessing career counselling services in higher education settings*, UNESCO, available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000125740>
- Rieseke, Thomas Viola; Täubrich, Malte; Holtermann, Daniel. (2018). Review of existing Learning Materials and Support Actions for Boys in Care in Germany, available at: https://www.boys-in-care.eu/fileadmin/BIC/Germany/Boys_in_Care_Report_Germany_ENG.pdf
- Rosenthal, Robert; Jacobson, Lenore (1992). *Pygmalion in the classroom: teacher expectation and pupils' intellectual development* (Newly expanded ed.). Bancyfelin, Carmarthen, Wales: Crown House Pub.
- Sarti, Raffaella; Scrinzi, Francesca (Eds.) (2010). Introduction to the Special Issue: Men in a Woman's Job. Male Domestic Workers, International Migration and the Globalization of Care. In: *Men and Masculinities*, 13 (1), pp. 4–15.

- Scambor, Elli, Katarzyna Wojnicka and Nadja Bergman (ur). (2013). Study on the Role of Men in Gender Equality. Available at http://ec.europa.eu/justice/events/role-of-men/index_en.html
- Scambor, Elli, Nadja Bergmann, Katarzyna Wojnicka, Sophia Belghiti-Mahut, Jeff Hearn, Øystein G. Holter, Marc Gärtner, Majda Hrženjak, Christian Scambor, and Alan White. (2014). Men and Gender Equality: European Insights. In: *Men and Masculinities*, (175), pp. 552–77.
- Scambor, Elli, Majda Hrženjak, Nadja Bergman and Øystein Gulvag Holter (2015). Man's Share of Care for Children and Professional Care. In: *Contribution to Humanities* 14 (2) 53–72.
- Scambor, Elli, Øystein G. Holter, and Markus Theunert (2016). „Caring Masculinities - Men as Actors and Beneficiaries of Gender Equality”, In *Documentation of the 3rd International Conference on Men and Equal Opportunities in Luxemburg 2016*, 27-37. Available at: <http://www.mega.public.lu/fr/publications/publications-ministere/2018/Brochure-ICMEO/ICMEO-Documentation1.pdf>
- Seftaoi, Jamila (Ed.) (2011). *Mending inequalities. Men and gender equality in the OSCE region*. Vienna, Austria: OSCE.
- Simpson, Ruth (2005). Men in non-traditional occupations: Career entry, career orientation and experience of role strain. In: *Gender Work and Organization*, 12(4):363 - 380, available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.426.5021&rep=rep1&type=pdf>
- Thomas, William. I. (1966). *On Social Organization and Personality*. Chicago: University of Chicago Press.
- Torre, Margarita (2018). Men's entry and exit from female-dominated occupations. Available at: <http://www.wipsociology.org/2018/10/22/mens-entry-and-exit-from-female-dominated-occupations/>
- Torre, Margarita (2018). Stoppgappers? The occupational trajectories of men in female-dominated occupations. In: *Work and Occupations* 45(3), pp. 283-312. Available at: <https://www.fes-sociologia.com/files/congress/12/papers/2521.pdf>
- Uppal, Sharanjit; LaRochelle-Côté, Sébastien (2015). Changes in the occupational profile of young men and women in Canada, available at: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/75-006-x/2014001/article/11915-eng.htm>
- Van der Veur, Dennis; Vrethem, Karolina; Titley, Gavan; Tóth, György. (2007). *Gender Matters. A manual on addressing gender-based violence affecting young people*. Council of Europe. http://www.eycb.coe.int/gendermatters/pdf/Gender_matters_EN.pdf
- Williams, Christine L. (1995). *Still a Man's World: Men Who Do Women's Work*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Yau, Nathan (2017). Most Female and Male Occupations Since 1950. The shifting majorities of the sexes in the workplace. Available at: <https://flowingdata.com/2017/09/11/most-female-and-male-occupations-since-1950/>

7. PROJEKTO PARTNERIAI

Dissens – Institut für Bildung und Forschung [Švietimo ir tyrimų institutas] – Vokietijos nevyriausybinių organizacija, teikianti konsultavimo, švietimo ir socialinių tyrimų paslaugas. Pagrindiniai šios 1990 m. įkurtos organizacijos tikslai: užtikrinti lyčių lygybę skatinant netradicinę vyriškumo sampratą (pvz., rūpestingasis vyriškumas), mažinant lyčių hierarchiją ir kovojant su smurtu lyties pagrindu. Šių tikslų siekiama vykdant jaunimo tarnybų veiklą, propaguojant suaugusiųjų švietimą ir atliekant mokslinius tyrimus. Organizacija veikia nacionaliniu ir Europos lygmenimis, dalyvauja Europos projektuose ir (arba) juos koordinuoja. Ji atliko keletą Vokietijoje surengtų Vaikinių dienų vertinimą ir yra projekto „Z kartos vaikai* renkasi socialinės srities profesijas“ koordinatore. Daugiau informacijos rasite: <http://www.dissens.de/>

Verein für Männer und Geschlechterthemen Steiermark [Štirijos vyrų ir lyčių klausimų asociacija] pastaruosius 20 metų sėkmingai teikia su lytimi susijusias paslaugas, įskaitant lyčių lygybę grindžiamą darbą su berniukais*, tinkloveiką, švietimą ir mokymus Austrijoje. Asociacija kelerius metus rengia ir vertina Vaikinių dieną Austrijoje. Daugiau informacijos rasite: <http://www.vmg-steiermark.at/>

The Peace Institute [Taikos institutas] jau 25 metus plėtoja tarpdisciplininę tyrimų, švietimo ir advokacijos veiklą Slovėnijoje. Institutas žinomas kaip pažeidžiamų grupių rėmėjas ir kartu su jomis kovoja prieš jų diskriminaciją. Vienas pagrindinių instituto darbo sričių – lytis ir lyčių lygybė. Daugiau informacijos rasite: <http://www.mirovni-institut.si/en/about-the-peace-institute/>

Istituto degli Innocenti [Nekaltųjų institutas] užsiima vaikų, paauglių ir šeimų problemų dokumentavimu, tyrimais, analize ir mokymais Italijoje. Ypatingą dėmesį jis skiria prievartos prieš vaikus prevencijai ir socialinei vaikų įtraukčiai. Daugiau informacijos rasite: <http://www.istitutodeglinnocenti.it/>

Center of Women's Studies and Policies [Moterų studijų ir politikos centras]. Ši Bulgarijos nevyriausybinių organizacija turi daugiau nei dešimties metų patirtį tyrimų ir apklausų apie lyčių lygybę, moterų* teises ir smurtą prieš moteris*, darbo ir asmeninio gyvenimo derinimą ir atsakomybių šeimoje pasidalinimą. Centro veiklos rezultatais naudojamosi teikiant rekomendacijas dėl politikos įgyvendinimo ir įstatymų pataisų – ir nacionalinės teisės, ir tarptautiniu lygiu. Daugiau informacijos rasite: www.cwsp.bg

Lygių galimybių plėtros centras jau daugiau nei dešimtmetį skatina ir stiprina lyčių lygybę Lietuvoje ir tarptautiniu mastu. Šio tikslo siekiama didinant sąmoningumą, keičiant stereotipines nuostatas į vyrus* ir moteris* ir rengiant mokymus. www.gap.lt Daugiau informacijos rasite: www.gap.lt

